

Hyvä, paha populismi

Europarlamentaarikoiden käsityksiä populismista poliittisessa viestinnässä

Sonja Kärkkäinen

Viestinnän maisterintutkielma

Kevät 2019

Kieli- ja viestintätieteiden laitos

Jyväskylän yliopisto

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta – Faculty Humanis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta	Laitos – Department Kieli- ja viestintätieteiden laitos
Tekijä – Author Sonja Kärkkäinen	
Työn nimi – Title Hyvä, paha populismi Europarlamentaarikoiden käsityksiä populismista poliittisessa viestinnässä	
Oppiaine – Subject Viestintä	Työn laji – Level Pro gradu -tutkielma
Aika – Month and year Kesä 2019	Sivumäärä – Number of pages 102
Tiivistelmä – Abstract <p>Tämän maisterintutkielman tavoite oli kuvata, mitä populismi on europarlamentaarikoille. Tutkielmassa populismia taustoitettiin ohuena ideologiana, retoriikkana tai mediavaikuttamisena, jolle tyypillistä on kansan nostaminen keskiöön ja kansan ja eliitin vastakkainasettelun korostaminen.</p> <p>Tutkimuksessa selvitettiin europarlamentaarikoiden käsityksiä ja kokemuksia populismista poliittisessa viestinnässä. Tutkimusaineisto koostui kuuden suomalaisen europarlamentaarikon haastattelusta. Aineisto kerättiin puolistrukturoiduin haastatteluin, teemoiteltiin ja analysoitiin teoriaohjaavasti.</p> <p>Populismi näyttäytyy europarlamentaarikoille vaikuttamisen keinona, jolla pyritään oman asian ajamiseen, sekä kansalaisten ja median huomion saamiseen. Populismia ei nähdä itsenäisenä ideologiana, koska siltä puuttuu kyky kokonaisvaltaisuuteen. Se esiintyy muihin ideologioihin kiinnittyneenä. Populistisen viestinnän ominaispiirteitä on kansakeskeisyys ja yksinkertaistaminen. Kansa on populismin keskeisin käsite ja kritisoitava eliitti sen vastapari. Populististen toimijoiden ja median suhdetta kuvattiin symbioottiseksi: molemmat tarvitsevat toista oman suosionsa takaamiseksi.</p> <p>Tulosten perusteella populismi voidaan hahmottaa hyvä-paha-akselilla. Vastuullinen populismi on monimutkaisen sanoman sanomista kansankielisesti. Vastuuton populismi sen sijaan tarkoittaa niin pitkälle yksinkertaistamista, että sanoma muuttuu valheelliseksi. Europarlamentaarikot arvioivat omasta viestinnästään löytyvän "hyviä" populistisia piirteitä, mutta eivät koe käyttävänsä pahalle populismille ominaista tahallaan harhaanjohtamista.</p> <p>Tutkimuksen tulokset tuovat perspektiiviä yhteiskunnalliseen keskusteluun populismista. Populismi esitetään usein pelottavana liikkeenä tai poliitikon takeettomina väitteinä. Vastuullista populismia pidetään kuitenkin jopa tavoiteltavana asiana – europarlamentaarikot haluavat yksinkertaistaa monimutkaiset asiat ymmärrettäviksi. Tämän tutkimuksen tuloksia voidaan soveltaa työkaluiksi populismin ymmärtämiseen ja tunnistamiseen poliittisesta viestinnästä.</p>	
Asiasanat – Keywords Euroopan parlamentti, poliittinen viestintä, populismi, retoriikka, viestintä	
Säilytyspaikka – Depository Jyväskylän yliopisto / Jyväskylän yliopiston kirjasto	
Muita tietoja – Additional information	

Sisällys

1 Johdanto	5
2 Populismi	9
2.1 Populismi ideologiana	10
2.2 Populismi ja nationalismi.....	14
3 Populismi poliittisessa viestinnässä.....	18
3.1 Populismien retoriikka.....	18
3.2 Populismi mediavaikuttamisena.....	21
4 Tutkimuksen toteutus.....	26
4.1 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset.....	26
4.2 Tutkimusmenetelmä	27
4.3 Haastateltavat.....	31
4.4 Haastatteluiden toteutus	32
4.5 Aineiston käsittely ja analysointi	36
4.6 Eettiset kysymykset.....	39
5 Tulokset	42
5.1 Europarlamentaarikoiden käsitys populismista.....	44
5.1.1 Populismien olemus	44
5.1.2 Populismien ideologiset piirteet	50
5.1.3 Populismi muuttuvassa maailmassa	56
5.2 Europarlamentaarikoiden käsitykset ja kokemukset populismista poliittisessä viestinnässä.....	61
5.2.1 Populismi poliittisessä puheessa	61
5.2.2 Populismi ja media	70
6 Pohdinta	76
7 Päätelmä.....	86

7.1 Tutkimuksen arviointi.....	86
7.2 Johtopäätökset ja jatkotutkimushaasteita.....	91
Kirjallisuus	96

1 Johdanto

Populismilla tarkoitetaan yleensä ideologiaa tai poliittista tyyliä, jossa tavallisen kansan etu nostetaan keskiöön. Arkikäsitteet populismista eroavat kuitenkin usein merkittävästi tutkimuskirjallisuudessa vilisevistä määritelmistä. Kuten monet muut samalla vaikeaselkoiset ja retorisesti tehokkaat sanat, populismi on kokenut inflaation julkisessa keskustelussa. Viime vuosina on ollut mahdotonta lukea päivän uutisia törmäämättä tähän termiin. Brexitistä presidentti Trumpiin, miltei kaikki 2010-luvun merkittävät poliittiset tapahtumat on liitetty populismiin. Populismiin liitetyt merkitykset vaihtelevat, ja jopa tutkijat toteavat sen olevan pahamaineisen vaikeasti kuvailtava, epäselvä ja ympärilyövä käsite (Bracciale & Martella, 2017; Stavrakakis & Katsambekis 2014). Tikkala (2016) vertaakin tätä tiedeyhteisön kamppailua populismin määrittelemisestä pyrkimykseen naulata vanukasta seinään. Sanaa on vaikea määritellä kokonaisvaltaisesti, sillä vaikka vanukas näyttäisi kiinnittyneen seinään, se lopulta vuotaa aina jostakin reunasta lattialle.

Poliitikot ovat keskeisiä populismin olemuksen rakentajia ja muokkaajia. Tämän tutkimuksen tehtävä on kuvata, *mitä populismi on poliitikoille*. Poliitikoille poliittisten merkitysten hallinta on työtä, joten on perusteltua jatkaa tiedeyhteisön pyrkimyksiä populismin olemuksen avaamiseksi tutkimalla alan asiantuntijoiden ajatuksia, käsityksiä, kokemuksia ja tarinoita populismista. Selvitän haastatellen, miten poliitikot merkityksentävät käsitettä, miten he sen määrittelisivät ja mitä muita ilmiöitä siihen liitetään. Lisäksi haluan selvittää poliitikkojen käsityksiä siitä, mihin populismilla pyritään ja minkä tarkoituksen he näkevät populistisella puheella tai populistisilla liikkeillä olevan. Haluan myös tutkia, ovatko poliitikot havainneet muutosta populistisen viestinnän tai populististen toimijoiden määrässä.

Poliittinen keskustelu ja samalla poliittisen todellisuuden rakentaminen tapahtuu niin poliitikkojen, median kuin kansalaistenkin toimesta lukemattomilla foorumeilla. Keskityn tässä tutkimuksessa poliittisista toimijoista europarlamentaarikoihin, ja kontekstin olen rajannut poliittiseen viestintään. Populistiset liikkeet on kansallisvaltioiden rajat ylittävä ilmiö, mutta eri maiden

populistisiksi mielletyt ryhmät, puolueet tai poliitikot eivät välttämättä jaa keskenään samoja arvoja. Puolueesta ja valtiosta riippuen populistisiksi mielletyt toimijat voivat politiikassa ajaa keskenään jopa täysin päinvastaisia asioita. Tässä tutkimuksessa päätin haastatella nimenomaan europarlamentaarikoita, sillä on erityisen mielenkiintoista tarkastella populismia kansainvälisen päätöksenteon kontekstissa. Näin populismin ja poliittisen puheen käsittely ei rajaudu yhden valtion poliittisen ilmapiirin ympärille, vaan saa laajemman kontekstin.

Euroopassa iso osa populistisiksi miellettyjen ryhmien keskeisistä teemoista liittyy nimenomaan EU-tason päätöksentekoon, ja siksi populistista viestintää onkin mielekästä tutkia nimenomaan Euroopan parlamentin kontekstissa. Euroopan parlamentissa keskustellaan niin pakolaispolitiikasta, euroalueen yhteisestä valuutasta kuin EU-jäsenyydestä ylipäätään. Monet populistisiksi mielletyt ryhmät ovatkin melko EU-vastaisia ja kansallista suvereniteettiä korostavia. Onkin kiinnostavaa selvittää, miten parlamentaarikkojen näkökulmasta tämä EU-vastaisuus mahdollisesti tulee ilmi Euroopan parlamentissa esiintyvässä puheessa, ja mielletäänkö se vain populistien arvoksi. Kontekstin rajaukseen ja tutkimusaiheen valintaan vaikutti oma työharjoitteluni Euroopan parlamentissa, jonka aikana pääsin seuraamaan täysistuntojen tunteikkaita väittelyitä edellä mainituista aiheista. Seuraamieni Brexit-keskusteluiden kiivaat puheenvuorot, taputukset ja buuaukset saivat minut kiinnostumaan populismista juuri niiden ihmisten näkökulmasta, joiden ammattiin kuuluu ottaa osaa näihin keskusteluihin.

Poliitikon työ on pohjimmiltaan puhumista ja puheella vaikuttamista (Pekonen 2011, 7). Koska populismissa voidaan nähdä olevan kyse vaikuttamisesta, sopii poliittinen viestintä hyvin sen tutkimisen kontekstiksi. Poliittisen puheen merkittävimpinä foorumeina voidaan nähdä valtioiden tai instituutioiden parlamentit, kuten esimerkiksi Suomen eduskunta tai Euroopan parlamentti. Parlamentaarisen, usein täysistunnoissa esitetyn puheen retoriikkaa onkin tutkittu paljon (ks. mm. Pekonen 2011; Wiberg & Koura 1998). Europarlamentaarikoiden työhön kuuluva puhe ei kuitenkaan rajaudu ainoastaan suuriin täysistuntosessioihin. Valmisteltuja tai kommentoivia puheenvuoroja esitetään myös valiokunnissa, valtuuskunnissa, erilaisissa konferensseissa, ajankohtaiskeskusteluissa sekä oman vaalipiirin tilaisuuksissa kotimaassa.

Tässä tutkimuksessa en halua määritellä kontekstia luettelemalla erilaisia puhetilanteita, vaan lähdän määrittelemään sitä yleisön ja puheen julkisuuden kautta. Tutkimuksen kontekstiksi olen rajannut viestinnän, jossa europarlamentaarikko puhuu kollegoiden sijasta yleisölle, siis äänestäjille tai kansalle. Näin ollen esimerkiksi kollegoiden kanssa käydyt käytäväkeskustelut tai kokoukset, joissa puhe ei vaikuta muihin kuin edustajakollegoihin rajautuvat pois. Tässä tutkimuksessa poliittisella viestinnällä tarkoitetaan siis *viestintää, jossa parlamentaarikko kokee puhuvansa (myös) kansalle*. Erityinen painopiste tässä tutkimuksessa on nimenomaan puhutussa viestinnässä, mutta se ei sulje pois myöskään poliitikkojen muunlaista kansalle ja äänestäjille suunnattua viestintää.

Populismi on askarruttanut etenkin yhteiskuntatieteilijöitä, ja suurin osa aikaisemmasta tutkimuksesta onkin tehty nimenomaan yhteiskuntatieteiden tutkimuskentällä. Korvela ja Vuorelma (2017, 21) määrittelevät modernin politiikan kamppailuksi symbolisesta vallasta, eli siitä, kenen kielellä todellisuus määritellään. Viestinnän tutkimuksen näkökulma populismiin on siis erittäin tärkeä, sillä tämä kielellinen todellisuuden määrittely tapahtuu viestintä- ja vuorovaikutusprosesseissa. Poliittisessa retoriikassa rakennetaan ja muokataan yhteisiä merkityksiä ja luodaan yhteiskunnan pohjadiskursseja. Viestintä on poliitikkojen merkittävin työkalu, ja politiikassa puhe on hyvin usein myös teko. Vaikuttava viestintä ja retoriikka ovat antiikkisista lähtökohdistaan huolimatta edelleen ajankohtaisia viestinnän alan tutkimusalueita. Populismia onkin tärkeää tarkastella entistä enemmän tämän tutkimusperinteen näkökulmasta.

Populismin olemusta on käsitelty runsaasti yhteiskuntatieteissä teoreettisella tasolla, mutta empiirinen viestinnän näkökulma siihen, miten ja missä populismi konkretisoituu, on jäänyt vähemmälle. Hardmeierin (2008) mukaan viestinnän alan vielä niukasta populismin tutkimuksesta voidaan hahmottaa kaksi laajaa suuntausta. Toinen tutkimussuuntauksista tarkastelee populismia mediavaikuttamisen (media influence) näkökulmasta (ks. mm. Mazzoleni 2008). Toinen suuntaus tutkii populististen sanomien diskurssiivisia muotoja, kuten niiden sisältämiä tyypillisiä argumentointitapoja, retoriikkaa ja vaikuttamiskeinoja (ks. mm. Ernst ym. 2017).

Populismin tutkimuksella voidaan nähdä myös olevan yhteiskunnallista merkitystä. On tärkeää ymmärtää ja tarkastella kriittisesti maamme ja unionimme päättäjien

käsityksiä ja kokemuksia. Populismi terminä herättää monenlaisia mielikuvia ja tunteita, ja se arvottuu monien mielissä negatiivisesti. Tässä tutkielmassa pyrin kuitenkin tutkimaan populismia ja siihen liitettyjä ilmiöitä mahdollisimman neutraalisti, sitä lähtökohtaisesti hyväksi tai huonoksi arvottamatta. Puolueeton tutkimustieto, joka luo läpinäkyvyyttä poliitikkojen käsityksistä ja toiminnasta, on tärkeää demokraattisen yhteiskunnan toiminnalle. Tämän tutkimuksen tavoitteena on selvittää, *mitä populismi on europarlamentaarikoille*. Tämän tavoitteen puitteissa pyrin tarkastelemaan tätä moniulotteista ja ajankohtaista aihetta viestinnän näkökulmasta.

2 Populismi

Populismi ei ole helppo käsite määriteltäväksi; ei ole olemassa mitään yhtenäistä populismin teoriaa. Populismia on pyritty kuvaamaan mitä moninaisimmilla termeillä. Sitä on kutsuttu tietyyppiseksi poliittiseksi logiikaksi (Laclau 2005), ohueksi ideologiaksi (Stanley 2008), poliittisen kulttuurin ulottuvuudeksi (Worsley 1969), demokratian viholliseksi (Pappas 2016; Rosanvallon 2008) poliittiseksi retoriikaksi (Mudde & Kaltwasser 2012) ja viestintätyyliksi (Ernst ym. 2017). Tiedeyhteisön populismikeskustelussa populismi määritellään useimmiten 1) ideologiaksi, 2) retoriikaksi tai tyyliksi tai 3) politiikan mediatisaatioksi, eli politiikan siirtymiseksi mediaan (Palonen & Saresma 2017, 15). Tämä kolmen kategorian erikseen jaottelu tuntuu kuitenkin hieman keinotekoiselta. Kuten myös Palonen ja Saresma (2017, 16) mainitsevat, retoriikka, mediavaikuttaminen ja ideologia eivät ole irrallisia, toisistaan erotettavia ilmiöitä. Populismin moniulotteisuuden havainnollistamiseksi esittelen kuitenkin sitä tässä tutkielmassa näiden kolmen kontekstin, siis ideologian, retoriikan ja median kautta.

Matkalla populismin käsitteen avaamiseksi tuntuu järkevältä lähteä tarkastelemaan sitä aluksi aivan perustavanlaatuisella tasolla. Mitä siis populismi voi kertoa meille itsestään, kun sitä tarkastellaan sanatasolla? Populismi liittyy sanana muihin 'ismeihin'. Kantasanan runkoon liitetään loppuun suffiksi '-ismi', tarkoituksena johtaa kantasanaan jokin siihen perustuva ajattelumalli. Populismin etymologia avaa termin kantasanan olevan latinankielinen *populus*, suomeksi siis kansa. Populismi on siis jonkinlainen ajattelutapa, jossa keskiössä on kansa. (Stanley 2008, 100.)

Tässä luvussa tarkastelen populismia ensiksi ideologiana, samalla lyhyesti sen historiaa havainnollistaen. Esittelen myös populismin vähimmäiskriteerit sekä ajatuksen populismista ohuena ideologiana, ja nostan esiin populismin ideologisiin piirteisiin kohdistettua kritiikkiä. Sen jälkeen käsittelen populismiin usein liitetyn nationalismin ja populismin suhdetta. Seuraavassa taustoittavassa luvussa esittelen populismia poliittisen viestinnän ja puheen kontekstissa, ja avaan populismin retoriikkaa. Lopuksi esittelen populismia mediavaikuttamisen näkökulmasta, ja pohdin populismin ja median keskinäistä suhdetta.

2.1 Populismi ideologiana

Populismin käsitteen historia ulottuu 1800-luvun lopulle, jolloin Yhdysvalloissa perustettu The Populist Party ja Venäjän narodnikit (ven. narod = 'kanssa') alkoivat aktiivisesti ajamaan kansan oikeuksia ohjelmissaan. Näitä pidetään historiallisesti ensimmäisinä liikkeinä, jotka alkoivat kutsumaan itseään nimenomaan populistisiksi liikkeiksi. Molempien liikkeiden lähtökohdat olivat talonpoikien ja maanviljelijöiden olojen parantamisessa, Yhdysvaltain populistinen puolue oli tosin maanviljelijöiden itse johtama liike, kun taas Venäjän narodnikit olivat keskiluokkaista älymystöä, joka romantisoi maalaiselämää. Molemmat kuitenkin näkivät talonpoikaisväestön, toisin sanoen kansan, yhteiskunnan ja talouden kulmakivenä. (Mudde & Kaltwasser 2012, 3.)

Populismi alkoi nosta päätään myös Latalaisessa Amerikassa 1930-luvulla suuren laman myötä. Edeltävistä marxisteista ja sosialisteista poiketen uudet populistipoliitikot vetosivat retoriikassaan työläisluokan sijasta koko kansaan. Populistinen retoriikka oli tehokasta, koska sillä oli kyky vedota ihmisiin luokkarajojen yli. Länsi-Euroopassa populismin katsotaan nousseen kunnolla pinnalle vasta 1900-luvun lopulla. (Mudde & Kaltwasser 2012, 3 - 4.)

Fryklundin (2018, 29) mukaan pohjoismaisen populismin historiaa voidaan kuvata muuttuvana prosessina, jossa erilaiset yhteiskunnalliset kysymykset ovat olleen populististen toimijoiden ydinajatuksena eri aikakausina. 1970-luvun alussa populistit keskittyivät verotukseen liittyviin kysymyksiin ja toimivat yhteiskunnallisessa keskustelussa lähinnä poliittisen tyytymättömyyden äänitorvena. 1980-luvun alusta tähän päivään populistiset toimijat ovat keskittyneet maahanmuuttokysymyksiin ja nationalistisiin vetoamuksiin. Suomen poliittisen historian populistisiksi puolueiksi voidaan mainita 1970–1990-luvuilla toiminut Veikko Vennamon johtama Suomen Maaseudun Puolue (SMP) ja 2000-luvulta lähtien suurimmilta osin Timo Soinin luotsaama Perussuomalaiset. Ruostetsaaren mukaan (2011, 97) Perussuomalaiset ovat itse julistautuneet populistisen, vennamolaisen aateperinnön jatkajaksi. Perussuomalaisia kohtasi sisäinen kriisi vuonna 2017, jolloin reaktiona uuden (monien mielestä liian radikaalin) puheenjohtajan nimittämiseksi ryhmä Perussuomalaisten kansanedustajia erosi puolueesta, ja muodosti oman Siniset-ryhmän.

Mudde ja Kaltwasser (2012, 7 - 8) ovat analysoineet erilaisia pyrkimyksiä populismin käsitteellistämiseksi. He ovat pyrkineet löytämään aiempien populismin määritelmien pienimmän yhteisen nimittäjän, ja näin päätyneet populismin vähimmäiskriteereihin. Kaikki populismin ilmentymät sisältävät jonkinlaisen vetoamuksen kansaan ja ovat kaikki tavalla tai toisella eliitin vastaisia (Canovan 1984, 294, Mudden ja Kaltwasserin 2012, 8 mukaan). Mudden ja Kaltwasserin määritelmän mukaan populismi onkin:

“ – a thin-centered ideology that considers society to be ultimately separated into two groups: ‘the pure people’ and ‘the corrupt elite’”.

Populismi yksinkertaistaa poliittista tilaa. Se ohittaa poliittisten ilmiöiden kompleksisen luonteen ja korvaa sen jyrkällä vastakkainasettelulla (Laclau 2005, 18). Stanley (2008, 102) mukaan populismi on ideologia, jonka tehtävä on nostaa kansa politiikan ensisijaiseksi subjektiksi ja tukea kansan paikkaa tällä jalustalla. Populismin ydin koostuu neljästä toisiinsa liittyvästä käsityksestä ja arvosta: ”1) On olemassa kaksi yksikköä: kansa ja eliitti, 2) kansan ja eliitin välinen suhde on toisiaan vastustava, antagonistinen, 3) kansan suvereniteetti on olennaista ja 4) kansan arvoa korostetaan, eliitin arvoa alennetaan” (Stanley 2008, 103).

Populismin näkökulmasta yhteiskunta siis jakautuu kahteen ääripäähän: eliittiin ja tavalliseen kansaan. Eliitillä on hallussaan päätäntävalta, mutta se on korruptoitunutta, eikä se edusta yhteiskunnan enemmistön, kansan, mielipiteitä ja näkemyksiä. Tämän ontologisen, yhteiskunnan ominaisluonteesta tehdyn väitteen lisäksi populismi, muiden ideologioiden tapaan, sisältää ihanteen. Populismi ei siis ainoastaan esitä, millainen yhteiskunta on, vaan myös, millainen sen pitäisi olla. Poliitikassa ensisijainen tavoite on tuoda kansan tahto etusijalle.

Kuten aikaisemmista kappaleista käy ilmi, Mudde ja Kaltwasser (2012, 8) sisällyttävät populismin määritelmäänsä kansa vastaan eliitti -vastakkainasettelun lisäksi populismin olemuksen *ohuena ideologiana*. Worsley (1969, Laclau 2005 mukaan, 14) ei luokittele populismia ideologiaksi, joka olisi verrattavissa muihin poliittisiin ideologioihin, kuten liberalismiin tai kommunismiin. Hän kuvailee populismia poliittisen kulttuurin ulottuvuudeksi, joka voi esiintyä ideologisesti keskenään hyvinkin erilaisten poliittisten liikkeiden yhteydessä. Tämän joustavuuden vuoksi populismia voitaisiin kuvailla ohuena ideologiana, joka sulautuu vahvoihin, kokonaisvaltaisempiin ideologioihin.

Stanley (2008, 95 - 96) mukaan populismin ohut luonne tarkoittaa sitä, että se ei kykene olemaan itsenäisesti toimiva poliittinen ideologia, koska siltä puuttuu kyky esittää laajoja ja johdonmukaisia vastauksia keskeisiin poliittisiin kysymyksiin. Populismi ei asetu välttämättä kumpaankaan päätyyn perinteistä politiikan oikeisto-vasemmisto-akselia – se voi liittyä poliittisen kentän kumpaankin päätyyn, tai ei kumpaankaan. Vaikka Suomessa populismi assosioidaan usein (ääri)oikeistolaisuuteen ja maahanmuuttovastaisuuteen, esimerkiksi Kreikan SYRIZA-puoluetta ja Espanjan Podemosta voidaan luonnehtia vasemmistopopulistisiksi puolueiksi. Aikaisemmassa tutkimuksessa onkin ideologiaan sitoutumattoman populismin lisäksi tutkittu niin radikaalia oikeistopopulismia (Auers & Kasekamp 2013; Mudde 2007) kuin vasemmistopopulismiakin (Stavrakakis & Katsambekis 2014).

Stavrakakis ja Katsambekis (2014) ehdottavat käsitettä inklusiivinen populismi. Heidän mukaansa perinteistä oikeistopopulismia, joka vastustaa maahanmuuttoa ja jolle kansa näyttäytyy kulttuurisesti yhtenäisenä, voidaan kuvailla eksklusiiviseksi populismiksi. Inklusiivinen populismi voidaan yhdistää vasemmistopopulismiin, ja sitä esiintyy etenkin Latinalaisen Amerikan maissa. Myös edellä mainitut vasemmistopuolueet SYRIZA ja Podemos edustavat tätä inklusiivista populismia. Inklusiivinen populismi vetoaa kansan tahtoon ja antagonisoi eliittiä, mutta samalla se ajaa tasa-arvoa, ja kansan käsite muodostetaan sulkematta pois ihmisiä etnisen taustan, sukupuolen tai seksuaalisen suuntautumisen vuoksi. Myös Palonen ja Saresma (2017, 24) mainitsevat, että vasemmistopopulismi ei oikeistopopulismista poiketen ole muukalaisvastaista, vaan se keskittyy pikemminkin kyseenalaistamaan valtaapitävää talouseliittiä.

Populismin ohut perusluonne johtaa siihen, että käytännössä populismi on täydentävä ideologia, ja se sulautuu niin kutsuttuihin kokonaisvaltaisiin ideologioihin (Stanley 2008, 107). Syy, miksi yhteiskunnallisessa keskustelussa populismi liitetään niin monenlaisiin eri ideologioihin, puoluepoliittisiin suuntauksiin tai aatteisiin, onkin juuri tämä ohuus. Tästä näkökulmasta on täysin oikeutettua olettaa perinteisten oikeisto- tai vasemmistopopulistien lisäksi olevan olemassa esimerkiksi viherpopulisteja, keskustapopulisteja, konservatiivipopulisteja tai liberaalipopulisteja. Kansa on keskeinen käsite poliittisissa ideologioissa, mutta populismi voi yhdistyä myös vähemmän

poliittisiksi miellettyihin aatesuuntauksiin, olettaen, että ne yhdistäisivät perusajatukseensa kansan suvereniteetin käsitteen. Näin ollen voisimme olettaa löytyvän feminististä populismia, anarkopopulismia, tai vaikkapa eri uskontoihin liittyvää populismia. Esimerkiksi Hafez (2017) on tutkinut islamofobiaan sulautunutta populismia, Belle ja Poggio (2018) anti-gender-populismia, joka hyödyntää ydinperhettä korostavaa sekä naisia ja sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjä kohtaan vihamielistä retoriikkaa, ja Nieminen (2018) suomalaisen Patmos-lähetysäätiön konservatiivikristillistä populismia.

Julkisessa keskustelussa populismi arvotetaan usein hyväksi tai pahaksi, kansan edun sankarimaiseksi ajamiseksi tai valtiovallan ja demokratian uhaksi. Poliitikkojen ja yleisöjen lisäksi myös useat tutkijat lähestyvät populismia sitä kritisoiden (ks. esim. Müller 2017, Rosanvallon 2008, Pappas 2016). Edellä käsitellyn, populismin ohueksi ideologiaksi ymmärtävän määrittelyn mukaan populismi näkee yhteiskunnan jakautuneena kahteen ja pyrkii tuomaan kansan tahdon poliittisen päätöksenteon keskiöön. Tässä määrittelyssä populismi nähdään hyvinkin arvoneutraalisti. Sen sijaan esimerkiksi Rosanvallon (2008, 210 - 211) kuvailee populismia edustuksellisen demokratian tautina tai kriisinä, ja jonakin, joka voi viedä demokratian väärille teille. Müllerin (2016, 17 - 18) mukaan populismia määrittää moniarvoisuuden vastaisuus. Demokratian edellytys on tasa-arvoinen järjestelmä, joka kuitenkin tunnustaa kansalaisten keskinäisen erilaisuuden. Populistiset tahot vastustavat tätä kansan synnynnäistä heterogeenisyyttä, ja ovat näin ollen demokratian vastaisia.

Rosanvallon (2008, 212 - 215) kertoo kolmesta populismille ominaisesta ristiriidasta. Ensimmäiseksi hän nimeää populismin vapauden ja valvonnan taudin. Vallankäytön kritisointi on tarpeellista demokraattisessa yhteiskunnassa. Kuitenkin populismille ominainen vallanpitäjien kritisointi muuttuu jatkuvaksi viranomaisten leimaamiseksi, joka voi mennä jopa niin pitkälle, että viranomaisia pidetään yhteiskunnan ulkopuolisena vihamielisenä voimana. Toinen ristiriita liittyy populismin järjestelmänvastaisuuteen, ja kuitenkin sen samanaikaiseen haluun toimia tässä poliittisessa järjestelmässä. Nykypopulismi ei ole kiinnostunut taistelemaan tavanomaisen politiikan kentällä. Se pyrkii pelottelemaan ihmisiä yhteiskunnan moraalisella rappiolla ja esittämään itsensä kansan pelastajana. Kolmantena populismin ristiriitaisena ominaisuutena voidaan nähdä liioiteltu

käsitys kansan tahdon toteutumisesta ja kansan oikeudesta toimia yhteiskunnan tuomitsevana voimana oikeuslaitoksenkin yli. Kansa nähdään siis eräänlaisena yhteiskunnan tuomarina.

Yhteiskunnan keskustelusta on usein havaittavissa mielipide, miten 2000-luvulla populismi on erityisen yleistä, tai miten populistisia toimijoita ja populistista puhetta on enemmän viime vuosisataan verrattuna. Myös tutkijat ovat pohtineet populismin suosiota nykypäivänä. Palosen ja Kovalan (2018, 11) mukaan viime vuosien nopea sosiaalinen muutos, monikulttuuriset haasteet ja yhteiskunnallinen eriarvoisuus ovat olleet erityisen näkyvillä mediassa ja iskostuneet yleisön mieliin. Tämä mediasta välittyvä turvaton kuva on antanut populistille kannatusta, ja usein populistisessa retoriikassa onkin näkyvissä jonkinlainen eliitin tai maahanmuuton vastainen vetoomus perusteltuna omassa maassa tai maailmalla tapahtuneella tragedialla tai terrori-iskulla. Myös julkista keskustelua populismista mediakontekstissa tutkinut Vaarakallio (2018, 207) toteaa populismin yhdistyvän mediassa eräänlaiseen kriisidiskurssiin.

Populismin suosion nousun nykyaikana voidaan myös nähdä viestittävän siitä, että vanhojen luokkarakenteiden hämärtyessä yhteiskuntaa on nykyään vaikeampi ymmärtää (Rosanvallon 2008, 210). Tämä selitys populismin suosiosta käy järkeen, sillä populistille on ominaista tarjota helposti pureskeltavia vastauksia monimutkaisiin ongelmiin. Toisaalta, kuten aiemmin käsittelin, populistisiksi kutsuttuja toimijoita ja populistista retoriikkaa on ollut jo monta sataa vuotta. Onkin mielenkiintoista tutkia, onko muutosta populismin määrässä tai yleisyydessä tapahtunut? Onko nykyään enemmän populismia kuin esimerkiksi kolmekymmentä tai sata vuotta sitten?

2.2 Populismi ja nationalismi

Populismin keskiössä on siis käsite kansasta. Kansa nähdään jonkinlaisena ryhmänä, ja ryhmään aina joko kuulutaan tai ei kuuluta. Populistinen retoriikka usein nojautuu tähän käsitykseen yhtenäisestä kansasta (Rosanvallon 2008, 210) tai sisältää jonkinlaisen kansallisen ja nationalistisen ulottuvuuden (Fryklund 2018, 41). Yhtenäisen kansan käsitteen, toisin sanottuna yhteisen me-käsityksen

muodostamiseen liittyvät läheisesti *sosiaalisen identiteetin* (Turner 1987) ja *kulttuurisen identiteetin* (Hall 1999) käsitteet. Sosiaalipsykologian ja kulttuurintutkimuksen klassikot tuovat esiin tärkeän näkökulman populismin retoriikan perustasta, ja siitä, miksi oman kansan edun ajaminen ja me vastaan ne muut -puhe on usein niin tehokasta. Populismille tyypillinen oman heimon korostaminen liittyy hyvin perustavanlaatuisiin ihmisluonnon ominaisuuksiin, ja jo varhaisessa vaiheessa kehittyneeseen identiteettiin.

Ihmiselle on luontaista liittää itsensä ryhmään samankaltaisten yksilöiden kanssa. Omien mielipiteiden ja kykyjen arvioimiseksi ja vahvistamiseksi, sekä omien uskomuksien ja arvojen validoimiseksi ihmisellä on luontainen tarve verrata itseään niin kutsuttuihin samankaltaisiin toisiin. Tästä omasta identiteetistä, joka on muodostettu suhteessa muihin ihmisiin, tulee pohja yksilön asenteille ja käytökselle. Ne ominaisuudet, jotka ihminen omasta persoonastaan liittää sosiaalisen ryhmän ominaisuuksiksi, muodostavat hänen sosiaalisen identiteettinsä. Oman identiteetin lisäksi ihmiset arvioivat muita ihmisiä sen mukaan, ovatko he osa tätä samankaltaisten toisten sisäryhmää. Tällainen sosiaalinen kategorisointi johtaa käsitykseen ryhmän muodostumisesta. Ihmiset hakevat positiivista sosiaalista identiteettiä, joten he myös arvioivat omaa sisäryhmäänsä positiivisesti. Ihmiset myös ilmaisevat kuulumistaan johonkin ryhmään yhteisten, kollektiivista identiteettiä ilmaisevien symbolien avulla. (Turner 1987.)

Hall (1999) puhuu samasta sisäryhmä/ulkoryhmä -ilmiöstä kansallisen kulttuurin kontekstissa. Kansallinen kulttuuri voidaan nähdä eräänlaisena *kuvitteellisena yhteisönä*. Kansalliset kulttuurit koostuvat symboleista ja representaatioista, ja ne rakentavat yksilön identiteettiä luomalla merkityksiä kansankunnasta, johon voi identifioitua. Näiden symbolien rinnastaminen yhden kansan kulttuurin ilmauksiksi on tapa yhtenäistää kansallista identiteettiä. Kansallisen identiteetin rakentamiselle tyypillistä on myös me ja muut -diskurssi, jonka keskeinen piirre on maailman halkaiseminen (Hall 1999, 122). Maailma jaetaan meihin ja muihin, hyvään ja pahaan, eli se sisältää samankaltaisen dikotomian kuin populistinen diskurssi. Kaikki muut erot näiden kahden ääripään sisällä ja välillä yksinkertaistetaan ja sulautetaan ääripäihin (Hall 2000, 122).

Oliverin ja Rahnin (2016) mukaan populismissa ”yhtenäinen Me” luodaan tunnistamalla ihmisten sisäiset ja ulkoiset yhteiset viholliset. Ihmisten sosiaalinen identiteetti ja sisäryhmä luodaan muodostamalla ”yhtenäinen Toinen”, ja tämän takia nativismi ja rasismi ovat yleisiä populistisissa liikkeissä. Yhtenäisen Toisen rakentaminen näkyy hyvin selvänä esimerkiksi monien eurooppalaisten populististen liikkeiden retoriikassa, jossa pakolaiset tai maahanmuuttajat esitetään muukalaisina, vihollisina ja maahantunkeutujina. Edelleen on kuitenkin hyvä muistaa, ettei kaikki populismi ole luonteeltaan muukalaisvastaista tai nationalistista (ks. inklusiivinen populismi, Stavrakakis ja Katsambekis 2014). Palonen ja Saresma (2017, 15) eivät rinnasta populismia nationalismiin, koska populismi ei aina sisällä nationalismille tyypillistä ”puhtaan kansan” tuottamista. Ulkomaalaisiin liittyvä epäluulo ja jopa muukalaisviha nousee kuitenkin hyvin usein agendan keskiöön populismin perustassa olevan vastakkainasettelun johdosta.

Populistiset vetoomukset sisältävät tyypillisesti kansallisen ulottuvuuden, joka liittyy ensinnäkin siihen, kuka nähdään kansaan kuuluvaksi ja toisekseen siihen, kenelle valtion tarjoamat edut kuuluvat. Ihmisiä, joiden käsitetään omaavan erilainen etninen tausta, ei lueta kuuluvan oman kansan piiriin. Lisäksi valtion sosiaalietuudet käsitetään kuuluvaksi vain etnisesti yhtenäiselle valtaväestölle. Epäluulo ulkomaalaisia kohtaan on tyypillistä populistisille liikkeille etenkin Euroopassa, ja edellä mainittu etnisesti yhtenäisen kansan korostaminen johtaa usein muukalaisvastaisuuteen tai rasismiin. Kuitenkin se, miten tämä nationalismi ilmenee populististen toimijoiden vetoomuksissa, vaihtelee maittain ja määrittyy eri valtioissa eri tavalla kunkin maan yksilöllisen kulttuurin ja historian pohjalta. (Fryklund 2018, 41.)

Rosanvallonin (2008, 210 - 211) mukaan populismi nojautuu yhtenäisen kansan ajatukseen, ja ottaa vahvasti etäisyyttä kaikkeen, mitä pidetään vastakkaisena tälle. Se yrittää vahvistaa aatettaan tuomitsemalla kansan ulkopuoliset, nimettiin ne sitten ulkomaalaisiksi, vihollisiksi, oligarkeiksi tai eliitiksi. Populismin ihannoimalla yhtenäisellä kansalla ei ole jakolinjoja, koska sillä ei ole suhteita mihinkään muuhun kuin omaan itseensä. Kun tarkastellaan viimeaikojen populististen liikkeiden keskeisiä pyrkimyksiä, Rosanvallonin kuvailu saa myös empiiristä tukea. Populistiset toimijat ympäri maailmaa pyrkivät aktiivisesti eroon valtioiden

välisistä liitoista, tai alentavat tällaisten liittojen tai diplomaattisten suhteiden merkitystä retoriikassaan.

3 Populismi poliittisessa viestinnässä

Tässä työssä populismia tarkastellaan nimenomaan poliittisen viestinnän kontekstissa, joten ideologisen ulottuvuuden lisäksi on tärkeää käsitellä perusteellisesti myös populismi retoriikkana. Populismi voidaan määritellä viestintätyyliksi, joka ilmenee poliittisessa retoriikassa. Tällainen käsitys populismista tuntuu olevan vallalla julkisessa keskustelussa. Poliitikkoja useimmiten kuvataan (tai syytetään) populistiksi jonkin heidän antamansa lausunnon tai kommentin johdosta päätösten tai tekojen sijaan. Tekoja, kuten poliitikon ajamaa lakialoitetta tai äänestyskantaa eduskunnassa, kuvataan harvemmin populistiseksi, mutta kommentteja, puheita tai sosiaalisen median päivityksiä sitäkin useammin. Populististen tahojen retoriikka on myös suosittu tutkimuskohde. Retoriikkaa on analysoitu esimerkiksi parlamentaarisessa väittelyssä (Hafez 2017), poliitikkojen medialausunnoissa (Hatakka, Niemi & Välimäki 2017) tai tapaustutkimuksissa tutkimalla tietyn poliitikon, kuten Barack Obaman (Kumar 2014) tai Donald Trumpin (Oliver & Rahn 2016; Lakoff 2017) puheita.

3.1 Populismien retoriikka

Palosen ja Saresman (2017, 40) mukaan retoriikka ja sen kamppailut luovat yhteiskunnan merkityksiä, ja retoriikka voidaan käsittää keinoksi, jolla politiikassa toimitaan. Aristoteelisen tutkimusperinteen lisäksi retoriikalla tarkoitetaan yleensä kielen käytön taitoa, esimerkiksi sosiaalisessa tai poliittisessä kontekstissa, tai kielen suostuttelevia tyylikeinoja (Ilie 2008). Parry-Gilesin ja Samekin (2008) mukaan poliittisen retoriikan tutkimus keskittyy tarkastelemaan suostuttelun ja vaikuttamisen roolia poliittisessä prosessissa. Retoriikan tutkimus on siis samalla aina jonkinasteista vaikuttamaan pyrkivän viestinnän tarkastelua. Jos siis populismi ymmärretään nimenomaan poliittisena retoriikkana, on taustaoletuksena se, että populistisella viestinnällä pyritään vaikuttamaan sen kuuntelijoiden asenteisiin, uskomuksiin tai käytökseen.

Kun tarkastellaan populismin ideologista ulottuvuutta, keskitytään samalla selvittämään sen ontologisia ja moraalisia oletuksia yhteiskunnasta. Sen sijaan populismin retoriikassa nämä perusolettamukset viedään poliittisessä viestinnässä käytännön tasolle, ja liitetään ympäröivän maailman ilmiöihin. Populistinen retoriikka siis pyrkii vakuuttamaan kuulijansa yhteiskunnan puhdas kansa vastaan korruptoitunut eliitti -asetelmasta, ja liittää siihen usein kehotuksen toimintaan – asialle on tehtävä jotain. Retoriikassa populismi myös liitetään muihin, ”vahvoihin” ideologioihin, ja näin vaikutetaan siihen, miten populismi merkityksentyy yleisön mielissä. Jos kansaan vedotaan isänmaallisia anekdootteja tai muukalaisvihamielistä puheenpartta käyttäen, populismi myös yhdistyy tällaiseen nationalismiin ihmisten mielissä.

Myös retoriikan näkökulmasta populistille olennaisin käsite on kansa. Canovan (1984, 313) toteaa, että ainoa ominaisuus, joka yhdistää kaikkia populistisia toimijoita, on retorinen tyyli, joka keskittyy kansaan vetoamiseen. Stanleyyn (2008, 102 - 107) mukaan kansan käsitteelle on tunnusomaista toisaalta sen retorinen hyödyllisyys ja toisaalta sen käsitteellinen epämääräisyys. Kansan käsitteen joustavuus auttaa populistista retoriikkaa, sillä kansaan sisällyttämisen kriteerit ovat puhujasta kiinni. On siis määrittelykysymys, kuka populistin korostamaan kansaan kuuluu, ja kuka jää sen ulkopuolelle. Kansan käsitteen avulla populistiset johtajat vakuuttavat edustavansa erilaisten ryhmien joukkoa, jotka erilaisuudestaan huolimatta jakavat yhteisen ajatuksen: eliitit ovat turmelleet kansan itsemääräämisoikeuden (Mudde & Kaltwasser 2012, 5).

Populismin retoriikan nimissä on tutkittu myös populistisia viestintästrategioita (ks. esim. Ernst ym. 2017; Hatakka, Niemi & Välimäki 2017) sekä populistista viestintätyyliä (ks. esim. Bracciale & Martella 2017). Vaikka näitä on tutkittu eri alustoilla Twitteristä medialausuntoihin, on tutkimusten mukaan populismin kansakeskeisyys aina ydinajatuksena. Viestintästrategioiden avulla populistit pyrkii tuomaan ydinviestinsä julkisen keskustelun keskiöön (Ernst ym. 2017, 1349). Ernst ym. ovat jaotelleet populistiset viestintästrategiat kolmeen luokkaan: 1) kansaan vetoavat, 2) eliittiä vastustavat sekä 3) kansan suvereniteettiä korostavat strategiat. Kansaan vetoavat viestintästrategiat pyrkivät esittelemään puhujan läheisyyttä kansaan, korostamaan kansan hyveitä ja ylistämään kansan saavutuksia. Eliittiä vastustavat strategiat mustamaalavat ja syyttävät eliittiä, ja pyrkivät luomaan

vaikutelmaa kansan ja eliitin välisestä etäisyydestä. Kansan suvereniteettiä korostavat strategiat korostavat kansan päätösvaltaa ja pyrkivät kieltämään eliitin oikeutta valtaan.

Braccialen ja Martellan (2017, 1313) mukaan populistinen viestintätyyli rakentuu kolmesta ominaispiirteestä: 1) kansan suvereniteetin korostamisesta, 2) eliittiä kohtaan hyökkäämisestä ja 3) ulkopuolisten eristämisestä. Kolmas piirre viittaa eräänlaiseen tarinankerrontaan ”vaarallisista Toisista”. Ensimmäiset kaksi ominaispiirrettä ovat yhteneviä Ernst ym. (2017) viestintästrategioiden kanssa, mutta kolmas lisää ominaisuudeksi tietyn tyyppiseen populismiin liitetyn muukalaisvastaisuuden. Kuten aikaisemmin käsittelen, muukalaisvastaisuus on kieltämättä hyvin näkyvää tietyn tyyppisissä populismeissa, mutta edelleen on hyvä muistaa, ettei suinkaan kaikki populistinen retoriikka ole muukalaisvastaista.

Populistisille toimijoille on tyypillistä käyttää hyväksi poliittisen valtavirran ajamia teemoja, ja käyttää näitä hyväkseen poliittisen auktoriteetin heikentämisessä ja äänien kalastelussa (Fryklund 2018, 40 - 41). Koska eri maiden poliittiset kulttuurit ja hallituspuolueiden painopisteet vaihtelevat, vaihtelee myös populististen toimijoiden retoriikka runsaastikin maasta ja alueesta riippuen. Kansaan vetoamisen lisäksi eri populististen tahojen retoriikasta voidaan kuitenkin tunnistaa muitakin toistuvia ominaispiirteitä. Populistiselle retoriikalle ominaista on 1) vastakkainasettelu ja yksinkertaistukset, 2) tunnepitoisuus, 3) epäpoliittisuus sekä 4) johtajakeskeisyys.

Palosen ja Saresman (2017, 40) mukaan populistinen logiikka hyödyntää vastakkainasetteluja ja yksinkertaistuksia. Populistien retoriikka on usein samaan aikaan mustavalkoista ja epämääräistä, ja sille on myös tyypillistä kompromissikyvyttömyys (Wiberg 2011, 15). Tähän yksinkertaistamista korostavaan tyyliin voidaan liittää myös populististen tahojen tahto korostaa heidän sanomansa epäpoliittisuutta. Koska poliittinen valtaeliitti on kansan vihollinen, pyrkivät populistiset tahot retoriikassaan vahvasti eroon tästä. Populistisessa tyyliä muita poliittisiä toimijoita kritisoidaan, ja oman toiminnan suoraviivaisuutta ja päättäväisyyttä korostetaan (Bos & Brants 2014, 706). Populismia onkin kuvailtu epäpoliittiseksi politiikaksi (Rosanvallan 2008, 212).

Wiberg (2011, 18) kutsuu edellä käsiteltyä populismin yliyksinkertaistamista epä-älyllisyydeksi, ja tällaisen rationaalisen argumentoinnin sijaan populistisen retoriikan keskiössä on tunnepitoinen viestintätyyli. Palonen ja Saresma (2017, 40) kuvailevat populistisen retoriikan saavan voimaa affekteista, eli tuntemuksista, ja vastavuoroisesti synnyttävän tunteita yleisössä. Populismin tunnepitoisuuden synnyttämä side innostaa mukaan. Tämä ei tietenkään ole vain populistisen retoriikan yksinoikeus, yhteinen tunnekokemus lienee kaikenlaisen vaikuttamaan pyrkivän viestinnän tavoite. Bos ja Brants (2014, 706) mainitsevat, että populistiselle tyylille ominaista on tunteikas ja liioiteltu kieli, joka sisältää runsaasti iskulauseita. Tätä tyyliä voidaan jopa kutsua kielelliseksi radikalismiksi. Populistiselle retoriikalle on tyypillistä myös menneisyyden ihannointi (Wiberg 2011, 20). Tämä nostalgiapitoisuus on populistisen retoriikan tunnepitoisuuden yksi ilmenemismuoto.

Edellä mainittujen ominaispiirteiden lisäksi populismille ominaista on vahvan johtajuuden ihailu – mikä on todella mielenkiintoinen piirre näennäisesti kansan poliittista päätäntävaltaa ajavalta populismilta. Laclau (2005, 4) mukaan populismi sisältää yleensä tämän ristiriitaisen vaatimuksen: tavallisella kansalla on oltava yhtäläinen mahdollisuus poliittiseen osallistumiseen, mutta se yhdistetään karismaattisen johtajuuden, jopa autoritarianismin ihannointiin. Gürnhalin (2018, 57) mukaan populismille on tyypillistä, että koko liike ja sen kannattajat identifioituvat tämän vahvan johtajan alle. Tämä populistisen retoriikan ominaispiirre on hyvin näkyvissä esimerkiksi Turkin Erdoğanin kannattajilta, tai muutama vuosi sitten Soinin Perussuomalaisen lausunnoissa.

3.2 Populismi mediavaikuttamisena

Politiikkaa seurataan tiedotusvälineiden välityksellä kuin viihdettä. Sosiaalisen median avulla keskusteluun ja spekulointiin poliitikkojen edesottamuksista on helppo osallistua kansainvälisellä tasolla. Poliitiikan niin kutsutut Suuret Persoonat ja heidän lausahduksensa ovat tuttuja ympäri maailmaa myös ihmisille, jotka eivät muuten seuraa politiikkaa. Vaikka puoli yhdeksän uutiset ja kansainvälisen politiikan asiasisällöt olisivat täysin vieraita, ovat Yhdysvaltain Donald Trumpin,

Pohjois-Korean Kim Jong-unin, Venäjän Vladimir Putinin tai Italian Silvio Berlusconiin kasvot tuttuja miltei jokaiselle. Mediaa voidaan pitää vastuussa tästä politiikan viihteellistymisestä ja henkilöitymisestä, ja poliitikot hyödyntävät näitä mediatrendejä tietoisesti ja usein myös onnistuneesti (Koivunen 2011, 219).

Media määrittää pitkälti sen, millaisena poliittiset toimijat näyttäytyvät yleisölle ja äänestäjille. Aikaisemmissa alaluvuissa käsitelty populistinen retoriikka kulkeutuu yleisön tai kansalaisten korviin useimmiten juuri tiedotusvälineiden tai sosiaalisen median välityksellä. Mazzolenin, Stewartin ja Horsfieldin (2003, 10) mukaan median kehysteoria ja agendateoria esittävät, että medially on keskeinen vaikutus ihmisten ajatuksiin ja mielipiteisiin. Populistinen retoriikka esitetään mediassa aina jostain näkökulmasta tietyssä valossa, ja usein jonkinlaisen median oman kommenttiraidan kera. Se, onko tämä näkökulma tai kommentointi kriittistä vai sympatisoivaa, tarjoaa yleisölle tietyt vihjeet siitä, miten retoriikkaa on tulkittava.

Medially on siis kiistämätön rooli poliittisen ja julkisen todellisuuden konstruoina ja kehystäjänä. Demokraattisissa yhteiskunnissa mediaa voidaan pitää poliittisen järjestelmän legitimoijana ja luonnollistajana. Yhteiskunnan koko poliittinen todellisuus voidaan nähdä median nostamien asioiden ja käsittelyn lopputuloksena, asioita joko korostetaan tai ne jätetään uutisoimatta. Media ei luo todellisuutta ainoastaan tavallisille talleajille, vaan myös poliittisille toimijoille ja päättäjille. Media konkretisoi poliittiset tai kansalaisyhteiskunnan liikkeet, aktivistit tai tapahtumat myös muille poliitikoille, jotka tämän kuvan perusteella ottavat kantaa ja viestivät muiden toimijoiden kanssa. (Mazzoleni, Stewart & Horsfield 2003, 10.) On kuitenkin hyvä huomioda, ettei nykyajan sosiaalisen median maailmassa poliittinen todellisuus rakennu ainoastaan massamedian välityksellä. Myös poliitikkojen ja yhteiskunnan muiden toimijoiden omalla viestinnällä erilaisissa kanavissa on vaikutusta.

Poliittiset toimijat, populistit mukaan lukien, ottavat jatkuvasti osaa eräänlaiseen medioituun diskursiiviseen neuvotteluun niiden roolista, imagosta ja hyväksyttävyydestä yhteiskunnassa (Hatakka, Niemi & Välimäki 2017, 2). Palosen ja Saresman (2017, 16) mukaan populismi on performatiivista. Voidaan siis olettaa, että populistisella retoriikalla on aina kuviteltu tai todellinen yleisö. Tiedotusvälineet ja sosiaalinen media ovat siis samanaikaisesti alusta, jossa populistit pyrkivät välittämään viestinsä kansalaisille sekä ympäristö, jossa

populistiset toimijat merkityksennetään. Median toimijat voivat olla populistisille toimijoille myönteisiä tai näitä vastaan, ja uutisoinnillaan muokata strategisestikin, minkälaisena mikäkin toimija yleisölle näyttäytyy. Median voima on tunnustettu myös päättäjien toimesta, ja siksi monissa yhden puolueen tai yhden johtajan maissa, kuten Puolassa tai Turkissa, lehdistönvapautta pyritään rajoittamaan. Medioita, jotka kehystävät vallanpitäjät kriittisesti, voidaan pyrkiä rajoittamaan lainsäädännöllä tai niiden uskottavuutta voidaan pyrkiä heikentämään vallanpitäjien retoriikassa. Yleinen, mediatoimijan uskottavuutta heikentämään pyrkivä retorinen keino on syyttää tätä vale uutisten levittäjäksi.

Media asettaa esittämänsä sisällöt mediateollisuuden tavoitteiden mukaisesti. Tavoitteet vaikuttavat median käytänteisiin ja toimintaan, ja tätä prosessia voidaan kutsua median logiikaksi. Median logiikka on usein yhteneväinen liiketoiminnan logiikan kanssa, ja uutisisältöjen runsas sensaationhakuisuus on selvä vastaus markkinavoimien vaatimuksille. Populistiset liikkeet ovat responsiivisia tälle median logiikalle, ja ne osaavatkin hyödyntää liiketoiminnan pakottamaa sensaationhakuisuutta. Populismilla ja populistisilla toimijoilla voidaan myös nähdä olevan eräänlaista luonnollista uutisarvoa. Media ei voi jättää huomioimatta asioita, jotka kiinnostavat yleisöä, eli joilla on siis niin sanotusti uutisarvoa. Poliitikot, jotka rikkovat kirjoittamattomia politiikan sääntöjä karkealla kielellään ja tunteita kuohuttavilla protesteillaan, ovat yleisölle ehdottoman kiinnostavia. Runsa populististen toimijoiden tekojen uutisointi voi saada aikaan tahatonta tukea populistille. Media tuo populismin näkyväksi ja tarjoaa maan- tai jopa maailmanlaajuisen areenan populistille levittää viestiään. Näin media omalla tavallaan myös legitimoit populistiset liikkeet varteenotettaviksi yhteiskunnan toimijoiksi. (Mazzoleni, Stewart & Horsfield 2003, 6, 12.)

Myös populistista viestintätyyliä voidaan tutkia mediavaikuttamisen (media influence) näkökulmasta. Poliitikot haluavat saada viestinsä läpi potentiaalisille äänestäjille, ja näin ollen taistelevat näkyvyydestä eri medioissa. Äänestäjien kosiskelu myös ajaa poliitikot puhumaan äänestäjien kielellä kansanomaisesti. Median hyödyntäminen oman viestin kuuluvuuden lisäämiseksi ei ole populististen poliitikkojen yksinoikeus. Mazzolenin, Stewartin ja Horsfieldin (2003, 12) mukaan poliitikot hyödyntävät niin suoria kuin epäsuoriaakin strategioita medianäkyvyyden takaamiseksi. Median logiikan mukaisesti ihmisiä kiinnostavat poliittiset hahmot

voivat luottaa eräänlaiseen automaattiseen medianäkyvyyteen. Kuten aikaisemmin mainittu, populistisilla toimijoilla voidaan nähdä olevan eräänlainen luonnollinen uutisarvo. Populistiset johtajat ovat siis erityisen mediahuomion nauttijoita, ja he osaavatkin tyypillisesti hyödyntää tätä ilmaista näkyvyyttä taitavasti raflaavilla ja kontroversiaaleilla lausunnoillaan.

Mediatilat taistelevat kuluttajista ja houkuttelevat lukijoita ja katsojia tekemällä politiikasta helposti sulateltavaa, ja uutisoimalla politiikasta kansanomaisesti. Käsitellessään politiikkaa spektakularisaation kautta, tietoa ja viihdettä sekoittaen, mediasta itsestään tulee populistinen. Samalla poliittiset toimijat käyttävät tätä politiikan viihdeuutisointia hyväkseen ja omaksuvat viestintätyylin ja kielen, joka sopii median vaatimuksiin. (Bracciale & Martella 2017; Mazzoleni 2008.) Puhutuimmat poliittiset uutisoinnit sisältävätkin usein yksittäisen poliitikon yksityiselämään tai persoonaan liittyvää asiaa. Usein asiakeskeiset poliitikkojen lausunnot jäävät ihmisten mieleen, jos ne sisältävät jonkin nokkelan sutkautuksen tai kielikuvan.

Mazzolenin, Stewartin ja Horsfieldin (2003, 8) mukaan demokraattisissa valtioissa esiintyy yleensä kaksi mediatyyppiä: niin kutsuttu eliittimedia ja populaarimedia tai iltapäivälehdistö. Eliittimedia myötäilee yhteiskunnan status quota, ja pyrkii esiintymään puolueettomana sekä vastuullisesti ja oikeudenmukaisesti uutisoivana mediana. Populististen sanomien toistaminen ei ole eliittimedialle niin todennäköistä. Populaarimedia tai iltapäivälehdistö keskittyvät enemmän poliitikkojen henkilöpiirteisiin, näiden viihdearvoon, konflikteihin ja kevyeen spekulointiin syväanalyysin sijasta. Populistiset äänet nousevatkin todennäköisemmin juuri populaarimediassa esiin. Edellä mainittu median muuttuminen populistiseksi onkin populaarimedioiden vaarana (tai mahdollisuutena).

Kuten edellisissä kappaleissa on käsitelty, medialla on suuri valta siinä, minkälaisena jokin asia, ilmiö tai toimija määrittyy. Palonen (2017, 72) on analysoinut nyky-Suomen merkittävimmän populistisen toimijan, Perussuomalaisten merkityksiä Helsingin Sanomissa. Hänen mukaansa perussuomalaisuus merkityksentyy Helsingin Sanomissa rinnastusten kautta – mediassa tehdyt rinnastukset ja eronteot ovat keskeisimpiä liikkeiden määrittäjiä. Myös Vaarakallio (2018) on käsiteanalyysin keinoin tutkinut sitä, miten ja missä

yhteyksissä termiä populismi on käytetty Helsingin Sanomissa, ja miten sitä kautta populismia on määritelty, rakennettu ja merkityksennetty ilmiönä suomalaisessa yhteiskunnassa. Analysoituaan Helsingin Sanomien uutisjuttuja eduskuntavaalivuosina 2003, 2007, 2011 sekä 2015, Vaarakallion (2018, 204) mukaan Perussuomalaisten vaalijytky vuonna 2011 nosti populismin käsitteen poliittisen uutisoinnin keskiöön. Ennen vuotta 2011 Helsingin Sanomien sisällössä populismin ei koettu vaikuttavan suomalaiseen politiikkaan, eikä sitä ollut esiintynyt Suomessa sitten Veikko Vennamon SMP-puolueen 70-luvulla. Populismista puhuttiin Suomen ulkopuolisena ilmiönä kunnes 2011 eduskuntavaalit muuttivat kaiken. Populistista retoriikkaa Helsingin Sanomissa kuvattiin välineenä saavuttaa jotakin, ja sen kuvailu oli pääosin negatiivissävytteistä ("halpa populismi"). Populismi ja populistinen retoriikka asetettiin "oikean" ja vakavasti otettavan politiikan vastakohdaksi. Voidaankin sanoa, että etenkin suomalaista populismin kuvaa 2000-luvulla on määrittänyt Perussuomalaiset Timo Soini johtajanaan.

Tämän tutkimuksen tavoitteena on kuvata, *mitä populismi on europarlamentaarikoille*, ei luoda kaikenkattavaa määritelmää populismille. Tässä ja edellisissä luvuissa olen esitellyt, miten eri tutkijat ovat lähestyneet aihetta ja pyrkineet käsitteellistämään populismia. Populismi voidaan ymmärtää kokonaisvaltaiseen ideologiaan kiinnittyvänä ohuempana ideologiana, strategisena viestintätapana, mediavaikuttamisena tai jonain viestinnän ominaisuutena, jota voidaan havainnoida niin yksittäisen poliitikon puheissa kuin kokonaisen mediatalon toiminnassa. Keskustelusta puuttuu kuitenkin eräänlaisten populismin kokemusasiantuntijoiden ääni, joten tässä tutkimuksessa kysynkin itse poliitikoilta, mitä populismi juuri heille tarkoittaa.

4 Tutkimuksen toteutus

4.1 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset

Tämän tutkimuksen tavoite on kuvata, *mitä populismi on europarlamentaarikoille*. Tutkimuksen tehtävänä on selvittää europarlamentaarikoiden käsityksiä ja kokemuksia populismista poliittisessa viestinnässä. Tätä tutkimustehtävää täsmentää kaksi tutkimuskysymystä, jotka esittelen tässä alaluvussa.

1) Millaisena europarlamentaarikot käsittävät populismin?

Koska europarlamentaarikot osallistuvat omalla toiminnallaan poliittisen todellisuuden rakentamiseen ja samalla populismin määrittämiseen, on tarpeellista selvittää, mitä populismi tarkoittaa heille. Ensimmäisellä tutkimuskysymyksellä selvitän, miten poliitikot määrittelevät populismin, millaisena he sen näkevät ja mitä muita ilmiöitä tai aatteita siihen mahdollisesti liitetään. Lisäksi ensimmäisen tutkimuskysymyksen avulla otan selvää europarlamentaarikoiden suhtautumisesta ja asennoitumisesta populismiin. Populismilla voidaan tarkoittaa esimerkiksi ideologiaa, viestintätäytyliä tai poliittista retoriikkaa. Populismia ei kuitenkaan ole tarkoituksenmukaista määritellä tämän tarkemmin etukäteen, sillä tutkimuskysymyksen tavoitteena on nimenomaan selvittää, millaisena se juuri europarlamentaarikoille näyttäytyy. Europarlamentaarikolla tarkoitetaan Euroopan parlamentin jäsentä, joka on yleensä eurovaalein valittu edustamaan kotimaataan Euroopan parlamentissa.

2) Millaisia käsityksiä ja kokemuksia europarlamentaarikoilla on populismista poliittisessa viestinnässä?

Toisen tutkimuskysymyksen avulla selvitän, millaisia kokemuksia ja havaintoja europarlamentaarikoilla on populismista poliittisen viestinnän kontekstissa, ja minkä tarkoituksen he näkevät populismilla siinä olevan. Toisen tutkimuskysymyksen avulla tutkin myös, ovatko poliitikot havainneet muutosta populismissa poliittisessa viestinnässä. Tässä tutkimuksessa poliittisella viestinnällä tarkoitetaan siis *viestintää, jossa parlamentaarikko kokee puhuvansa*

(myös) kansalle. Viestintä voi siis olla niin puhetta parlamentin täysistunnossa kuin medialausuntojakin.

Tällä kysymyksellä pyritään myös hahmottamaan, miten europarlamentaarikot merkityksentävät median ja populististen toimijoiden suhdetta. Tutkimuskysymyksen avulla pyritään selvittämään europarlamentaarikoiden käsityksiä siitä, vaikuttaako populismi median politiikasta uutisointiin ja millä tavoin. Vastavuoroisesti pyrin myös kartoittamaan käsityksiä siitä, vaikuttaako populististen toimijoiden tietynlainen viestintä median toimintaan, ja millä tavoin.

Kahdella tutkimuskysymyksellä pyritään saavuttamaan erityyppistä tietoa samasta ilmiöstä. Ensimmäinen pureutuu siihen, ja millaisena populismi hahmotetaan, kun taas toisella tutkimuskysymyksellä pyritään selvittämään empiirisiä havaintoja populismista tietyssä kontekstissa. Ensimmäisen tutkimuskysymyksen avulla pyrin saamaan tietoa siitä, miten europarlamentaarikot määrittelevät populismin ja miten he siihen suhtautuvat. Toisella tutkimuskysymyksellä pyrin sen sijaan saavuttamaan tietoa europarlamentaarikoiden empiirisistä havainnoista ja kokemuksista populismista.

4.2 Tutkimusmenetelmä

Tämän tutkimuksen tavoitteena on selvittää, mitä populismi on europarlamentaarikoille, ja luonnollisesti tähän tavoitteeseen vastaavaa tietoa on lähdettävä etsimään kysymällä europarlamentaarikoilta itseltään. Aineistonkeruumenetelmänä tässä tutkimuksessa onkin haastattelu ja tutkimus on luonteeltaan laadullinen. Laadullinen tutkimus keskittyy ilmiöihin, prosesseihin ja merkityksiin, joita ei pyritä tutkimaan testaamalla tai mittaamalla (Denzin & Lincoln 2011, 9). Laadullisessa tutkimuksessa tyypillisiä tutkimusmenetelmiä ovat haastattelu tai havainnointi, joilla pyritään pääsemään mahdollisimman lähelle yksilön näkökantaa (Denzin & Lincoln 2011, 10).

Denzinin ja Lincolnin (2011, 9) mukaan laadullinen tutkimus näkee usein todellisuuden sosiaalisesti konstruoituna ja tutkimuksessa otetaan huomioon tilannetekijät, jotka voivat vaikuttaa tutkimukseen. Vaikka toki laadullisten

tutkimusten taustalta löytyy monia muita tieteenfilosofisia lähtökohtia ja todellisuuskäsityksiä, myös tämä tutkimus pohjautuu sosiaalisen konstruktionismin perinteeseen. Sen mukaan tieto ei ole jotain valmiina olemassa ja löydettävissä olevaa, vaan se syntyy ja sitä rakennetaan ja muokataan vuorovaikutuksessa (Schwandt 1994, 125 - 127). Sosiaalinen konstruktionismi näkee todellisuuden rakentuvan useista, sosiaalisista ja koetuista rakenteista, jotka ovat yksilö-, tilanne- tai paikkakohtaisia, mutta joiden ilmiöt ovat kuitenkin usein yhteisiä monille yksilöille ja kulttuureille (Guba & Lincoln 1994, 110 - 111).

Laadullisessa tutkimuksessa etsitään usein vastauksia kysymyksiin siitä, miten sosiaalinen kokemus rakentuu ja merkityksentyy (Denzin & Lincoln 2011, 9). Sosiaalisen konstruktionismin perinteeseen nojaavan tutkimuksen tavoitteena on ymmärtää ja kuvata niitä sosiaalisia rakenteita, joihin ihmiset perustavat todellisuutensa, pyrkien yksimieliseen kuvaukseen, joka on kuitenkin avoin uusille tulkinnoille, kun tieto ja kokemus asiasta tarkentuu ja lisääntyy (Guba & Lincoln 1994, 110 - 111). Kuten alaluvussa 3.1 määrittelen, populismi nähdään tässä tutkimuksessa nimenomaan viestinnässä rakentuvana ilmiönä, jonka ominaisuutena pyrin selvittämään kysymällä sen olemuksen konstruoijilta, europarlamentaarikoilta. Poliittinen todellisuus näyttäytyy jokaiselle europarlamentaarikolle eri tavalla ja sen henkilökohtaista luonnetta määrittää aikaisemman kokemuksen ja sosiaalisten prosessien perusteella syntynyt ja muovautunut tieto, tunteet ja arvot. Haastattelemalla ja jäsentämällä systemaattisesti heidän kertomaansa voidaan kuitenkin päästä lähelle jotain yhteistä kuvausta populismista.

Tämän tutkimuksen aineistonkeruumenetelmä on puolistrukturoitu haastattelu. Käytin haastatteluissa etukäteen valmisteltua haastattelurunkoa, jonka keskusteluaiheet johdin tutkimuksen teoreettisesta viitekehystä (ks. alalukua 4.4). Tässä tutkimuksessa käytettyä menetelmää voidaan kutsua myös teemahaastatteluksi. Teemahaastattelu on paljon käytetty termi haastattelulle, jossa yleiset keskusteluaiheet ovat ennakkoon päätettyjä, mutta jossa kysymysmuotoa ja järjestystä ei ole tiukasti määritetty etukäteen (Eskola & Vastamäki 2015, 29). Käytänkin teemahaastattelua käsittelevää kirjallisuutta apunani avaamaan käyttämäni aineistonkeruumenetelmää, mutta omaa menetelmäni kuvaan kuitenkin termillä *puolistrukturoitu haastattelu*. Lisäksi

haastattelurungon teemoja kutsun *keskusteluaiheiksi*. Näin pyrin välttämään sekaannuksia aineiston analyysivaiheessa käytettyihin teeman ja teemoittelun käsitteisiin.

Puolistrukturoitu haastattelu on siis kohdennettu tiettyihin, tutkijan selvittämiin, aikaisempaan tietoon nojautuviin teemoihin. Puolistrukturoidussa teemahaastattelussa ennalta määritellyt keskustelun aihepiirit ovat kaikille haastateltaville samat. Täysin strukturoidusta lomakehaastattelusta se eroaa siinä, että kysymysten sanamuotoa tai järjestystä ei ole ennalta määritelty. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 47 - 48.) Täysin strukturoitu lomakehaastattelu on usein nopein tapa kerätä paljon haastatteluaineistoa, mutta vaarana tässä menetelmässä on se, että lomakehaastattelun kysymyksiin valitut käsitteet vastaavat enemmän haastattelijan kuin haastateltavan maailmaa (Hirsjärvi & Hurme 2008, 45). Tämän tutkielman tutkimusasetelmaan sopiikin paremmin tiukasti strukturoitua haastattelua vapaampi haastattelurakenne, joka antoi europarlamentaarikoille mahdollisuuden vastata kysymyksiin avoimemmin, ja tarjota tietoa heidän omista ajatuksistaan ja kokemusmaailmastaan ilman ennalta määriteltyjä vastausvaihtoehtoja.

Vuorovaikutustilanteena tutkimushaastattelua määrittää sen keskustelunomaisuus. Arkipäivän keskustelutilanteista sen erottaa se, että keskustelu tapahtuu tutkijan aloitteesta ja ehdoilla (Eskola & Vastamäki 2015, 27). Haastattelu-keskustelussa tutkija pyrkii vuorovaikutuksessa selvittämään haastateltavalta häntä kiinnostavat asiat (Eskola & Vastamäki 2015, 27). Eskolan ja Suorannan (1998, 88) mukaan puolistrukturoidussa haastattelussa haastateltava pääsee puhumaan vapaasti, jolloin aineiston voidaan nähdä edustavan haastateltavien puhetta itsessään. Puolistrukturoitu haastattelu ei kuitenkaan ole täysin vapaamuotoinen keskustelu, vaan teoriasta johdettujen teemojen ansiosta kaikkien haastateltavien kanssa on puhuttu pääpiirteittäin samoista asioista. Koska puolistrukturoidun haastattelun kulkua ja vastausvaihtoehtoja ei ole tiukasti rajattu, vapaamuotoisempi vuorovaikutustilanne mahdollistaa sen, että vastaajat voivat tuoda näkökantansa tai mielipiteensä esiin monipuolisemmin (Tracy 2012, 139).

Haastattelua käytetään usein tutkimuksissa, joissa tutkimuskohde on moniulotteinen tai vaikeasti hahmotettava. Tracyn (2012, 139) mukaan tutkija saa usein vasta haastatteluprosessin tai aineiston analysointivaiheen perusteella

käsityksen siitä, minkälainen tieto on aiheen kannalta kaikkein kiinnostavinta ja tärkeintä. Aiemman tutkimuksen ja tutkijan oman perehtyneisyyden perusteella voi toki jonkin verran arvioida etukäteen, minkälaista tietoa haastattelulla halutaan saavuttaa – tämän vuoksi haastattelun keskusteluaiheet ja haastattelurunko ylipäänsä luodaan. Eskolan ja Vastamäen (2015, 35) mukaan teemahaastattelussa haastattelun keskusteluaiheet voidaan luoda joko tutkijan oman intuition perusteella, aikaisemman kirjallisuuden perusteella tai tutkimuksen teoreettisesta taustasta. Tässä tutkimuksessa kaikissa haastatteluissa käytettiin samanlaista, etukäteen valmisteltua haastattelurunkoa, jonka keskusteluaiheet johdettiin tutkimuksen teoreettisesta viitekehystä. Keskusteluaiheet pyrittiin kuitenkin rakentamaan väljiksi, jotta ne jättäisivät tilaa haastateltavien omaan pohdintaan ja mahdollistaisivat myös uusien aihealueiden esiintulon.

Europarlamentaarikoiden työn sekä populismin käsitteen arvolatautuneen luonteen vuoksi luottamuksellisen vaikutelman syntyminen oli tutkimuksen kannalta olennaista. Haastattelu aineistonkeruumenetelmänä sallii tällaisen luottamisvaikutelman luomisen. Haastattelutilanteessa tutkijalla on mahdollisuus käsitellä vaikeaksikin koettuja aiheita, joten haastattelun avulla voidaan saada tietoa asioista, joita ei voitaisi saada selville muilla keinoin (Hirsjärvi & Hurme 2008, 11). Ennen haastattelutilannetta haastattelijan on hyvä miettiä yksityisyyden ja itsestäkertomisen rajoja, ja määriteltävä, mitä kaikkea itsestään haluaa tai näkee tarpeelliseksi kertoa haastateltavalle (Eskola & Vastamäki 2015, 28). Tässä tutkimuksessa kerroin haastatelluille tutkimuksen lähtökohtien ja opintotaustani lisäksi kokemuksestani harjoittelijana Euroopan parlamentissa. Luotettavuuden takaamiseksi ja yhteisen maaperän luomiseksi oma kokemukseni haastateltavien työympäristöstä oli tärkeää tuoda ilmi. Samankaltaiset elämäkokemukset voivat edistää haastattelijan ja haastateltavan keskinäistä ymmärrystä ja lisätä luottamusta haastattelutilanteessa (Rastas 2005, 87). Ennen haastattelua pyrin myös tarkentamaan, että harjoittelupaikkani oli Euroopan parlamentin pääsihteeristön alaisena, mikä viestitti haastateltaville harjoittelun olleen luonteeltaan poliittisesti sitoutumaton. Jos minulla olisi työtaustani puolesta joitakin poliittisia sitoumuksia, olisi se luotettavuuden vuoksi kerrottava haastatelluille.

4.3 Haastateltavat

Tässä tutkimuksessa haastatellut työskentelevät Euroopan parlamentissa, joka on yksi Euroopan unionin toimielimistä. Parlamentti on EU:n kansanedustuselin, jonka jäsenet valitaan joka viides vuosi suorilla vaaleilla (Euroopan parlamentin kotisivut 2018). Parlamentti toimii pääosin Brysselissä ja noin kerran kuukaudessa se siirtyy täysistuntoviikoksi Strasbourgisiin. Parlamentin päätehtäviä on osallistuminen Euroopan komission puheenjohtajan ja jäsenten valintaan, osallistuminen lainsäädäntötyöhön, osallistuminen euroalueen talousarvion käsittelyyn, osallistuminen uusien jäsenmaiden hakemusten käsittelyyn sekä suullisten ja kirjallisten kysymysten esittäminen Euroopan neuvostolle ja komissiolle (Kemppinen 1999, 41). Näkyvimmat foorumit tämän työn tekemiseen ovat täysistunnot, puolueryhmien kokoukset sekä valiokunnat. Valiokunnissa valmistellaan parlamentin lainsäädäntötyötä komission lakialoitteiden perusteella, täysistunnoissa parlamentti keskustelee ajankohtaisista asioista ja käsittelee valiokuntien lakialoitteet, ja puolueryhmäkokouksissa päätetään ryhmän yhteinen kanta täysistunnoissa käsiteltäviin kysymyksiin (Raunio 1999, 121 - 134). Suomen eduskunnasta poiketen Euroopan parlamentin valiokuntien kokoukset ovat yleisölle ja medialle miltei aina avoimia, ja ne esitetään suorana parlamentin nettisivuilla (Helin & Nurminen 2017, 121). Parlamentissa europarlamentaarikon puhe voi siis tulla kansalle näkyväksi täysistuntojen lisäksi valiokunnissa, etenkin sellaisissa, joissa käsitellään juuri sen hetken ajankohtaisimpia aiheita pakolaispolitiikasta Britannian EU-eroon.

Europarlamentaarikot kuuluvat ylikansallisiin puolueryhmiin, eivätkä siis toimi maakohtaisesti (Raunio 1999, 113). Parlamentissa toimii tämän tutkielman kirjoitushetkellä kahdeksan poliittista ryhmää:

- 1) EPP (European People's Party), johon Suomesta kuuluu Kokoomus,
- 2) S&D (Progressive Alliance of Socialists and Democrats), johon kuuluu Sosiaalidemokraatit,
- 3) ECR (European Conservatives and Reformists), johon kuuluu Perussuomalaiset,
- 4) ALDE (Alliance of Liberals and Democrats for Europe), johon kuuluvat Keskusta ja RKP,
- 5) Greens-EFA (European Free Alliance), johon kuuluu Vihreät,
- 6) GUE-NGL (European United Left - Nordic Green Left), johon kuuluu Vasemmistoliitto,
- 7) EFDD (Europe of Freedom and Direct Democracy Group) ja
- 8) ENF (Europe of Nations and Freedom).

Näiden kahdeksan poliittisen ryhmän lisäksi jotkut europarlamentaarikot ovat sitoutumattomia.

Euroedustajat eivät ole oikeudellisesti velvoitettuja ajamaan kotivaltionsa etuja, mutta usein pyrkivät nostamaan oman vaalipiirinsä epäkohtia esille EU-tasolla (Raunio 1999, 137). Kuitenkin suurimmassa osassa äänestyksiä europarlamentaarikot äänestävät pikemmin oman poliittisen ideologian kuin kotivaltion näkökannan mukaisesti (Helin & Nurminen 2017, 78). Raunion (1999, 138) mukaan rivieuroedustajalle tärkeimmät vaikutuskanavat ovat omien puolueyhmiön kokoukset sekä valiokunnat. Yksittäisen edustajan on hankalaa saada aikaan poliittisesti merkittäviä asioita ilman puoluetoverien tukea, joten vuorovaikutustaidot ja vaikuttavan viestinnän ymmärtäminen ovat keskeistä osaamista europarlamentaarikon työssä.

Helinin ja Nurmisen (2017, 128 - 129) mukaan Euroopan parlamentin keskustelukulttuuri on värikästä Suomen eduskuntaan verrattuna, ja oman harjoittelukokemukseni perusteella olen samaa mieltä. Buuaaminen tai taputus on tavanomaista käytöstä Euroopan parlamentin täysistunnossa, ja europarlamentaarikot saavat kohtuuden rajoissa protestoida t-paidoillaan tai lapuillaan omaa asiaansa. Tunteikas keskustelukulttuuri on johtanut esimerkiksi tapauksiin, jossa europarlamentaarikko on jouduttu puhemiehen käskystä poistamaan istunnosta rasistisen kielenkäytön vuoksi (Helin & Nurminen 2017, 128 - 129). Muistan itse seuranneeni täysistuntokeskusteluja Brexitistä, joissa esimerkiksi eräs euroedustaja vertasi puheessaan EU:ta mafiaan, ja johon vastauksena suuri osa täysistuntosalista buuasi. Kiihkeät ja tunteikkaat väittelyt eivät siis ole harvinaisia Euroopan parlamentin täysistunnoissa.

4.4 Haastatteluiden toteutus

Identtinen haastattelukutsu lähetettiin kaikille kolmelletoista suomalaiselle europarlamentaarikolle. Haastattelukutsussa tutkimuksen esittelyn lisäksi esittelin itseni ja kerroin omasta harjoittelutaustastani Euroopan parlamentissa avatakseni hieman syitä, miksi olin kiinnostunut haastattelemaan juuri heitä. Lisäksi mainitsin kutsussa sen, että sama haastattelupyyntö on lähetetty kaikille suomalaisille Euroopan parlamentin jäsenille. Tämän seikan mainitsemisella pyrin jo etukäteen

vastaamaan haastateltavalla mahdollisesti herääviin kysymyksiin tai jopa epäluuloon siitä, saiko hän haastattelukutsun esimerkiksi puoluetustansa takia.

Haastatteluun suostumisessa motivoivina tekijöinä toimii usein haastattelun toimiminen kanavana, jonka kautta haastateltava voi tuoda esille oman mielipiteensä. Haastatteluun motivoi myös halu kertoa omista kokemuksista joko puhtaasta kertomisen ilosta, tai siitä empaattisesta lähtökohdasta, että omien kokemusten jakaminen voisi auttaa muita ihmisiä (Eskola & Suoranta 1998, 25 - 26). Haastattelukutsussani pyrin motivoimaan europarlamentaarikoita osallistumaan tutkimukseen korostamalla tutkimuksen tuottaman tieteellisen tiedon yleistä hyötyä. Kutsussa korostin kutsun saaneiden vankkaa kokemusta poliittisen puheen kontekstissa toimimisesta, ja kerroin heidän panoksensa tuottavan arvokasta uutta tietoa populismista. Lisäksi korostin näkökulman harvinaisuutta populismin tutkimuksen kentällä – populismia on tutkittu sisällönanalyysin keinoin valmiista aineistoista (ks. mm. Bracciale & Martella 2017; Hatakka, Niemi & Välimäki 2017; Vaarakallio 2018), mutta poliittisten toimijoiden omia käsityksiä ja kokemuksia populismista ei ole tutkimuksessa paljoa kuultu.

Europarlamentaarikoilla on oletettavasti enemmän kokemusta mediahaastatteluista kuin tutkimushaastatteluista. Jo sanatasolla nämä kaksi erilaista tiedonkeruumenetelmää kuitenkin helposti rinnastuvat. Tämän vuoksi halusinkin tietoisesti korostetusti tehdä eroa oman haastattelutilanteeni ja perinteisen, tiedotusvälineisiin päätyvän haastattelun välillä. Jo haastattelukutsussa korostin vastausten käsittelyn anonyymiyttä ja tutkimuksen pyrkimystä tuottaa uutta, tieteellisin kriteerein tuotettua tietoa. Käytin korostetusti sanaa tutkimushaastattelu pelkän haastattelun sijasta, sillä halusin tehdä selväksi, ettei kyse ole mediahaastattelusta. Kutsussa olennaista oli luottamuksellisen vaikutelman luominen jo ensimmäisestä yhteydenotosta lähtien.

Tämän tutkimuksen aineistonkeruumenetelmä on puolistrukturoitu haastattelu. Käytin haastatteluissa etukäteen valmisteltua haastattelurunkoa, jonka keskusteluaiheet johdin tutkimuksen teoreettisesta viitekehystä. Haastattelurunko sisälsi viisi keskusteluaihetta, jotka olivat

- 1) populismista yleisesti,
- 2) populismi ideologiana,
- 3) populismi poliittisessä viestinnässä,

- 4) populismi ja media sekä
- 5) populismin ja sen vaikutusten arviointi.

Ensimmäisen kahden keskusteluaiheen kysymykset käsittelivät esimerkiksi populismi-sanan pohtimista, erilaisia ilmiöitä, joita populismiin yhdistetään sekä kansan ja eliitin käsitteitä populismissa. Kolmannen keskusteluaiheen puitteissa pyysin europarlamentaarikkoja kuvailemaan populistista retoriikkaa, kertomaan omakohtaisia kokemuksia Euroopan parlamentista, vertaamaan omaa viestintäänsä populistiseen retoriikkaan sekä pohtimaan populistisen viestinnän tavoitteita ja kohdeyleisöä. Neljännen keskusteluaiheen kysymykset käsittelivät median tai tiedotusvälineiden ja populististen toimijoiden suhdetta. Viidennen ja viimeisen keskusteluaiheen kysymyksissä pyysin europarlamentaarikkoja pohtimaan muutosta, heidän havainnoimiaan populismin vaikutuksia Euroopan parlamentissa sekä arvioimaan tulevaisuuden näkymiä populismin suhteen.

Yhteensä kolmestatoista euroedustajasta haastateltiin kuusi. Toteutin haastattelut heinä- ja elokuussa 2018. Haastatteluista kolme toteutettiin puhelimitse, kaksi Skypen välityksellä ja yksi kasvokkain. Kaikki haastattelut äänitettiin. Haastattelut vaihtelivat kestoaltaan 41 minuutista 72 minuuttiin (1h 12min). Yhteensä haastatteluaineistoa on 5 tuntia 51 minuuttia. Haastateltavien toimima aika europarlamentaarikkona vaihteli, mutta politiikassa haastateltavat ovat toimineet omien määritelmiensä mukaan yhdeksästä vuodesta yli kolmeenkymmeneen, kun tähän laskettiin mukaan kaupunki- ja kunnallistason päätöksenteko. Poliittikkauran keston lisäksi muita haastateltavien taustatietoja, kuten sukupuolta, ikää tai parlamentaarista ryhmää en näe tarpeelliseksi raportoida tämän tutkimuksen kontekstissa. Lisäksi näin pienestä ja tunnetusta ihmisjoukosta yksilöityjen taustatietojen raportoiminen voisi vaarantaa haastateltujen anonymiteetin.

Haastattelutilanteet vaihtelivat haastateltavien erityisluontoisen työn ja kiireisten aikataulujen vuoksi. Muutama haastateltava esimerkiksi osallistui haastatteluun autosta käsin, yksi kotinsa terassilta ja yhdellä oli avustaja mukana haastattelutilanteessa. Haastattelujen luonne oli avoin ja keskustelunomainen. Haastattelurungon kysymykset käytiin johdonmukaisesti jokaisen haastateltavan kanssa läpi, mutta kysymysten järjestys ja sanamuodot vaihtelivat sitä mukaa, miten ne oli luontevinta esittää keskustelun kuluessa. Pidin haastattelutilanteen

tarkoituksenmukaisesti keskustelun kaltaisena ja osallistuin silloin tällöin myös itse haastateltavan pohdintaan omalla mielipiteelläni, pyrkien kuitenkin olemaan johdattelunomaisuudella pyrin luomaan mahdollisimman luontevan ja luottamuksellisen ilmapiirin, jossa haastateltavat tuntisivat olonsa mukavaksi käsittelemään henkilökohtaisia tai arkojakin aiheita.

Hirsjärven ja Hurmeen mukaan (2008, 96 - 98) haastattelijan ammattirooliin voidaan nähdä kuuluvan kaksi olennaista tavoitetta: tiedon hankkiminen ja viestinnän sujuvoittaminen. Ensimmäisen tavoitteen puitteissa kuvaillaan perinteisesti, miten haastattelijan on minimoitava oma osuutensa haastattelutilanteessa olemalla puolueeton ja välttämällä esittämästä omia mielipiteitä. Haastattelijakin on kuitenkin ihminen, ja toiseen tärkeään tavoitteeseen liittyy luontevan haastatteluilmapiirin luominen. Usein tähän kuuluukin keskustelun vastavuoroisuus, joten informaation hankkimisen ja kysymyksien esittämisen lisäksi haastattelijalle yleensä sallitaan myös keskusteluun osallistuminen.

Haastattelu on melko institutionalisoitunut tilanne, jossa haastattelijalla ja haastateltavalla on tietty ennakkokäsitys vuorovaikutustilanteen kulusta. Europarlamentaarikoille haastattelu on varmasti tilanteena työn luonteen vuoksi tuttu. Kokemus aikaisemmin haastateltavana olemisesta oli ristiriitainen seikka; toisaalta haastateltavat osasivat olla luontevammin ja vapautuneemmin haastateltavana, toisaalta oli vaarana, että heille syntyi väärä kuva haastattelun luonteesta. Puhelimitse toteutetuissa haastatteluissa haastatellut tuntuivat enemmän informanteilta, ja välillä he tuntuivat vastaavan samaan tapaan, kuin olisivat vastanneet median edustajalle. Toisaalta, mitä lähempänä haastattelutilanne oli kasvokkaista viestintää (Skype- ja kasvokkaishaastattelut), sitä enemmän haastateltavat uskaltautuivat pohtimaan luottamuksellisiakin asioita, ja keskustelu eteni yleiseltä tasolta henkilökohtaistenkin asioiden käsittelyyn.

Tutkimushaastattelutilanteessa, kuten muissakin keskusteluissa, vuorovaikutusosapuolet asemoituivat tiettyihin rooleihin suhteessa toisiinsa ja tilanteeseen. Haastattelutilanteessa esimerkiksi se, että haastateltavalla nähdään olevan tietoa, johon haastattelija pyrkii pääsevän käsiksi, vaikuttaa siihen, miten osallistujat asetautuvat tilanteen rooleihin (Ruusuvoori & Tiittula 2005, 33). Olin

varautunut siihen, että haastattelutilanteessa minun (opiskelijan) sekä haastateltavan (kokeneen europarlamentaarikon) välillä olisi selkeä statukseen liittyvä hierarkkinen ero. Ero statuksessa näkyi kuitenkin haastattelutilanteessa vähemmän kuin olin ajatellut. Haastattelutilanteessa minä olin tieteellisessä asiantuntijaroolissa, josta käsin pyrin pääsemään käsiksi haastateltavien työasiantuntijuuteen ja kokemukseen perustuvaan empiriseen tietoon. Lisäksi aiempi kokemukseni Euroopan parlamentissa työskentelemisestä teki tilanteesta minulle luontevamman, sillä monet paikat ja tilanteet, joita haastateltavat kuvailivat, olivat minulle myös oman kokemukseni kautta tuttuja.

4.5 Aineiston käsittely ja analysointi

Lopullinen aineisto muodostettiin litteroimalla haastatteluäänitteet tekstimuotoon. Litteroituna aineiston pituus oli yhteensä 57 sivua (Cambria, fonttikoko 11, rivinväli 1,15). Aineisto litteroitiin sanantarkasti, ylimääräiset äännähdykset ja täytesanat aineistosta pois jättäen. Tämän tutkielman tutkimusasetelmassa sanantarkkuutta tarkempi litterointitapa ei olisi ollut tarpeellinen. Aineistosta tehtiin jo litterointivaiheessa muistiinpanoja, ja litteroinnin päätteeksi aineisto luettiin useaan kertaan huolellisesti läpi tutkimuskysymykset mielessä pitäen.

Tämän tutkielman aineiston analyysimenetelmää voidaan kutsua teoriaohjaavaksi analyysiksi, sillä sen analyysiä ja teemoittelua ohjasi teoreettisessa viitekehyksessä esitelty aikaisempi tutkimustieto populismista ja siihen liittyvistä ilmiöistä. Tuomen ja Sarajärven (2018, 109) mukaan teoriaohjaava analyysi ei perustu tiukasti johonkin tiettyyn teoriaan, mutta se ei myöskään ole täysin aineistolähtöistä. Siinä aikaisempi tieto suuntaa ja auttaa analyysia. Analyysitapa ei myöskään ollut tiukasti teoriaohjautuva, koska etukäteistieto tutkittavasta aiheesta, siis europarlamentaarikoiden käsityksistä populismista, ei häirinnyt aineistosta itsestään nousevia teemoja (Eskola & Suoranta 1998, 152). Tutkimuksen teoriatausta pohjusti populismia ilmiönä, toimi aineistonkeruun, siis puolistrukturoidun haastattelun haastattelurungon tukena ja ohjasi aineiston lukemista. Analysoin kuitenkin aineistoa niin, että myös teemoilla ja aiheilla, joita ei käsitelty teoriataustassa, oli mahdollisuus nousta aineistosta.

Alasuutari (2011, 39) kuvaa laadullisen analyysin kahta vaihetta havaintojen pelkistämiseksi ja arvoituksen ratkaisemiseksi. Pelkistämiseen kuuluu aineiston tarkastelu teoreettisen viitekehyksen tarjoamasta näkökulmasta ja havaintojen määrän karsiminen niitä yhdistämällä. Ensimmäinen vaihe, pelkistäminen, toteutettiin teemoittelemalla haastatteluaineisto. Analyysiyksikkönä toimivat aineistosta tunnistetut sisällölliset kokonaisuudet tai ajatuskokonaisuudet, joiden tunnistamista ja järjestämistä kategorioihin tutkimuksen teoriatausta ja haastattelurunko ohjasi. Tuomen ja Sarajärven (2018, 105) mukaan teemoittelulla tarkoitetaan ”laadullisen aineiston pilkkomista ja ryhmittelyä tiettyjen aihepiirien mukaisesti”. Teemoittelu onkin tyypittelyn ohella tavanomaisin teemahaastatteluun kerätyn aineiston analyysimenetelmä (Eskola & Vastamäki 2015, 43).

Teemat muodostettiin niin teoria- kuin aineistolähtöisesti. Teemahaastattelurunko on aineiston koodaukseen hyvä apuväline, koska sen rakentamisessa on käytetty aiempaa tutkimustietoa ja myös mahdollista omaa kokemusta (Eskola & Suoranta 1998, 152). Tässä tutkimuksessa käytettiin haastattelumenetelmänä puolistrukturoitua haastattelua, jonka keskusteluaiheet olin johtanut tutkimuksen teoreettisesta viitekehyksestä. Haastattelun keskusteluaiheet jäsentävät aineistoa jo valmiiksi (Eskola & Suoranta 1998, 151), ja ne muodostivatkin alustavan rungon aineiston analyysille. Moilasen ja Rähän (2010, 56) mukaan teemoittelussa on pysyttävä uskollisena aineistolle, ja vältettävä tulkitsemasta siitä teemoja, joita siellä ei ole. Aineistosta nostettuja teemoja onkin tarkasteltava kriittisesti ja omia merkityksiään reflektoiden koko tutkimusprosessin ajan.

Aloitin analyysin lukemalla lopullisen aineiston useampaan kertaan läpi etsien aineistosta vastauksia ja vihjeitä tutkimuskysymyksiin ”*millaisena europarlamentaarikot käsittävät populismin?*” ja ”*millaisia käsityksiä ja kokemuksia europarlamentaarikoilla on populismista poliittisessa viestinnässä?*”. Tämän jälkeen tunnistin aineistosta ajatuskokonaisuuksia, jotka sisälsivät tutkimustehtävän kannalta oleellista tietoa. Järjestin ajatuskokonaisuudet haastattelurungon keskusteluaiheiden avulla muodostettuihin yläteemoihin. Lisäksi muodostin ajatuskokonaisuuksista uuden, muutokseen liittyvän teeman, jota ei haastattelurungossa valmiina sellaisenaan ollut. Tämän jälkeen jaottelin aineiston yläteemojen sisällä tarkempiin alateemoihin. Analyysissa muotoutui lopulta viisi yläteemaa: 1) populismin olemus, 2) populismin ideologiset piirteet, 3) populismi

muuttuvassa maailmassa 4) populistinen puhe sekä 5) populismi ja media. Kolme ensimmäistä teemaa asettuvat ensimmäisen tutkimuskysymyksen alle (*millaisena europarlamentaarikot käsittävät populismin?*), ja neljäs ja viides teema vastaavat toiseen tutkimuskysymykseen (*millaisia käsityksiä ja kokemuksia europarlamentaarikoilla on populismista poliittisessa viestinnässä?*).

Ensimmäisen populismin olemus -teeman alle asettuivat ne asiat, jotka europarlamentaarikot käsittävät populismin keskeisimpinä ominaispiirteinä. Tähän teemaan sisältyi myös se, minkä funktion europarlamentaarikot näkevät populismilla olevan, eli eräänlainen populismin määrittely sen tarkoituksen kautta. Lisäksi tämän teeman alle sijoittui europarlamentaarikoiden omat ja muista havainnoidut asenteet populismia kohtaan. Ensimmäinen teema siis pyrkii piirtämään eräänlaista peruskuvaa populismin olemuksesta niin erilaisten populismin määrittelyjen kuin siihen liitettyjen asenteidenkin kautta.

Toinen teema käsittelee populismiin yhdistettyjä ideologiaan ja aatteisiin liittyviä piirteitä. Muihin ideologioihin liittymisen alateema pitää sisällään erilaisten populismien kuvausta, sekä keskeisimpiä populismiin liitettyjä muita ideologioita tai aatesuuntauksia. Toinen teema sisältää myös populismin keskeisimpiä ideologisia piirteitä, jotka muotoutuivat konservatismiin, nationalismiin ja järjestelmän vastaisuuden alateemoiksi. Lisäksi toisen teeman puitteissa käsitellään myös populismille keskeiset kansan ja eliitin käsitteet, jotka asetettiin ideologisoituvat käsitteet -alateeman alle. Populismin ideologiset piirteet -teema pyrkii siis selvittämään europarlamentaarikoiden näkemystä siitä, voidaanko populismi käsittää ideologiana ja mitä kaikenlaisia ideologisia piirteitä siihen voidaan yhdistää.

Kolmas yläteema on nimeltään populismi muuttuvassa maailmassa. Sen ensimmäinen muutos-alateema sisältää europarlamentaarikkojen kuvausta populismiin liittyvistä muutoksista ympäröivässä maailmassa, sekä sen syiden pohtimista. Toinen alateema, tulevaisuuden arviointi, jatkaa hieman samaa teemaa ja sisältää europarlamentaarikkojen ennustuksia siitä, mihin populismi on menossa ja mitä se saattaa tulevaisuudessa aiheuttaa. Kolmannen populismin haastaminen -alateeman alle asettuivat europarlamentaarikoiden ajatukset siitä, miten populismia tai siihen liitettyjä haitallisia ilmiöitä vastaan voidaan taistella. Kolmas

yläteema sisältää pohdintaa populismista suhteessa ympäröivään maailmaan, sekä kuvausta populismin menneisyydestä ja tulevaisuudesta.

Neljäs teema, populistinen puhe, sisältää neljä alateemaa. Niistä ensimmäinen, retoriikka, sisältää kuvausta populistisen retoriikan keskeisimmistä piirteistä. Toinen alateema, puhuja, sisältää europarlamentaarikoiden ajatuksia populististen puhujien tyypillisistä ominaisuuksista sekä heidän puhetyylistään ja ilmaisutavastaan. Europarlamentaarikoiden luonnehtimat populistiset viestintä- ja keskustelustrategiat muodostavat kolmannen alateeman. Neljännessä alateemassa europarlamentaarikot vertaavat omaa retoriikkaansa ja viestintäkäyttäytymistään populistiseen viestintään. Neljäs teema pyrkii luomaan monipuolisen kuvan siitä, millaisena populistinen viestintä näyttää europarlamentaarikoilleen heidän kokemustensa ja omaan käyttäytymiseen vertaamisen kautta.

Viides populismi ja media -yläteema sisältää europarlamentaarikkojen pohdintaa median ja politiikan suhteesta ylipäätään, sekä siitä, miten populistiset toimijat ovat tähän yhtälöön vaikuttaneet. Median toiminta -alateema kuvaa europarlamentaarikkojen kokemuksia politiikasta uutisoinnista ja median toiminnan motiiveista. Median vastuu sisältää europarlamentaarikoiden käsityksiä siitä, mikä on median vastuu suhteessa populismiin. Viimeisen poliitikkojen toiminta -nimisen alateeman puitteissa europarlamentaarikot pohtivat kriittisesti niin omaa kuin muiden poliitikkojenkin toimintaa symbioosissa median kanssa. Viides yläteema pyrkii siis kuvaamaan median ja poliitikkojen suhdetta, ja populismin paikkaa ja vaikutuksia tässä yhtälössä.

4.6 Eettiset kysymykset

Humanistisen, yhteiskuntatieteellisen ja käyttäytymistieteellisen tutkimuksen eettisten periaatteiden mukaan tutkimukseen liittyvät eettiset kysymykset voidaan jakaa kolmen osa-alueen alle: 1) Tutkittavan itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen, 2) Vahingoittamisen välttäminen ja 3) Yksityisyys ja tietosuoja (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012, 4).

Ensimmäinen osa-alue, tutkittavan itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen tarkoittaa sitä, että tutkimukseen tulee osallistua vapaaehtoisesti, ja osallistumisen tulee perustua riittävään tietoon (TENK 2012, 5). Koska tässä tutkimuksessa haastateltavat kutsuttiin mukaan tutkimukseen, ei vapaaehtoisuus herätä juurikaan kysymyksiä. Kuitenkin riittävän tiedon tarjoamista haastateltaville on hyvä pohtia tarkemmin.

Riittävän tiedon tarjoaminen haastateltaville sisältää tutkimuksen aiheen ja siihen kuluvan ajan ilmoittamisen, sekä sen kertomisen, mitä tutkimukseen osallistuminen konkreettisesti tarkoittaa. Tämän lisäksi haastateltaville on kerrottava kerättävän aineiston käyttötarkoitus, säilytys ja jatkokäyttö. Tutkittaville on myös tarjottava mahdollisuus pyytää lisätietoa tutkimuksesta. (TENK 2012, 5 - 6.) Tässä tutkimuksessa runsaan etukäteistiedon tarjoaminen ja mahdollisuus lisäkysymyksiin ei ollut vain eettistä tutkimuksen toteutusta, vaan myös oleellista luotettavuusvaikutelman luomiseksi haastateltavien kanssa.

Toinen eettisten periaatteiden osa-alueista on vahingoittamisen välttäminen, joka sisältää niin henkisten kuin sosiaalisten ja taloudellisten haittojen välttämisen (TENK 2012, 7). Tässä tutkimuksessa etenkin jälkimmäisen, sosiaalisten haittojen välttämisen pohtiminen lienee tarpeen, koska haastateltavat ovat julkisessa ammatissa olevia poliitikkoja, ja esimerkiksi henkilöön suoraan yhdistettävissä olevalla suoralla lainauksella voi olla vaikutus niin heidän työhönsä kuin julkiseen mielipiteeseen heistä. Sosiaaliset ja taloudelliset haitat liittyvät läheisesti eettisten periaatteeseen kolmanteen osa-alueeseen, yksityisyys ja tietosuoja. Tähän kuuluu aineiston suojaaminen ja luottamuksellisuus, aineiston säilyttäminen tai hävittäminen ja yksityisyyden suoja julkaisussa (TENK 2012, 8).

Tässä tutkimuksessa haastatteluaineisto oli tunnistesteellista siinä vaiheessa, kun se on äänitallenne. Analyysin ajan tallenteet säilytettiin ulkoisella kovalevyllä tietoturvan vuoksi, ja tutkielman valmistuessa tallenteet tuhottiin. Haastattelut litteroitiin ja raportoitiin kirjallisesti niin, että vastaaja pysyy anonyyminä. Aineistosta poistettiin kaikki henkilöön yhdistettävät piirteet (kuten murre-ilmaukset tai viittaukset kotipaikkakuntaan). Kirjallinen aineisto oli siis tunnisteteetonta.

Yksityisyyden suoja on oleellista etenkin kaikkien saatavilla olevissa tutkimusjulkaisuissa (TENK 2012, 11). Aineisto raportoidaan tulosluvuissa niin, ettei siinä ole mitään suoria tai epäsuoria tunnisteita (paitsi haastateltavien työpaikka). Toki se seikka, että haastateltavat kuuluvat Suomen kolmeentoista edustajaan Euroopan parlamentissa, saattaa heikentää täydellistä tunnistamattomuutta. Pysin kuitenkin ehkäisemään tunnistettavuutta parhaani mukaan, enkä raportoi esimerkiksi vastaajien sukupuolta, ikää tai parlamentaarista ryhmää. Aineiston tunnistettomuus ei välttämättä estä tunnistamista niiden joukossa, jotka tuntevat europarlamentaarikkojen toimintaa, ja siksi haastateltaville ei voitu luvata täyttä tunnistamattomuutta (TENK 2012, 11).

5 Tulokset

Tämän tutkimuksen tavoite on kuvata *mitä populismi on europarlamentaarikoille*. Tutkimuksen tehtävänä on selvittää europarlamentaarikoiden käsityksiä ja kokemuksia populismista. Alaluvussa 4.1 esittelen tuloksia, jotka vastaavat ensimmäiseen tutkimuskysymykseen *Millaisena europarlamentaarikot käsittävät populismin?* Alaluvussa 4.2 raportoidaan tuloksia toiseen tutkimuskysymykseen *Millaisia käsityksiä ja kokemuksia europarlamentaarikoilla on populismista poliittisessä viestinnässä?* Jokainen aihealaluku alkaa tiivistyksellä kyseisen alaluvun sisältämistä tuloksista. Seuraava taulukko havainnollistaa tuloslukujen rakennetta, sekä tulosten suhdetta tutkimuskysymyksiin (ks. taulukkoa 1 seuraavalla sivulla). Kuten taulukko osoittaa, europarlamentaarikot pohdiskelivat populismia monipuolisesti ja erilaisiin ilmiöihin heijastaen. Taulukko havainnollistaa myös, miten europarlamentaarikot liittivät populismiin samankaltaisia ilmiöitä ja ominaisuuksia kuin taustaluvuissa esiteltyt tutkijat.

TAULUKKO 1: Tutkimuksen tulokset

T1: Millaisena europarlamentaarikot käsittävät populismin?	Populismin olemus	Ominaispiirteet
		Populismin tarkoitus
		Asenteet populismia kohtaan
	Populismin ideologiset piirteet	Populismi ohuena ideologiana
		Konservatismi ja nationalismi
		Järjestelmän ulkopuolisuus
		Ideologisoituvat käsitteet
	Populismi muuttuvassa maailmassa	Muutos
		Tulevaisuuden arviointi
		Populismin haastaminen
T2: Millaisia käsityksiä ja kokemuksia europarlamentaarikoilla on populismista poliittisessa viestinnässä?	Populismi poliittisessa viestinnässä	Retoriikka
		Puhujat
		Viestintä-/ keskustelustrategia
		Oman puheen arviointi
	Populismi ja media	Median toiminta
		Median vastuu
		Poliitikkojen toiminta

5.1 Europarlamentaarikoiden käsitys populismista

5.1.1 Populismien olemus

Tässä aluvuossa esittelen populismien ominaispiirteitä, sen tarkoitusta ja europarlamentaarikoiden asenteita populismia kohtaan. Olemukseltaan populismi näyttää europarlamentaarikoille kansakeskeisenä ja yksinkertaistavana välineenä tai keinona saada kansalaiset kuuntelemaan ja houkutella äänestäjiä. Populismi pyrkii yleensä ajamaan yhtä, ajankohtaista asiaa. Populismia käytetään myös sanana poliittisen vastustajan leimaamisessa ja tämän sanoman uskottavuuden murentamisessa. Populismia ei koettu arvoneutraalina asiana. Sen keskiössä oleva kansakeskeisyys koettiin positiivisena, mutta sen vastuuttomuus ja faktamaailman kaventaminen negatiivisena.

Populismien ominaispiirteitä

Europarlamentaarikoiden mukaan populismiin kuuluu kansakeskeisyys, yksinkertaistaminen, yliyksinkertaistaminen ja epärehellisyys. Lisäksi populismien ominaispiirteeksi voidaan mainita sen kaksijakoisuus, koska hyvän ja pahan populismien tai vastuullisen ja vastuuttoman populismien välille tehtiin selkeä ero. Populismi käsitetään eräänlaisena jatkumona, jonka päissä ovat toisaalta hyvántahtoinen, kansankielinen yksinkertaistaminen ja toisaalta radikaali, valheellinen ja vihaa lietsova ääripopulismi. Ääripäiden väliin mahtuu monta harmaan sävyä.

Populismi toi europarlamentaarikoille ensimmäisenä mieleen sanat ”kansakeskeisyys”, ”kansankielisyys”, ”kansanomaisuus” tai ”kansantajuisuus”. Populismien kerrottiin tuovan mieleen myös kansanjoukot ja niiden johtamisen. Kansankielisyys määriteltiin helposti tajuttavana ja ihmisiin uppoavana viestinä. Kansanomaisuutta kuvailtiin kykynä puhua monimutkaisesta asiasta ymmärrettävällä tavalla ja vastaanottajan käsitteiden tasolla. Populismien kansakeskeisyyttä kuvattiin myös ”politiikan markkinointina”. Tällä tarkoitettiin sitä, että puhutaan kansan kielellä niistä asioista, jotka kansaa kiinnostavat.

Kansakeskeisyyden lisäksi toinen keskeinen populismin ominaisuus on yksinkertaistaminen. Populismi määriteltiin yksinkertaisina vastauksina monimutkaisiin kysymyksiin. Yksinkertaistamisella tarkoitettiin asian kuvaamista niin, että se on helppo käsittää. Yksinkertaistamista kuvattiin myös oikaisemisena. Yksinkertaistamisesta ja kansantajuudesta puhuttiin positiiviseen sävyyn, ja europarlamentaarikot liittivät sen ”hyvään” populismiin.

Kuten populismi itsessään, myös yksinkertaistaminen populismin ominaispiirteenä käsitettiin jatkumona. Jatkumon positiivinen pää oli yksinkertaistaminen helppotajuisuuden tai kiinnostavuuden vuoksi. Sen sijaan yksinkertaistaminen niin pitkälle, että faktat hämärtyvät, nähtiin tietoisena epärehellisyytenä. Europarlamentaarikot liittivät populismiin myös tällaisen yliyksinkertaistamisen tai liian pitkälle yksinkertaistaminen. Tämä nähtiin usein negatiivisena populismina tai populismin väärinkäyttönä, kuten seuraava aineistoesimerkki osoittaa.

”Jos sitä käytetään väärin, sitä populismia, niin se yleensä tarkoittaa juurikin sitä, että yksinkertaistetaan liian pitkälle, jolloin myöskin se asiasisältö muuttuu, ja väistämättä ihmiseltä jää se taustatieto, eikä välttämättä hoksaa ajatella, että sen takana olis jotain muuta, joka on tarpeellista tietää tai ymmärtää.”

Poliitikon pyrkimys asioiden ilmaisemiseen yksinkertaisesti koettiin positiivisena. Sen sijaan populismiin liitetty yliyksinkertaistaminen nähtiin harmaana alueena, ja liian pitkälle yksinkertaistetun viestin koettiin muuttuvan epärehelliseksi tai jopa valheelliseksi. Liian pitkälle yksinkertaistamisen lisäksi populismiin liitettiin myös muunlainen epärehellisyys. Epärehellisyyttä populismissa kuvattiin ”ylilyönteinä”, ”liioitteluna”, ”puolitotuuksina” sekä ”faktamaailman” tai ”todellisen maailman kaventamisena”. Eräs haastateltu liitti populismiin suoranaisen valheellisuuden. Populismin totuuden kaventaminen nähtiin pyrkimyksenä mielenkiintoisuuteen, joka kuitenkin voi aiheuttaa populistipoliitikolle uskottavuusongelman, kuten seuraava aineistoesimerkki havainnollistaa.

”Populismin keskeinen tunnusmerkkihän on se, että sen täytyy välittömästi herättää kiinnostusta ja suurten joukkojen kiinnostusta ja puhuttava sillä tavalla ihmisille, et ihminen kallistaa sille korvaansa. Mut kun se populistit tekee tätä niin se joutuu miettimään koko ajan sitä et mitä enemmän se lyö kierroksia ja pistää panoksia siihen kiinnostavuuteen, niin sen täytyy ottaa huomioon se, että säilyy se uskottavana.”

Populismi jaettiin ”hyvään ja pahaan” tai ”vastuulliseen ja vastuuttomaan” populismiin. Hyvää populismia kuvattiin monimutkaisen poliittisen kielen yksinkertaistamisena, ja kansaan suuntautuvana vaikuttamisena ja kiinnostuksen herättämisenä. Populismiin myös hahmotettiin asettuvan eräänlaiselle hyvän ja pahan jatkumolle, jossa määrittävänä tekijänä toimi poliitikon rehellisyys. Hyvä populistit myötäilee, nyökyttelee hiljaa tai jättää jotain sanomatta, jos tilanne sitä vaatii. Paha populismi on sen sijaan suoraa valheellisuutta, tai vastuuttomuutta puheen seurauksista. Tätä kuvattiin myös ”tietoisena ja härskinä populismina”. Eräs europarlamentaarikko näki pahan populismiin varsinaisena järjestäytyneenä liikkeenä, kun taas hyvä populismi käsitettiin viestinnän piirteinä tai tietynlaisena viestintätyylinä. Seuraavat aineistoesimerkit havainnollistavat tätä populismiin kaksijakoisuutta.

”Mä oikeestaan jakaisin populismiin kahteen osaan -- ääripäässä on poliitikko, joka nyökyttelee vaan, eikä kerro tosiasioita vaalitorilla kun joku on vihainen ja kertoo jotakin näkemyksiä niin on myös populistit. -- Mut sitten pääpopulismi -- se on myös kokonainen poliittinen liike ja politiikan tekemisen metodi, jossa ikään kuin äänestäjän kuluttajasuoja häipyä. Eli äänestäjillä on semmonen tietty oletama, joka valtaosassa puolueita mun mielestä pitää paikkansa -- Ja populismi on taas tahallisesti sellaisen sanomista politiikassa, millä ei oo mitään katetta ja puhujakin useimmiten tietää et sillä ei oo mitään katetta, koska sillä ei oo myöskään niin kauheesti mitään väliä. Tärkeintä on vaan houkuttaa ja miellyttää kuulijaa ja saada siitä poliittista hyötyä.”

”Jos (*populismi*) on tämmönen yleinen piirre, joka on hyvin loivana joka paikassa, niin mä sanoisin et se on kansaan menevää kaunisteltua puhetta. Silloin tässä toisessa lisäksi sen jatko-osan siihen, ilman mitään väliä ja vastuuta siitä, mitä seurauksia sillä puheella on ja onko se ilman mitään totuusperää.”

Hyvää tai lievää populismia kuvattiin olevan kaikkialla, ja kaikkien poliitikkojen arvioitiin olevan jossain määrin populistisia. Hyvää populismia kuvattiin myös ”pienimuotoisena” ja ”hyväntahtoisena” populismina tai ”populistisina piirteinä”. Myös aivan tavallinen poliittinen toiminta, kuten vaaliteemojen valinta, nähtiin eräänlaisena populismina. Europarlamentaarikot kokivat itsekkin joko käyttävänsä tätä pienimuotoista tai positiivista populismia, tai näkivät sen tehokkaana vaikuttamisen keinona, jota he halusivat oppia hyödyntämään.

"Jokainen poliitikko joutuu olemaan jossain määrin populistiksi, koska muutenhan ei kukaan kuuntele, mitä se sanoo."

"Populismia on aina ollut ja kaikissa puolueissa, ja siinä mitkä teemat valitaan esimerkiksi vaaleihin. Ei siellä puhuta asiasta, josta kukaan ei oo kiinnostunut, vaan asiasta, josta ihmiset on kiinnostuneita."

Populismien kaksijakoisuutta kuvasivat myös europarlamentaarikkojen käyttämät erilaiset metaforat ja vertaukset, joita seuraavat aineistoesimerkit havainnollistavat.

"Populismi on hyvissä fiksuisissa käsissä käytettynä valtavan oiva työväline mutta vaarallisissa, pohtimattomissa käsissä se on ihan varmistamaton käsikranaatti.

"Että sehän (*populismi*) on mainio työkalu, mutta se ei saa mennä överiks. Se on hyvä renki ja huono isäntä."

Populismien tarkoitus

Populismien tarkoituksena nähtiin olevan jonkinlaisena välineenä toimiminen. Europarlamentaarikot kuvasivat populismia pääosin "välineenä", "keinona", "apuvälineenä", "politiikan markkinointina" ja "poliittisena strategiana". Tämä näkyy myös muissa sanavalinnoissa, populismia "käytetään". Populismien tarkoituksena nähtiin vaikuttaminen, kiinnostuksen herättäminen, äänien ja poliittisen suosion saaminen sekä oman aseman pönkittäminen. Seuraavat aineistoesimerkit kuvaavat tätä.

"Mulle populismi on ennen kaikkea politiikassa esiintyvä keino saada ihmiset kuuntelemaan ja saada sitä kautta niitten äännet vaaleissa."

"Se (*populismi*) on niinkun hyvässä että pahassa taitavasti käytettynä erittäin tehokas viestinnän apuväline ellei sano sitten jopa puhdas keino itsessään."

"Kyl mä enemmän nään sen, mä nään sen välineenä. Nimenomaan välineenä mä sen nään. Niitten omien ideologian, arvojen ja asiointien eteenpäinviemiseksi."

Mielenkiintoista oli, että vain yksi europarlamentaarikko mainitsi populismien käytöllä olevan jonkinlainen ideologinen tai aatteellinen motiivi. Valtaosa haastatelluista arvioi populismien käytön pyrkivän nimenomaan vaikuttamiseen äänien ja vallan saamisen toivossa. Esimerkkinä tästä annettiin Brexit-äänestyksen läpimenoa seurannut hiljaisuus ja kalpeat kasvot. Kiihkeinä brexit-ajureina profiloituneet europarlamentaarikot eivät etukäteen uskoneet brexitin oikeasti menevän läpi. Kun äänestyksen seurauksena Britannian ero EU:sta tulikin

ajankohtaiseksi, monet eroa ajaneet parlamentaarikot menivät kovin hiljaisiksi. Arvopohjan tai oman ideologian ajamisen ei siis koettu olevan yhtä keskeistä populismille kuin huomion, suosion ja äänen hakeminen, kuten edellä kuvailtu Brexit-esimerkki ja seuraavat aineistoesimerkit havainnollistavat. Europarlamentaarikot eivät siis yleisesti ottaen määritelleet populismia ideologiaksi. Eräs europarlamentaarikko kuitenkin mainitsi määrittelevänsä oikeistopopulismin jo omaksi ideologiakseen.

”Että varmaan ylipäättään tämmönen oman aseman vahvistaminen, pönkittäminen voi olla populististen puheiden takana, eikä aina jokin suuri arvopohjainen asia.”

”Se on tietoinen, poliittinen strategia, jolla ’mä saan ääniä, jolla mä saan valtaa, mä saan paikkoja’, mutta silloin useimmiten se populismi jää tyhjäksi sisällöllisesti. Ei aina, mutta usein. Koska ei oo mitään suurta poliittista missiota, ’jos pääsisi nyt ihan oikeesti vaikuttamaan niin tapahtuu sitä tai tätä niin tekisin ainakin ympäristön eteen nämä ja nämä asiat, ja tasa-arvon’. Nii ei oo mitään sitä ’jos minä nyt pääsisin valtaan niin oikeesti tekisin kansan edestä sitä tätä ja tota’.”

Jos populismia voi kuvata liikkeenä, se yleensä pyrkii lyhytkestoiseksi ajamaan yhtä tai muutamaa asiaa. Populistisilla toimijoilla ei nähty olevan aina pyrkimystä valtaan. Populistinen viestintätyyli tai retoriikka nähtiin poliitikon pyrkimyksenä saada ääniä ja suosiota. Populistien motivaationa kuvattiin hämmennyksen aiheuttaminen ja vallassa olevien haastaminen tai ainakin ärsyttäminen, kuten seuraavassa aineistoesimerkissä kuvataan.

”Hämentävää on, että joskus ajatteli ite, että sillä pyritään valtaan, mut näin ei suurimmassa osassa tapauksia suinkaan oo käynyt, vaan lähtökohta onkin ollut se että aiheutetaan sellasta hämmennystä. Pyritään saamaan toiset takajaloilleen. Harvahan näistä, jotka on niinkun todella osaavia populisteja, harva niistä on halunnut selkeestikään valtaan koska ne on sen oman agendansa tai asiansa läpivietyään poistunut siitä tekemisen kentältä. Toisaalta hämentää, koska vois kuvitella että aina on joku valtapyrkimys sen rinnalla, mut se ei ookaan niinkun tämmönen hajota ja hallitse -tyyppinen ajattelu vaan se on vaan pelkästään hajota.”

Populismia kuvattiin myös terminä ja sanana, jota käytetään keskustelussa leimaamaan toinen, vastustava poliitikko, ja mitätöimään tämän sanoma. Erään europarlamentaarikon mielestä populismin ydin on kansantajuisesti asioiden sanominen, mutta sen merkitys nykykeskustelussa on toimia leimakirveenä. Populismia kuvattiin ”huonokaikuisena sanana”. Europarlamentaarikot kertoivat välttelevänsä populistiksi leimatuksi tulemista. Populismi-termin käyttö

valheellisuuden synonyymina nähtiin kuitenkin huonona asiana. Allaolevat aineistoesimerkit havainnollistavat tätä.

”Minusta populismin pitäisi tarkoittaa sitä, että puhutaan kielellä, jota ihmiset ymmärtää, mutta minusta se on muuttunut lyömäaseeksi. Sillä halutaan tehdä mitättömäksi vastapuolen sanoma. Sanomalla että populistisi. Sen jälkeen ei tarvitse itseasiassa asiaan enempää sanoa.”

”Kyllähän minun mielestä niissä puheissa pyritään kansantajuuteen, yksinkertaistamaan, sanomaan tällaisia aika yksinkertaisia vastauksia mutta jos väärä ihminen sanoo, niin sitten se on populismia.

Haastattelija: Mutta onks se perusidea se, että sanotaan kansantajuisesti?

Mun mielestä se, eikö se määritellä näissä sivistyssanakirjoissa, en oo kyllä itse katsonut mutta mielestäni se tarkoittaa sitä. Mutta siitä on tullut tällainen leimakirves.”

”Jos jostain ihmisestä sanotaan, että se käyttää populistista retoriikkaa, niin se automaatio tänä päivänä mikä tulee mieleen, on et eli se valehtelee, se ei puhu totta. Mikä on tavallaan jääne siitä Brexit-keskustelusta. Mikä on mun mielestä myöskin huono asia, koska ei se, että sä käytät kansankielistä retoriikkaa tee susta valehtelijaa.”

Asenteet populismia kohtaan

Europarlamentaarikoiden asenteet populismia kohtaan eivät olleen yksinomaan negatiivisia tai positiivisia, ja vaihtelivat sen mukaan, mihin ilmiöön tai kontekstiin populismi milloinkin liitettiin. Monet korostivat populismin ytimeen hahmotetun kansankielisyyden tai yksinkertaistamisen olevan positiivisia asioita, ja yksinkertaisuuteen pyrittiin myös omassa viestinnässä. Toisaalta vaikka haastattelun alussa luotiin erotus hyvään ja pahaan populismiin, tai mainittiin populismin kansankielisyyden olevan positiivista, saatettiin populismista myöhemmin puhua miltei yksinomaan ongelmallisena ja asiana, jota vastaan on taisteltava. Suhtautuminen populismiin, sen ominaispiirteisiin ja siihen liitettyihin lieveilmiöihin oli siis ristiriitaista.

Kuten aikaisemmin mainittu, europarlamentaarikot käsittivät rehellisen ja kuuntelijaystävällisen yksinkertaistamisen hyväksi populismiksi. Yleisesti ottaen europarlamentaarikot suhtautuivat positiivisesti populismin ydinajatuksen kansakeskeisyydestä, mutta monet siihen liitetyt ilmiöt tai sen ”väärinkäyttö” nähtiin negatiivisina. Kuitenkin myös populismiin yksinomaan kielteisesti suhtautuminen tai sen rinnastaminen valehteluun nähtiin negatiivisena. Seuraavat

aineistoesimerkit kuvaavat europarlamentaarikkojen positiivisia asenteita ja ajatuksia populismista.

"Haastattelija: Mitä sulle tulee ensimmäisenä sanasta populismi mieleen?"

-- ei lainkaan semmoset pahat, negatiiviset ajatukset, eikä negatiiviset kielet vaan nimenomaan hyvin semmonen helposti tajuttava helposti ihmiseen uppoava helpotajuinen viesti."

"Ja se mikä toisaalta huolettaa on se, et jos kokonaan tyrmätään populismi sen takia, että sitä on käytetty väärin hyväksi. Kun sehän olis toisaalta myöskin keino hyvin yksinkertaisesti ja yksinkertaistaen avata asioita ihmisille."

"Et jos jostain ihmisestä sanotaan, että se käyttää populistista retoriikkaa niin se automaatio tänä päivänä mikä tulee mieleen on et eli se valehtelee, se ei puhu totta. Mikä on tavallaan jääne siitä Brexit-keskustelusta. Mikä on mun mielestä myöskin huono asia, koska ei se, että sä käytät kansankielistä retoriikkaa tee susta valehtelijaa."

Europarlamentaarikot eivät kokeneet populismia arvoneutraalina asiana. Sen kerrottiin herättävän tunteita. Negatiivinen asenne näkyi europarlamentaarikoiden kuvatessa populismia vastuuttomaksi tai faktamaailman kaventamiseksi. Seuraavat aineistoesimerkit kuvaavat europarlamentaarikoiden negatiivisia asenteita populismia kohtaan.

"Tätä mä tarkotan populismilla, äänestäjällä ei oo kuluttajansuojaa siitä, että se valtaosaltaan poliittinen liike oikeesti kantais vastuuta siitä, että voidaanko esittämäni politiikka toteuttaa, ratkaiseeko se ne ongelmat joita se väittää ratkaisevansa, ja onko niitä ongelmia ylipäätänsä olemassa."

"Kansanomaisuus on enemmän kyky puhua jostain monimutkaisesta asiasta ymmärrettävällä tavalla, vastaanottajan käsitteiden tasolla. Kyllä minä koen populismin aina ikään kuin sen faktamaailman, todellisen maailman kaventamisena. Kyllä se on, on se ehdottomasti huono asia."

"Hmmm mä en ite voi, tai en ite pysty sitä (*pitämään populismia arvoneutraalina*). Jos mä ajattelen, että se on semmonen tietynlainen väline, en mä pysty pitämään sitä arvoneutraalina. Päinvastoin, se on erittäin tunteita herättävä ja tämmönen, -- että se on vähän niinkun pelottava, vähän vastustettava, tai jotenkin mulla nousee sormi että soo-soo, sitä ei saa olla liikaa."

5.1.2 Populismien ideologiset piirteet

Tässä alaluvussa kuvaan europarlamentaarikoiden ajatuksia populismista mahdollisena ideologiana, kerron kaksi "-ismiä" joihin populismi etenkin liitettiin, avaan populismin järjestelmän ulkopuolisuutta sekä kerron populismin ideologisoituvista käsitteistä. Europarlamentaarikot eivät käsitä populismia

ideologiana, vaan pikemminkin välineenä. Sitä kuvataan liian kapea-alaisena voidakseen toimia itsenäisenä ideologiana. Populismiin nähdään kiinnittyvän erilaisiin ideologioihin, ja sitä koetaan löytyvän etenkin poliittisen jatkumon ääripäistä, oikealla ja vasemmalla. Populismiin keskeisimmiksi ideologisiksi piirteiksi mainittiin konservatismi ja nationalismi. Lisäksi populismille ominaisena nähdään järjestelmän ulkopuolisuus, joka ilmeni näkemyksen kokonaisvaltaisuuden puuttumisena ja haluttomuutena toimia olemassa olevissa poliittisissa järjestelmissä. Europarlamentaarikoiden mukaan populismiin ideologisoituvat käsitteet ovat kansa ja eliitti. Kansa tarkoittaa niin vasemmistokuin oikeistopopulismille huonompiosaisia, mutta oikeistopopulismiin kansa on myös nationalistisesti määritelty. Populismi ei määrittele eliittiä tarkkaan, vaan kaikki poliittiset vastustajat leimataan eliittiin kuuluviksi.

Muihin ideologioihin kiinnittyminen

Europarlamentaarikot eivät käsittäneet populismia ideologiana, koska populismilta puuttuu kokonaisvaltaisuus ja asiasisältö, kuten alla oleva aineistoesimerkki osoittaa. Populismi nähtiin välineenä monenlaisten ideologioiden ajamiseen. Vaikka populismiin kuvattiin saavan asiasisältönsä jostain toisesta ideologiasta tai aatteesta, voidaan kuitenkin mainita piirteitä tai asioita, jotka ovat useille populismeille yhteisiä. Näitä ovat konservatismi, järjestelmän ulkopuolisuus sekä kansa ja eliitti ideologisoituvina käsitteinä. Nationalismi liitettiin keskeisenä piirteenä oikeistopopulismiin.

”ideologialla täytyy olla sisältö, populismilla ei oo asiasisältöä, vaan populismi on nimenomaan väline ja keino.”

Populismiin liitettiin tietyn lohkon valinta yhteiskunnan kokonaisuudesta ja muun informaation pois sulkeminen. Tätä kuvastaa myös populismiin yhdistetty yhden asian liikkeen ilmiö, joilla ei koeta olevan haluakaan osallistua laajempaan yhteiskunnalliseen keskusteluun. Seuraava aineistoesimerkki kuvaa hyvin populismiin ideologisen sisällön muuntautumista jonkin toisen aatteen mukaisesti, sekä sille ominaista kapea-alaisuutta.

"Voidaan sanoa että meillä on oikeistopopulismia, vasemmistopopulismia, vihreitä populismia, liberaalipopulismia, konservatiivista populismia, progressiivista populismia ja näille kaikille on tunnunomaista että ne ovat sulkeneet valtaosan informaatiosta pois ja valinneet jonkun tietyn lohkon."

Eräs haastateltu mainitsi ainakin oikeistopopulismin täyttävän ideologian tunnusmerkit. Populismiin liitettiin myös ideologian sijoittuminen johonkin äärilaitaan, sillä populismia kuvattiin lähinnä löytyvän poliittisen kentän molemmilla äärilaidoilla. Äärioikeiston ja -vasemmiston kuvattiin hakevan nostetta omalle agendalleen populismilla. Vastakkaisuudesta huolimatta populististen ääripäiden agendat jossain vaiheessa kohtaavat toisensa niin puheen tasolla kuin toiminnassakin.

Populismin kaksi -ismiä

Populismin ideologisista ominaispiirteistä puhuttaessa haastatteluissa nousi esiin kaksi aatetta tai suuntausta: konservatismi ja nationalismi. Konservatismia kuvattiin perinteisten arvojen korostamisena sekä menneisyyttä ihannoivana "ennen oli kaikki paremmin" -retoriikkana. Eräs haastateltu kuvasi konservatistien olevan selkeämmin määriteltyä oikeistopopulismissa, kun taas vasemmistopopulismin konservatiivisuus ilmeni menneisyyden ihannointina ja ristiriitaisena retoriikkana. Seuraava aineistoesimerkki havainnollistaa vasemmisto- ja oikeistopopulismin erilaista konservatismia.

"Oikeistopopulistit puhuu enemmän semmosesta, että palataan perinteisiin konservatiivisiin perhearvoihin, ja koti-uskonto-isänmaa on ne ytimet, mihin rakennetaan ja sitten yllättävästi huomaa, että siinä missä oikeistopopulistit tulee siinä konservatistissaan ihan sille tielle, että vähemmistöjen oikeudet, naisten oikeudet, tasa-arvo, perhekysymykset haluttais palauttaa suurin piirtein kohta sata vuotta taaksepäin. Sitten vasemmistopopulistit tulee siihen rinnalle, he ei käytä tota samaa retoriikkaa, mutta he puhuvat paluusta entiseen. Ja se on semmonen mikä ei lakkaa hämmentämästä. -- Väitetään, että ei me olla samalla linjalla kun oikeistopopulistit, mut sit kuitenkin kun rupee miettimään sitä asiaa tarkemmin niin on ihan sama viesti kuorutettuna toiseen."

Nationalismi ja kansallismielisyys mainittiin haastatteluissa vahvasti populismille ominaisiksi ideologisiksi piirteiksi, ne kuitenkin liitettiin nimenomaan oikeistopopulismiin. Nationalismia kuvattiin haluna pitää isänmaa puhtaana, sekä kansan, kansakunnan ja oman kielen tärkeytenä. Nationalismi ja konservatismi

ilmenee myös siinä, miten populismissa usein ”meidän perinteet” ja ”meidän tavat” nostetaan erityiseen arvoon. Nationalismiin populismissa liitettiin myös muukalaisvastaisuus, jossa vieras kulttuuri, vieraat ihmiset ja vieras ihonväri muodostuu käsitteeksi, joka esitetään eräänlaisena oman kansan vastakkaisena voimana ja jolla luodaan omaa kansaa uhkaava vieras. Tässä käsiteparissa oma kansa on positiivinen ja vieras-elementti negatiivinen. On hyvä kuitenkin huomata, että rasismi ja populismi eivät ole toisensa synonyymeja, ja europarlamentaarikot tekivät eron näiden käsitteiden välille.

Nationalismin ei myöskään voida sanoa määrittävän kaikenlaista populismia. Vasemmistopopulismissa ei pyritä ajamaan jonkin etnisen kansan etua, vaan sietyn sosiaalisen väestöryhmän. Isänmaan kansakunnan sijasta vasemmistopopulismille varjeltava kansa ovat esimerkiksi köyhät tai alhaisesti koulutetut, kuten seuraava aineistoesimerkki osoittaa.

”No se (*kansa*) on kyllä tän konservatiivisen ja oikeistopopulismien kannalta erittäin keskeinen. Jos sitten katsot jotain vasemmistopopulismia niin se ehkä jollain tavalla puuttuu, sillä jonkun väestöryhmän sosiaalinen etu on se, joka nousee keskeiseksi ideologisoivaksi käsitteeksi. Jolloin köyhyys tai huono koulutustaso on se, josta syntyy jonkinlainen ideologisoitunut käsite.”

Järjestelmän ulkopuolisuus

Eräänlainen järjestelmän ulkopuolisuus voidaan mainita populismille ominaisena ideologisena piirteenä. Europarlamentaarikoiden mukaan tämä ilmenee populististen toimijoiden haluttomuutena oikeasti kokonaisvaltaiseen vaikuttamiseen. Populismia käytetään jonkin tietyn aiheen puitteissa, esimerkiksi maahanmuuttokeskustelussa, aiheuttamaan hämmennystä tai vaikuttamaan keskustelun kulkuun. Populistisilla toimijoilla ei kuitenkaan käsitetty olevan kokonaisvaltaista näkemystä tilanteeseen, jossa he oikeasti olisivat vallan kahvassa. Kuten mainittu, populisteilla ei usein ole halua päästä pysyvästi valtaan, koska moni populistit poistuu tekemisen kentältä oman agendansa tai asiansa läpivietyään. Populistien hämmennyksen aiheuttamisen motivaatioksi arveltiin näyttämisen halu ja olemassa olevan järjestelmän valtaeliitin näpättyminen.

Vallan tavoittelun sijasta populistien motivaatioksi kuvattiin pikemminkin hämmennyksen ja epävakauden luominen, ja äänestäjien saaminen. Esimerkkinä tämän ilmenemisestä esitettiin populistien työtapaa Euroopan parlamentissa.

Populistisilla europarlamentaarikoilla kerrottiin olevan tapana pitää näyttävä puheenvuoro jossain heidän agendaansa liittyvässä keskustelussa, mutta heidän ei koettu osallistuvan lainsäädännön valmisteluun yhtä innokkaasti. Tämän syyksi mainittiin myös monien populististen toimijoiden EU-vastaisuus. Populistien haluttomuus osallistua EU-päätöksentekoon käy järkeen. Jos vastustaa tai kritisoi vahvasti jonkin poliittisen instituution olemassaoloa, ei luultavasti myöskään näe vaivaa sen toiminnan edistämisessä.

Ideologisoituvat käsitteet

Europarlamentaarikot kertoivat kaikelle populismille olevan ominaista käsitteiden ideologisoituminen. Sanat, termit tai käsitteet siis muuttuvat jollain tapaa pyhiksi. Aiemmin kuvattu kansa-vieras-käsitepari voidaan nähdä oikeistopopulismille tunnusomaisena ideologisoituvana käsiteparina, jossa kansa on eräänlainen pyhä asia, ja vieras-elementti uhka tälle. Kaikissa populismeissa läsnä olevat kansan ja eliitin käsitteet voidaan siis määritellä ideologisoituviksi käsitteiksi, jossa kansa on poikkeuksetta positiivinen ja eliitti vaihtelevalla tavalla vastustettava voima.

Europarlamentaarikot muistuttivat, miten kansa näkyy eurooppalaisissa populistisissa liikkeissä usein jo nimessä. Ranskan Front National, Suomen Perussuomalaiset ja Unkarin kansalaisliitto Fidesz käyttävät kaikki nimessään suoraa tai epäsuoraa viittausta kansaan. Europarlamentaarikoiden mukaan populisteille kansan muodostaa perinteinen työssäkäyvien joukko, vähempiosaiset ja usein heikossa taloudellisessa tilanteessa olevat. Populististen toimijoiden suuntautuminen juuri suurimpaan ”huonompiosaisen” kansanosaan nähtiin strategisena poliittisena ratkaisuna, sillä se on suurin äänestäjäjoukko, johon eliittejä tai parempiosaisia kohtaan osoitettu kritiikki uppoaa.

Populistien kerrottiin tyypillisesti sisällyttävät kansaan ihmiset, joilla on heikompi ymmärrys yhteiskunnan toiminnasta, alempi koulutustaso tai niin kutsutut perusduunarit. Kansaan ei etenkään oikeistopopulismien mukaan kuulu sivistyneistö tai lukeneet ihmiset. Populismien kansan kuvattiin muodostuvan yhteiskunnasta sivuun jääneestä ihmisjoukosta, joka ei ole saanut ääntään kuuluviin. Kansan tyytymättömyys nähtiin keskeisenä, mutta lyhytkestoisena polttoaineena

populismille. Alla olevat aineistoesimerkit havainnollistavat populismin kansaa ja kansan kytevää kapinahenkeä.

"esimerkiks jos mä katon oikeistopopulisteja niin kansaan ei kuulu sivistyneistö, lukeneet ihmiset eikä ylipäätänsäkään joilla on ollut mahdollisuus menestyä elämässään paremmin, vaan kansan heille muodostaa vähempiosaiset, hyvin tämmösissä heikossa taloudellisessa tilanteessa olevat. Tai sitten puhutaan tämmösestä perinteisestä työssäkäyvien joukosta, jotka tekee ihan niin sanottua tavallista työtä, suorittavat tuolla."

"Sellanen osa kansasta, joka itse kokee ja jonka nähdään olevan jollakin tavalla unohduksissa ollut kansa, tämmönen joka ei oo saanut niinkun kanavaa niille ajatuksilleen, joka ei oo nostanut ääntä aikasemmin. Jotka on ollu sellasia hiljaisia purnaajia. -- Semmonen maan hiljaiset, jolla on kapinahenkeä kasvanut sillä tavalla, että kun sinne heittää tulitikun niin se ihan röyhähtää. Se röyhähdyks on kyllä tosi voimallista mut se voikin myöskin sit aika pian sammuaikin, et mä nään että ne elinkaaret voi olla aika lyhyitä sitten näillä tarinoilla."

Eliitti tarkoittaa populismille jonkinlaista valtaapitävien joukkoa. Populismissa eliitti jätetään usein tarkasti määrittelemättä tai erittelemättä. Eliitti-käsitettä käytetään leimaamaan kaikki oman ryhmän vastustajat, joten onkin järkeenkäypää jättää eliitin käsite avoimeksi ja ympärilyöväksi. EU-tasolla keskustelussa myös koko maan hallitus saatetaan julistaa eliitiksi. Tästä esimerkkinä mainittiin esimerkiksi Unkarin hyökkäys Saksaa ja Ranskaa kohtaan. Etenkin oikeistopopulismille on tyypillistä vastustajan leimaaminen eliitin edustajana. Lisäksi valtaeliitin ja kansan eroa korostetaan, ja eliitin syytetään erkaantuneen kansasta. Eliitin toimia myös halutaan rajoittaa. Seuraava aineistoesimerkki havainnollistaa, miten erään europarlamentaarikon mielestä populismin kritiikki "Brysselin eliittiä" kohtaan on monelta osaa aiheellista, ja tästä syystä eliitin ja kansan ero on tehokas retorinen ase.

"Se mistä meitä ihan syystäkin kritisoidaan on se, että me päädytään täällä vallan kabineteissa puhumaan semmosta omaa kieltä, sehän on lainsäädäntöjargonia jolla ei oo mitään tekemistä sen arjen elämän kanssa. Sen takia siihen rakoon on tavallaan hirmu helppo iskee sanomalla että valtaeliitin haltiat eivät edes osaa puhua kieltä, jota kansa ymmärtää. Me ollaan etäännytty niistä ihmisistä keneltä me ollaan se valta saatu, ja sen takia mehän ollaan ihan älyttömän helppoo riistaa sitten myös populistipoliitikoille iskee."

Europarlamentaarikoiden mukaan populismi määrittelee eliittiin kuuluvaksi muun muassa "vanhat puolueet", "virkamieskoneiston", "poliisin", "yrityselämän kerman", "hyvin koulutetut", "parempituloiset" ja "kaupunkilaiset". Populismin kerrottiin etenkin Suomessa tukeutuvan eliitin ja alueellisen vastakkainasettelun suhteeseen,

ja käyttävän paljon kaupunkieliitti vs. syrjäseudun kansa -vastakkainasettelua. Edellä kuvattu populismin kansan kapinahenki ilmenee nyrkin heristelynä eliitille ja vieraille. Myös jollekin populismille ominainen muukalaisvastaisuus kietoutuu eliitti-käsitteen käyttöön. Kansan turhautuneisuus puretaan joko maahanmuuttajiin suoraan tai eliitin kautta. Eliittiä syytetään maahanmuuttajien suosimisesta omien kansalaisten sijasta. Seuraavat aineistoesimerkit pyrkivät kuvaamaan, miten populismi käyttää kansan ja eliitin vastakkainasettelua.

”Ja silloin tulee se halu nostaa nyrkki ja löytää se syyllinen. ”Tää on jonkun vika’. Ja siihenhän se klassinen, tästähän vallankumouksetkin sit aina tulee. Mut se jonkun vika pitää ensin identifioida johonkin lähiympäristöön. Maahanmuuttajat ja se yleinen, populismiahan on ollut maailman sivu, herrat. Herrat on päätoimittajia ja yritysten johtajia ja ne on poliitikkoja ja poliiseja ja mitä ne milloin onkaan. Herrat ei ymmärrä, herrat kontrolloi, herrat kerää rahat itelleen, herrat tekee tän pahan. Eli se on se institutionaalinen viha, johon sit tulee joku kansankieltä puhuva.”

”--saadaan ihminen kokemaan sen sijaan, että mä oon nyt tämmönen reppana tai mä oon se luuseri joka ei saanu bisnestä menestymään, semmosta ylpeyttä, saadaan projisoimaan niihin herroihin se, et ei ollut sun vika et se bisnes ei menestynyt. Tai joidenkin mystisten globaalien taloussyörien. Vaan se oli herrojen vika. Ja silloin saadaan tää viittaus kansaan, luodaan se että kaiken lisäksi sä et oo siellä yksin, sä et oo mikään syrjäytynyt reppana. Sä oot the purpose, ihmiset, kansa, kansakunta, suomalaiset, ”me ollaan perussuomalaiset”, jolloin yhtäkkiä se on et vau, me, enemmistö, ihmiset, kansa, kansanvalta. Eli ylevöitetään se oma tai useimmiten se kannattajakunnan sakki.”

5.1.3 Populismi muuttuvassa maailmassa

Tässä alaluvussa kuvaan europarlamentaarikoiden havainnoimia populismin liittyviä muutoksia. Kuvaan myös, miten europarlamentaarikot arvioivat populismin tulevaisuutta, ja myös sitä, mitä he toivoisivat tapahtuvan populismin ja populististen toimijoiden suhteen. Europarlamentaarikoiden mukaan populismi ei ole uusi ilmiö, mutta populistinen puhe ja populististen toimijoiden määrä on lisääntynyt. Syyksi populismin lisääntymiselle mainitaan median murros, yhteiskunnan rakenteelliset ongelmat ja informaatiohäyry. Populismin ajamat asiat muuttuvat sillä hetkellä pinnalla olevien aiheiden mukaan, ja populismin koetaan tulevaisuudessakin olevan keskeisiltä kysymyksiltään muuttuvainen. Vaikka viestinnän ominaisuuksina populismia ei nähdä pahana, kokevat europarlamentaarikot, että ”liikkeenä” populismia pitää vastustaa. Vastustuksen keinona toimii faktatiedon arvostaminen, niin median kuin poliitikkojen toimesta.

Myös kansan ja päättäjien, ja kantasuomalaisen ja maahanmuuttajan väliset kohtaamiset nähdään vastalääkkeenä pahalle populismille.

Muutos populismin taustalla

Europarlamentaarikoiden mielestä populistinen puhe on lisääntynyt ja populististen toimijoiden määrä on lisääntynyt niin Suomen kuin Euroopan tasolla. Suomessa vuoden 2011 eduskuntavaalit ja Perussuomalaisten jytky näyttäytyi eräänlaisena käännekohtana, jolloin populismi oli toden teolla lyönyt läpi. Toisaalta Suomen historiassa muistutettiin olleen aikaisemminkin näkyviä populistipoliitikkoja, esimerkiksi Veikko Vennamo mainittiin tällaisena. Myös nyky-Suomessa kerrottiin olevan populistista tyyliä taitavasti ja valikoivasti käyttäviä poliitikkoja, kuten Ben Zyskowitz. Populismi ei siis ikinä ole Suomessa kuulunut yksinoikeudella Maalaisliiton tai Perussuomalaisten kansanmiespoliitikoille. Populististen elementtien arveltiin olevan käytössä ”vähän kaikilla”. Suomalainen populismi nähtiin myös hyvin maltillisena muihin maihin verrattuna, joissa ääripopulismin sanottiin olevan jo arkea.

Populismin nousun syyksi nähtiin median muutos (ks. alaluku 5.2.2) ja suomalaisen yhteiskunnan rakenteelliset ongelmat. Merkittävänä populismin ajurina nähtiin pieniä kuntia ravisuttanut sosiaalinen ja taloudellinen muutos, ja vanhojen puolueiden kykenemättömyys tarttua tämän aiheuttamiin ongelmiin tavalla, joka tuntuu kansalaisille riittävältä. Muutos on jättänyt paljon tyytymättömiä kansalaisia, joihin vanhoja puolueita suomiva retoriikka uppoaa. Muutoksen syiden kuvailu ilmenee seuraavista aineistoesimerkeistä.

”Jos katsot Suomen karttaa, niin meillä on paljon pieniä kuntia, jotka jostain syystä viime vuosikymmeninä ovat olleet voimakkaan sosiaalisen tai taloudellisen muutoksen kourissa. 20 vuotta sitten Kouvolan alue, jossa oli vahva paperiteollisuuden perinne, oli erittäin vahvaa sosiaalidemokraattista aluetta. 10 vuotta myöhemmin se on erittäin vahvasti Perussuomalaisten aluetta. Se johtuu juuri siitä paperiteollisuuden murroksesta. Ja sä löydät tietenkin toisenlaisia esimerkkejä jostain Itä-Suomen pienistä ja aika heikossa hapessa olevista kunnista, jossa ikäpyramidi on aika epäedullinen, elikkä siinä on paljon eläkeläisiä ja nuoria ihmisiä ja työssäkäyviä nuoria erittäin vähän. Sehän synnyttää sitten seurannaisilmiöitä jotka ovat taloudellisia, kuntataloudellisia, ja jossa ihmiset tuntevat jääneensä ikään kuin unholaan. Ja se synnyttää tietenkin samalla tavalla maaperää populistiselle äänen kalastelulle.”

”Jos sä käyt suomalaisen populismin historiaa läpi, niin Veikko Vennamolla oli tällainen lentävä sanonta ’vanhat puolueet’. Ja tää vanhat puolueet, sehän elää edelleen. Tää rakenteelliset ongelmat ovat vanhojen puolueiden syytä. Ja kun tää

sitten heijastuu sitten jossain lehdistössä tai mediassa niin siitä syystä sellainen tapahtuu.”

Populismien suosion syyksi mainittiin myös nykyisen yhteiskunnan aiheuttama informaatiohäly, ”information overflow”. Maailma on entistä monimutkaisempi, ja siihen kuuluu olennaisena jatkuva ja valtaa informaation virta. Ihminen ei pysty tietoisesti käsittelemään kuin hyvin pientä määrää päivittäin kohtaamastaan informaation määrästä, joka johtaa siihen, että ihmisten on pakko valita jokin lohko, johon keskittyä. Informaatiolohkon valitseminen sulkee pois loput 95% informaatiosta, ja tämä ilmenee erilaisten populismien muodossa. Populismien lohko on yksinkertainen ja vakuuttava, joten siitä on tullut monelle informaation päävirrasta poikkeava sivupuro, jonka välittämää helppoa ja yksinkertaistettua informaatiota sisäistää mieluiten.

Eurooppalaisen päätöksenteon suhteen populismiin kerrottiin muuttuneen viimeisimpien viiden vuoden aikana. Ennen eräänlaiseen populismiin jopa kannustettiin EU:ssa, kun EU-kieltä, -vaikuttamista ja -tekemistä haluttiin ”populisoida” ja tuoda lähemmäs kansaa. Kokeneetkin poliitikot halusivat ottaa populistista kielenkäyttöä omaan viestintäänsä, jotta he tulisivat paremmin ymmärretyksi. Nykyään sen sijaan keskustelun painopiste on muuttunut liiallisen populismien kitkemiseen, kansan tietoisuuden lisäämiseen ja tietoon perustuvan päätöksenteon painottamiseen. Eurooppalaisen päätöksenteon nykyistä suhdetta populismiin kuvattiin ”melkein vihamielisenä”, ja populismi on enemmänkin ”kirosana poliittisessa päätöksenteossa”. Yhdeksi syyksi vihamieliseen suhtautumiseen nimenomaan Euroopan parlamentissa mainittiin Nigel Farage ja Brexit.

Tulevaisuuden arviointi

Populismien tulevaisuudennäkymiä europarlamentaarikot arvioivat ristiriitaisiksi – lähivuosien populismien kasvun kerrottiin sisältävän ”vaihtelevaa ja myrskyisää säätä”. Populismien ja sen kasvun ei nähty olevan menossa minnekään, mutta toisaalta sen keskeisten ongelmien nähtiin muuttuvan ajankohtaisten ongelmien mukaan. Populismia kuvattiin ”muoti-ilmiönä” ja ”ajan hengen lapsena”, joka käyttää ajankohtaisia aiheita pinnalla, mutta ei pyri löytämään näihin

varsinaisia ratkaisuja. Esimerkiksi ympäristöön liittyvät ongelmat nähtiin jatkossa mahdollisina populististen toimijoiden käyttäminä uhkakuvina. Maailman kuvattiin menevän tulevaisuudessa entistä monimutkaisempaan suuntaan, joten populismilla lienee tulevaisuudessakin yksinkertaistettavia ilmiöitä ajankohtaisena pysymiseen. Tulevissa eurovaaleissa populistiryhmien arvioitiin voittavan. Tähän syyksi mainittiin perinteisten suurpuolueiden keskinäinen nahistelu ja vastahakoisuus tarjota vastauksia populistien esittämiin kysymyksiin. Alla olevat aineistoesimerkit kuvaavat populismin tulevaisuudennäkymiä.

”Joo mä oon siinä mielessä optimisti, että me todettiin myöskin, että populismi on ikään kuin ajan hengen lapsi. Et se vastaa ikään kuin ajan ongelmiin mutta ei yritä edes löytää ratkaisuja. Mutta siitä tietenkin seuraa, että populismi on tietyssä mielessä aina muoti-ilmiö. Se on justiin sen ajankohdan ongelmien muoti-ilmiö joka sitten kuolee kun ongelma siirtyy pois päiväjärjestyksen keskiöstä. Siitä syystä populismi joutuu aina keksimään uusia yksinkertaisuuksia.”

”Kyllä mä sanoisin että populismi on tässä mielessä kasvussa. Ja se ehkä johtuu myöskin siitä että me elämme jatkuvasti vaan monimutkaisemmassa maailmassa. Jos otat esimerkiksi käsittelyyn ekologisiin uhkiin liittyvät ongelmat jotka ehdottomasti myöskin asettavat tai kyseenalaistavat entisiä toimintamalleja, niin kyllä me nähdään että väestö, tai minä ainakin koen näkeväni että sitä enemmän me yritämme katsoa maailmaa monimutkaistuvana kokonaisuutena. Niin sitä suuremmaksi vaaraksi populismi vaarallisena yksinkertaistajana muodostuu.”

Populismin haastaminen

Kun europarlamentaarikot kuvailivat sitä, mitä populismille ”pitäisi tehdä”, puhuttiin populismista pääosin vastustettavana ilmiönä, vaikka aikaisemmin haastatteluissa hyvää populismia oli korostettu olevan olemassa, eikä populistisia piirteitä pidetty välttämättä negatiivisena asiana. Europarlamentaarikot pohtivat monipuolisesti, millä keinoin populismia ja sen suosiota vastaan on mahdollista taistella. Vastuu populismin vastustamisessa asetettiin niin medialle kuin poliitikoillekin. Vanhojen poliittisten voimien, ”vanhan puoluekoneiston” toivottiin haastavan populistinen puhe niin Suomen kuin Euroopankin tasolla. Vanhojen puolueiden kuvattiin olleen tähän mennessä ”kädettömiä” puuttumaan populistiseen puheeseen, josta etenkin oikeistopopulismi on johtanut äärikehitykseen ja ääri-ilmiöihin. Europarlamentaarikoiden mukaan populistien sanomisia ei voi enää painaa villaisella vanhaan tapaan, tulevaisuudessa on uskallettava haastaa. Seuraavat esimerkit aineistosta kuvaavat tätä europarlamentaarikoiden taistelutahtoa.

”Meidän pitää vaan tehdä pirusti töitä tän kampittamiseksi, ettei se paha populismi...ja mä oon nyt niinkun joku jumala itte, että määrittelen pahan populismin ja hyvän populismin, et paha populismi hyi hyi, ei saa tehdä se on vaarallista. Mut näin mä ajattelen, se on just sitä pelkojen lietsontaa.”

”Meillä pitäis kyllä olla keinot lähtee siihen tavallaan vastahyökkäykseen, joka tapahtuu asian ja totuuden keinoin.”

”Tieto”, ”faktatieto”, ”asia ja totuus” ja ”faktantarkistus” nostettiin keskiöön taistelussa populismia vastaan. Median haluttiin tarkistavan faktoja entistä enemmän politiikan uutisoinnissa, ja myös poliitikkojen toivottiin omalla esimerkillään nostavan faktatietoon perustuvan argumentoinnin ja päätöksenteon merkitystä. Toinen merkittävä populismin vastalääke on kohtaaminen ja vuorovaikutus, niin päättäjien ja kansan välillä kuin kansan ja vieraan välillä. Seuraavat aineistoesimerkit kuvaavat, miten päättäjien ja kansan läheinen vuorovaikutus voivat toimia ”epäterveen populistisen toiminnan vastakappaleena”. Lisäksi monimuotoistuvassa yhteiskunnassa luonnostaan syntyvät ”vieraan” ja suomalaisen kohtaamiset vähentävät ennakkoluuloja, ja näin pohjaa populistisilta, uhkakuviin nojaavilta argumenteilta.

”Mä jaksan luottaa et me vielä pystytään nostamaan sellanen keskustelukulttuuri, jossa me tullaan kaikki alas niistä norsunluutorneistamme kansan keskuuteen. Ja ymmärretään se, että myösin epäterveen populistisen toiminnan vastakappaleeks käy vaan se terve populistinen toiminta, lähellä kansaa ymmärrettävästi ihmisen puolesta.”

”No, sitten vanhempi ihminen kaikkine ennakkoluuloineen saa maahanmuuttaja sosiaalihoitajan, joka osoittaa johtuen siitä hän tulee ehkä emotionaalisemmasta kulttuurista, kun mistä me olemme kasvaneet, niin hän onkin yhtäkkiä hyvin emotionaalinen ja ottaa emotionaalisesti vastuuta siitä hoidettavasta ihmisestä, joka tietenkin kokee sen valtavana hyvyytenä, jolloin nää ennakkoluulot tietenkin kaikkoavat siinä. Elikkä silloin kun ne joutuu vastatusten todellisen elämän kanssa niin helposti ne ennakkoluulot murtuvat ja silloin tietenkin kun tää tapahtuu suuremmassa mittakaavassa niin populismi joutuu etsimään uusia kohteita tyytymättömyyskulttuurinsa elvyttämiseen.”

Yksinkertaistava ja kansakeskeinen väline saada suosiota, populismi, ei siis ole europarlamentaarikoille arvoneutraali asia. Populismin yksinkertaistavuus muuttuu helposti valheellisuudeksi, ja tätä vastaan haluttiin taistella faktoin ja asiapitoisin argumentein. Populismi kiinnittyy erilaisiin ideologioihin, ja joidenkin näiden ideologioiden ja aatteiden seurauksia vastaan halutaan taistella. Esimerkiksi vihamielistä populismia ehkäisee se, että erilaiset ihmisryhmät kohtaavat toisiaan.

5.2 Europarlamentaarikoiden käsitykset ja kokemukset populismista poliittisessä viestinnässä

5.2.1 Populismi poliittisessä puheessa

Tässä alaluvussa kerron, mitä retorisia piirteitä europarlamentaarikot yhdistivät populismiin, miten he kuvailivat omasta mielestään populistisia puhujia ja miten he kuvasivat populistisille toimijoille tyypillistä viestintä- ja keskustelustrategioita. Populismien retoriikkaan koetaan kuuluvan pelottelu, vastakkainasettelu, kansankielisyys, yksinkertaistaminen ja kaipuu menneeseen. Retoriikassa hyödynnetään myös populismin ideologisoituvia kansan ja eliitin käsitteitä. Europarlamentaarikkojen mukaan populistiset puhujat ovat karismaattisia puhujia, jotka hyödyntävät voimakasta ja emotionaalista ilmaisutapaa. Populistien viestinnälle ominaiseksi nähdään myös keskustelutilanteen sivuraiteille ajaminen. Populistien koetaan onnistuneen yleisen keskustelukulttuurin muuttamisessa, joka ilmenee muiden poliittisten toimijoiden varovaisuutena ja populististen taktiikoiden kokeilemisena. Europarlamentaarikot arvioivat omasta viestinnästään löytyvän "hyviä" populistisia piirteitä, mutta eivät koe käyttävänsä populismille ominaista tahallaan harhaanjohtamista.

Populismien retoriikka

Europarlamentaarikkojen mukaan populistiseen retoriikkaan kuuluu "pelottelu", "vastakkainasettelun luominen", "kansankielisyys", "iskulauseet", "yksinkertaistaminen", sekä "syyttäminen". Edellisessä alaluvussa esiteltyt ideologiset piirteet rakentuvat ja ilmenevät populistisessa retoriikassa. Ideologisoituvia käsitteitä, kansaa ja eliittiä, käytetään populismin retoriikan sisältönä. Pelottelu kansaa uhkaavalla vieraalla tai eliitinvastaiset iskulauseet ovat esimerkkejä ideologisoituvien käsitteiden ja populistisille tyypillisten retoristen piirteiden yhdistelmästä.

Populismien ideologian kuvattiin syntyvän pelotteilla. Pelotteet liittyvät vieraisiin ihmisiin, toisiin kulttuureihin tai historiaan. Pelotteiden käyttöä kuvattiin myös

populismien pyrkimyksenä herättää kiinnostusta. Konservatismi ja pelottelu liitettiin toisiinsa. Populistiset toimijat syyttävät, miten nykypäivän tasa-arvokeskustelu on pilannut vanhat hyvät arvot ja näin edistää yhteiskunnan uhkia. Ihmisiin sisäänrakennettuja pelkoja hyödynnetään myös hämmennyksen luomisessa poliittiseen keskusteluun.

Populistiselle retoriikalle tyypillisenä mainittiin myös vastakkainasettelun luominen ja käyttäminen eri asioiden ajamisessa. Populistisen retoriikan sisältämä vastakkainasettelu kuvataan useimmiten kansan ja eliitin välisenä, mutta vastakkainasettelu voi olla myös epämääräisempi ”me vastaan muut” tai ”oma puolue vastaan poliittinen vihollinen”. Aiemmin mainittu suomalaiselle poliittiselle keskustelulle perinteinen aihe, alueellinen vastakkainasettelu, kuvattiin populismille tyypillisenä retoriikkana, kuten seuraava aineistoesimerkki havainnollistaa.

”Ja tietysti jos Suomea ajatellaan -- siinä tulee se alueellinenkin vastakkainasettelu, syrjäseudut vastaan keskukset, ja muu Suomi vastaan pääkaupunkiseutu tai Helsinki. Ja tällöinen vastakkainasettelu on varmaan yks, semmonen tosi karkee vastakkainasettelu, mitä käytetään kans tän kielen ja retoriikan sisältönä.”

Kansankielisyys nousi vahvasti poliittisen retoriikan piirteeksi. Kansankielisyyttä kuvattiin ”selkeäksi ilmaisutavaksi, johon ei kuulu kapulakieli tai virastotunnelma”. Kansankielisyys edistää yhteyttä populististen poliitikkojen ja kansalaisten välillä, sillä kansankielinen poliitikko koettiin samanaikaisesti ”yhtenä meistä”, mutta myös päteväenä pärjäämään herrojen kanssa, mitä seuraava aineistoesimerkki kuvaa. Puhujan käyttämä kansankielisyys on tapa saada yleisö eläytymään puheeseen.

”He puhuu kansankielisesti ja ymmärrettävästi ja vahvasti, ja tuntuu varmasti ihmisistä et tää on niinkun yks meistä, mutta tää osaa pukea sanoiksi ja pärjää sitten vielä niitten kanssa jotka on jollakin tavalla johdossa. Että kyllähän nää tällöiset populistijohtajat on tosi taitavia, et ne osaa ottaa sen osan porukasta niinkun mukaansa.”

Yksi populistisen retoriikan melko omalaatuisista piirteistä on runsas iskulauseiden ja letkautusten suosiminen. Iskulauseiden käyttö retoriikassa liitettiin kansankielisyyteen. Iskulauseet ovat lyhyitä, teräviä ja huumoripitoisia, ja samoja iskulauseita toistetaan. Kansankielisyyden ja iskulauseiden syyksi mainittiin ainakin Suomessa pienten puolueiden tavoite saada sanomansa läpi julkisuudessa.

Yksinkertaistetulla sanomalla, kielikuvilla ja letkautuksilla populistit saavat äänensä kuuluviin.

Kuten aiemmin käsiteltiin, asioiden yksinkertaistaminen ja yksinkertaisten vastausten tarjoaminen monimutkaiseen kysymykseen on yksi populismin keskeisimmistä ominaisuuksista. Yksinkertaistaminen populismin ominaisuutena on kuitenkin hieman eri asia kuin yksinkertaistaminen retoriikan tasolla. Yksinkertaistaminen on siis tarpeen käsitellä myös retorisenä piirteenä. Populistiseen retoriikkaan kuvattiin ehdottomasti kuuluvan yksinkertaistaminen ja mutkat suoraksi -tyyli. Viesti yksinkertaistetaan niin, että vain muutama asia korostetaan ja ylimääräinen jätetään pois. Puheen sisältöä ei välttämättä perustella, eikä esimerkiksi tieteellisen tiedon käyttäminen kuulu populistiseen retoriikkaan. Kuten seuraava aineistoesimerkki kuvaa, Timo Soinin Ploki mainittiin malliesimerkkinä populistisesta yksinkertaisesta tyylistä.

”Kautta poliittisen historiansa Timo Soini on mun mielestä ollut hirmu kiehtova persoona tän populismin lähtökulmasta, esimerkiks tää hänen Plokinsa on jopa lapsenomainen, mikä mun on ollut kauheen vaikee toisaalta käsittää että miten ihan jäätävällä tavalla yksinkertaistaen saa niinku sen viestin eteenpäin.”

Syyllisen ja syntipukin etsiminen ja muiden syyttely nostettiin esiin poliittisen retoriikan ominaisuuksina. Syyllisiksi populismi esittää useimmiten eliittiä. Syyttäminen retorisenä strategiana liittyy selvästi aikaisemmin esiteltyyn populismin kohdennukseen, jossa viesti suunnataan etenkin jollain tavalla kärsineeseen kansanosaan. Kansan turhautumista lietsotaan, ja syntipukiksi asetetaan eliitti tai joku kansan ulkopuolinen ”vieras”, kuten maahanmuuttajat. Haastatellut mainitsivat, miten populisteilla on Suomen poliittisessa historiassa ollut tapana syyttää ”vanhoja puolueita” rakenteellisista ongelmista, kuten 70-luvulla SMP-puolueessa vaikuttaneen Veikko Vennamon lanseeraama termi osoittaa. Vanhat puolueet ovat myös nykypopulistien syyllislistalla.

Syyttämällä on siis suuri rooli vastakkainasettelun luomisessa ja kansan ylevöittämisessä. Syyllisen etsimistä luonnehdittiin myös populismin ainoana ongelmanratkaisukeinona, kuten seuraavat aineistoesimerkit kuvaavat. Syyttelyn kerrottiin olleen läsnä Euroopan parlamentin ajankohtaiskeskusteluissa Kreikan ongelmista ja pakolaistilanteesta. Syntipukin etsiminen oli ainakin näissä keskusteluissa populistisen puhunnan keskeisin osa.

”Kyllä tunnunomaista on sekä vasemmisto-, oikeisto- ja muillekin populistille tän syllisen etsiminen, koska se on niin helppoa kun löydetään syyllinen niin ei tartte enää selittää tai esittää parannuskeinoa. Kun vaan syyllisestä päästään eroon niin ongelma ratkeaisi.”

”Helposti pyritään löytämään syyllistä. Meillä oli viime viikolla Strasbourgissa keskustelu sekä Kreikan ongelmista että pakolaisongelmasta, ja molemmissa tapauksissa yritetään löytää tällaista yksinkertaista selitystä. Kreikan suhteen selittäjänä on aina se, että euro on se ongelma, joka on synnyttänyt Kreikan ongelmia, joka ei tietenkään ole totta, mutta kun näe poliitikot puhuvat jollekin uskovalle kannattajakunnalle, niin silloin tää syypään etsimine on yleinen piirre siinä puheessa. Sama koskee pakolaiskeskustelua koska siinä ensinnäkin pyritään selittämään, että ihmiset tulevat pelkästään etsimään parempaa tulevaisuutta, et ne on vaan ikään kuin elintasoturisteja. -- Ja sitten toisena tällaisena syyllisenä sitten helposti EU:n eliitti, joka on hyväksynyt Schengen-sopimuksen, ja siinä mielessä luoneet järjestelmän, jolla näitten ihmisten mukaan ei voida suojautua. Eli se syntipukin etsiminen on sen puhunnan keskeisin osa.”

Populismien konservatiiviset arvot näkyvät sen retoriikassa. Niin oikeisto- kuin vasemmistopopulistien kuvattiin retoriikassaan haikailevan menneeseen ja korostavan perinteistä koti-uskonto-isänmaa -arvopohjaa, kuten seuraava aineistoesimerkki osoittaa.

”Oikeistopopulistit puhuu enemmän semmosesta, että palataan perinteisiin konservatiivisiin perhearvoihin, ja koti-uskonto-isänmaa on ne ytimet, mihin rakennetaan ja sitten yllättävästi huomaa, että siinä missä oikeistopopulistit tulee siinä konservatismissaan ihan sille tielle, että vähemmistöjen oikeudet, naisten oikeudet, tasa-arvo, perhekysymykset haluttais palauttaa suurin piirtein kohta sata vuotta taaksepäin. Sitten vasemmistopopulistit tulee siihen rinnalle, he ei käytä tota samaa retoriikkaa, mutta he puhuvat paluusta entiseen.”

Populistiset puhujat

Edelliset kappaleet keskittyivät puheen sisällöllisiin ja kielellisiin suostuttelukeinoihin. Seuraavissa kappaleissa sen sijaan käsitellään europarlamentaarikoiden kuvausta populistisista puhujista, puhetyylistä tai ilmaisutavasta. On kuitenkin hyvä huomata, ettei populistinen puhetyyli tai retoriikka ole toisistaan erillä olevia asioita.

Esimerkkinä populistisista puhujista ylivoimaisesti eniten mainintoja sai Timo Soini. Myös Vihreiden Ville Niinistö ja Touko Aalto, Kokoomuksen Ben Zyskowitz ja 60–80-luvuilla vaikuttanut SMP:n Veikko Vennamo mainittiin esimerkkeinä suomalaisista populistisista poliitikoista. Euroopan tasolta esimerkeiksi nousivat Brexit-johtohahmo Nigel Farage ja liberaalin ALDE-puolueen Guy Verhofstadt. Kaikkia edellä mainittuja poliitikkoja ei nimetty populistieiksi negatiivisessa

sävyssä, vaan esimerkiksi populismi mainittiin heille ominaiseksi ilmaisutavaksi, ja samassa lauseessa heidän taitavuuttaan reettorina keuhuttiin.

Populismiin liitettiin ”voimakas tapa puhua”. Tätä kutsuttiin myös ”show-meiningiksi”, jolla tarkoitettiin asioiden esiin tuomista hyvin näyttävästi ja vahvasti. Populismien voimakkaaseen ilmaisutapaan nähtiin kuuluvan se, että ajettavia asioita keuhutaan vuolaasti eikä niihin yhdistetä mitään negatiivista. Toisaalta voimakkaaseen ilmaisuun yhdistettiin myös hyökkäävyys ja pelottelupuhe. Populistiseen ilmaisutapaan ei kuulu vaatimattomuus. Kuten seuraava aineistoesimerkki kuvaa, tätä populismille ominaista ilmaisutapaa Euroopan parlamentissa kuvattiin tosin myös kulttuurieroista johtuvaksi.

”Se on varmaan meille suomalaisille semmonen oudompi jutska mutta kyllähän siis siellähän semmonen viestintätyyli, puhetyyli, niin sehän on tosi raisua, että siellä huudetaan ja vahvasti myös fyysisesti elehditään. Ja aluks mua melkeen nauratti kun näytti niin koomisilta, mä sanon nyt että nää Itä-Eurooppalaiset vanhat setät, kun ne siellä ihan oikeesti mylvii. Elekieli on vahvaa.”

Populismiin liitettiin myös karismaattiset puhujat, jotka olivat taitavia saamaan yleisön mukaansa. Populistisia puhujia kuvattiin taitaviksi ja emotionaaliksiksi. Historian suuria populisteja luonnehdittiin valtavan hyväksi emotionaaliksiksi puhujiksi, jotka lähtevät itse mukaan omaan emotionaaliseen vyörytykseensä. Emotionaalisuuden nähtiin luovan vahvan tunnesiteen puhujan ja kuuntelijan välille. Populististen puhujien mainittiin vetoavan enemmän tunteisiin kuin järkeen. Puhujaan taitavuuteen liitettiin myös kyky saada yleisö tuntemaan, että hän puhuu heidän asioitaan heidän kielellään. Kansankielisyys liittyy siis myös taitavan populistisen puhujan määritelmään.

Mielenkiintoinen populistisen puhujaan liitetty ilmiö oli eräänlainen esiintyisyys. Europarlamentaarikoiden populistina pitämiensä ihmisten kuvauksista ilmeni se, miten populistipoliitikko sanoo yksityishenkilönä toista kuin julkisuudessa, tai hänen ilmaisutapansa vaihtelee huomattavasti yleisön mukaan. Esiintyisyyteen voidaan liittää myös se, miten populistien kerrottiin joskus myöntävänsä virheensä yksityisessä keskustelussa, mutta ei ikinä julkisuudessa. Populistien esiintyisyyttä kuvattiin myös poliitikon erilaisena roolina, joka vaihtelee näyttämön mukaan. Seuraavat aineistoesimerkit havainnollistavat tätä populismille tyypillistä

esiintyjyyttä. Esimerkkeinä mainittujen poliitikkojen oikeat nimet on poistettu, ja korvattu nimellä Pekka haastateltavien anonymiteetin turvaamiseksi.

”Kun ollaan täysistunnoissa isojen medioitten äärellä, niin silloin puhkeaa tällainen populistipöytä, mutta kun hän on meidän ryhmän puheenjohtajana vaikka meidän ryhmän kokouksissa niin silloin hän on hyvin maltillinen ja semmonen sovitteleva.”

”Pekka on kaikkein kirkkain esimerkki just siitä roolin valitsemisesta ja tekemisestä ja sen täysillä vetämisestä, et sä elät sitä roolia. Se on hämmäntävää, kun sen kanssa juttelee parlamentin käytävällä niin se on vähän, mikä tää mies oikein on. Koska se on vähän niinkun eri ihminen. Mutta siinä sä näät sen, että miten voimakas se on se rooli.”

Populistinen viestintä- ja keskustelustrategia

Populistien viestinnän ominaisuudeksi mainittiin myös eräänlainen keskustelutilanteen häiriköinti. Keskustelun sivuraiteelle vieminen mainittiin populismille tyypilliseksi strategiaksi. Tätä strategiaa kuvattiin niin intuitiivisena kuin tiedostettunakin toimintatapana. Eräs europarlamentaarikko kuvasi omaan kokemukseensa perustuvaa keskustelutilannetta populistin kanssa seuraavasti.

”Populistisessa viestinnässä on yks semmonen ominaisuus, jota kukaan muu ei harrasta samalla tapaa. Se on keskeyttäminen, valheellisten väitteiden vastaan heittäminen ja asioiden vääristely. Tavallaan sillä toisella puolella ei oo tsäänssiäkään pärjätä, jos kuulija ei ymmärrä. Ja sit se johtaa sitä keskustelua sivuraiteille.”

”Eli viedään keskustelu sivuraiteille, vääristetään, mitä toinen on sanonu, kielletään tai kiistetään, käännetään se ikään kuin syytökseksi. Kun puhutaan rasismista, niin monessa yhteydessä sit nää populistit saa hirveen hepulin ja huutaa et muuthan on rasisteja heitä kohtaan, kun ei saa mielipiteenvapaudesta -- et mitä mielipiteenvapautta se on, et sä määrittelet mistä saa puhuu.”

Europarlamentaarikot kertoivat omista toimintatavoistaan hankalien keskustelujen varalta, mitä seuraavat aineisto-esimerkit kuvaavat. Toisaalta osa toisen keskusteluosapuolen väitteistä oli pakko korjata, mutta kaikkea ei pystytty kommentoimaan, jos halusi ehtiä puhua omasta näkökannastaan. Tilanne, jossa populistiseen väärään viestiin on vastattava samalla populistisella tyylillä, nähtiin ristiriitaisena ja hämmäntävänä. Asiapitoinen ja faktoja sisältävä vastine koettiin tehottomaksi nykyisessä keskustelukulttuurissa.

”Tätä mä tarkotan, et sen kanssa ei voi pärjätä. Mulla on semmonen strategia, et mä korjaan silloin tällöin kaikkein törkeimpiä juttuja, mut silloinhan jää se mielikuva niistä muista väitteistä et ehkä toi toinen olikin oikeassa kun ei se kommentoinut niihin. Mut sitten jos sä valitset sen tien, et sä kommentoit, sä niinkun puhut hänen agendastaan, niin sulla ei tuu tilaa puhuu siitä sun omasta agendasta.”

"Joudut itte menemään sille samalle viivalle -- jos sä oot ite syyttänyt jotain, niinkun helposti politiikassa tulee, että voi sanoa oikeistossa toimivalle ihmiselle että "hei sä oot yksinkertaistanut tän viestin liikaa ja välität väärää informaatiota ihmisille". Ja sit joudut väistämättä tekemään vastaliikkeen niinkun samalla tapaa populistisella tavalla, jos sä meinaat pystyä vastaamaan siihen. Koska jos sä yrität pitää sen hyvin asiapitoisena sen vastineesi tai sen palautteen mitä annat, niin ei kukaan sua usko tai kukaan jaksa kuunnella tänä päivänä."

Populistisen puheen määrän arvioitiin lisääntyneen Euroopan parlamentissa viime vuosina. Populisteille tyypilliset näyttävät ja räväkät puheenvuorot tekivät populististen europarlamentaarikoiden puheenvuoroista näkyviä. Tämän koettiin vaikuttaneen myös muiden, perinteisesti ei-populistisina käsitettyjen parlamentaaristen puolueiden viestintään. Erään haastattelun mukaan suuret ryhmät, kuten sosiaalidemokraatit tai EPP, ovat arkautuneet, eivätkä uskalla haastaa esimerkiksi populistien EU-kriittisiä puheenvuoroja samaan tapaan kuin ennen, tai hehkuttaa EU:ta lisäämättä oheen jonkinlaista kritiikkiä. Lisäksi populististen puheenvuorojen arvosteluun tai vastineisiin on nykyään lisättävä eräänlainen "disclaimer" eli vastuuvapauslauseke. Esimerkiksi maahanmuuttokeskustelussa aikaisemmin maahantulijoiden ihmisoikeudet olivat aivan selvä keskusteluun tuotava asia. Haastattelun mukaan nykyään ihmisoikeuksista kannattaa puhua vasta sen jälkeen, kun on lausunut rimpsun, miten kukaan ei siis aja EU:lle täysin avoimia rajoja tai valvomatonta maahantuloa. Tämä disclaimer koettiin tarpeelliseksi populistisen agendan tyhjentämisessä jo etukäteen.

Lisäksi populististen retoriikan nähtiin lisääntyneen myös Euroopan parlamentin suurissa ryhmissä. Tätä kutsuttiin myös eräänlaiseksi halpakopioksi populismista. Suurten parlamentaaristen ryhmien käyttämällä populistisella viestinnällä yritetään koskella äänestäjiä ja ehkäistä äänien valumista varsinaisille populistiryhmille. Myös tämä on lisännyt populististen puheenvuorojen määrää Euroopan parlamentissa. Viime aikojen keskustelukulttuurin kehitystä kuvattiin sammakko keitinvedessä -ilmiöksi. Populistiset tahot ovat pikkuhiljaa onnistuneet tuomaan keskusteluun omaa agendaansa, ja onnistuneet pitämään itselleen tärkeät aiheet keskustelun ytimessä. Koska muut ryhmät ovat lähteneet mukaan tähän keskusteluun, ja media on uutisoinut siitä runsaasti, populistit ovat huomaamatta onnistuneet määrittelemään keskustelun sävyä ja muuttaneet keskustelun painopistettä haluamaansa suuntaan.

Populistiseen viestintään liitettiin myös sen puheen pyöriminen akuuttien, ajankohtaisten ja kriittisten ilmiöiden ympärillä. Kriisit toimivat ikään kuin populismin polttoaineena. Populismiin nähtiin aina mukautuvan sen ajan keskeisen ongelman mukaan, ja populismin kannatus riippuu sillä hetkellä pinnalla olevasta kriisistä. Eräs europarlamentaarikko kutsui populismia ajan hengen lapseksi, joka vastaa ajan ongelmiin mutta ei yritä löytää näihin ratkaisuja. Populismia kutsuttiin myös muoti-ilmiöksi, joka kuolee, kun ongelma siirtyy pois päiväjärjestyksen keskiöstä. Se joutuu aina keksimään uusia ongelmia, johon tarttua ja yksinkertaistuksia, joilla saada kannatusta. Populismiin kannatuksen heittäminen kuvattiin ”populistiseksi vuorovedeksi” – kun ihmiset kokevat olevansa nurkkaan ajettuja, populistinen sanoma uppoaa paremmin.

Populismille tyypilliseksi strategiaksi mainittiin myös aina oikeassa oleminen. Tämä myönnettiin tyypilliseksi myös ei-populistiselle poliittiselle viestinnälle, mutta populismissa sen nähtiin olevan erityisen keskeistä. Jos yleisö ei välitä faktoista, niin ei ole väliä, onko populistit oikeasti väärässä tai oikeassa. Populisti on aina oikeassa. Eräs europarlamentaarikko mainitsi vihreän populismin omaksi alalajikseen. Hän nimitti tätä parempien ihmisten populismiksi, sillä siinä keskeisenä strategiana on muiden leimaaminen ja oman ylemmän aseman korostaminen.

Oman viestinnän arviointi

Europarlamentaarikot havainnoivat omassa viestinnässään yhtymäkohtia ”hyvään populismiin”, kun heitä pyydettiin vertaamaan omaa viestintäänsä populistisena pitämään viestintään. He kertoivat pyrkivänsä tietoisesti yksinkertaiseen kieleen ja kansankielisyyteen, ja mainitsivat viestinnästään löytyvän ”populistisia piirteitä”. Esimerkiksi monimutkaisia asioita haluttiin sanoa vertauskuvien avulla, ja viestinnästä pyrittiin tekemään kansaan vetoavaa. Tämä koettiin kuitenkin kuulija- ja lukijaystävällisenä, ja tapana auttaa kansaa viestin ymmärtämisessä. ”Tavalliset arjen hyvät käytöstavat” ja kirjoittamattomien sääntöjen noudattaminen mainittiin piirteinä, jotka erottaa yleisöystävällisen kansankielisyyden ja populismin. Toisen ihmisen tai ryhmän haukkuminen puheessa mainittiin populistisena, ja sitä europarlamentaarikot eivät kuvanneet itse tekevänsä. Seuraavat aineistoesimerkit

havainnollistavat tätä oman viestinnän arvioimista populistiseen viestintään verraten.

”No se on jälleen kerran et mihin sä pistät sen populismin rajan. Tää mun hyvä ja paha populismi. Niin paha populismia, öö, en ainakaan tietoisesti vääristele tai väitä totuudeksi jotakin, joka ei ole. -- Mutta se on jännä, miten sen populismin määrittelet. Silloin jos se on kansaan vetoavaa puhetta, niin joku vois kutsua sitä hyväks tai yritykseksi hyvään retoriikkaan. Niin se on kansaan vetoavampaa tapaa esimerkiks vertauskuvien kautta sanoa semmosta samaa asiaa. -- Sanotaan nyt näin et en ainakaan tietoisesti koskaan oo valheellinen. Mut tottakai sit yksinkertaistaa rankasti.”

”Kyllä mä joskus ihan tietoisestikin käytän jotakin semmosta. Kun pitää yksinkertaistaa viestiä -- osoittaa selkeesti joku, niin sehän voi hipoa jotain populismia. Auttaa kansaa jotenkin, esimerkiksi kuulijoita ja lukijoita, saada siihen asian ytimeen, ymmärtämään se asia, saada omalle puolelle. Ja kyllähän sitä semmosta puhetta on paljon mukavampi kuunnella, kun jotakin pitkiä loppumattomia lauseita.”

Myös vaikenemisen kuvailtiin olevan joissain tapauksissa tietyllä tavalla populistista. Esimerkkinä mainittiin tilanne, jossa torilla äänestäjien tapaamisessa poliitikko nyökyttelee ja myötäilee hiljaisesti keskustelukumppanin kertomusta, vaikka olisikin asiasta täysin eri mieltä, kuten seuraava aineistoesimerkki kuvaa. Eräs haastateltu arveli, että tämä aiheuttaa huonoa omaatuntoa ei-populistisille poliitikoille, mutta populistien arveltiin harrastavan tällaista vailla tunnontuskia. Europarlamentaarikot eivät myöntäneet olevansa tietoisesti ”pahoja populisteja”, eli vääristelevänsä faktoja ja kertovansa tietoisesti valheellisia asioita.

”Enkä mäkään nyt aina jaksaa kaikkien kanssa alkaa pelaa, kyllähän mäkin teen samaa, että siinä suhteessa mulla on samoja populistisia piirteitä. Mä kuuntelen vaan nyökytellen et ”mm, mm” sen ihmisen viestin, kun hän tulee mulle kertomaan jotakin, jos ei nyt oo ihan umpihulluja. Et en mä hänen kanssa rupee väittelemään, et nyt kuule juttuhan ei ole noin, annas kun kerron sulle. Tämmösenä jatkumona se on näissä pienipiirteisissä jutuissa, mutta tässä se on nyt tietoista, ja mä saan siitäkin aina vähän huonon omatunnon, ja mä luulen et useimmat poliitikot. Mut et silloin kun se on tollasta tietoista, härskiä populismia, mä luulen et ei ne saa siitä ees huonoo omatuntoo.”

Europarlamentaarikot kertoivat kiusauksen olevan suuri populistisen tyylin käyttämiseen. He kokivat, että populistien kanssa pystyy keskustelemaan vain samaan tyyliin populistisilla vastineilla. Asiapitoisen vastineen ei arvioitu saavan samanlaista vastakaikua, ja ”tiedejulkaisun kielellä” vastaamisen ei koettu herättävän tarpeeksi kiinnostusta. Tämä koettiin ristiriitaisena, toisaalta haluttiin pysyä asia- ja faktapitoisessa viestinnässä, toisaalta koettiin painetta viestin

mielenkiintoistamiseen, jotta se saisi huomiota. Populistiksi leimautumista haluttiin kuitenkin välttää, ja myös siksi faktat haluttiin pitää mukana omassa viestinnässä.

Populistien liian pitkälle yksinkertaistettuihin viesteihin ja väärän informaation välittämiseen haluttiin puuttua, mutta hämmentävästi tähän oli vastattava yksinkertaistaen ja kansankielisesti, jos sen haluttiin menevän perille. Jos populistit oli saanut kansan uskomaan jotain, siihen hyväksi vastaamistavaksi koettiin vuorovaikutus kansan kanssa. Kansan keskelle meneminen koettiin eräänlaiseksi hyväksi vastalääkkeeksi populistiseen ”väärään viestiin”.

5.2.2 Populismi ja media

Tässä alaluvussa kuvaan, mitä europarlamentaarikot ajattelevat median toiminnasta populismin suhteen, millaisen vastuun he näkevät medially olevan ja millaisena he kuvaavat poliitikkojen omaa toimintaa suhteessa mediaan ja populismiin.

Europarlamentaarikot kuvailivat mediaa kriittisesti mutta ymmärtäen myös median haastavaa toimintaympäristöä. Median koetaan antavan paljon näkyvyyttä populistisille toimijoille ja näiden sanomille. Europarlamentaarikot arvioivat, että tämä johtuu toisaalta median kovasta kilpailusta saada yleisöä, toisaalta myös siitä, etteivät vanhat puolueet ole tarpeeksi kiinnostavia uutisoitavaksi. Medially nähdään olevan toisaalta vastuu tuoda mahdollisimman monipuolisia ääniä poliittiseen keskusteluun, toisaalta vastuu kriittiseen ja faktoihin perustuvaan uutisointiin. Median ja populismin suhteen kuvattiin siis sisältävän runsaasti ristiriitoja. Myös poliitikoilla kerrotaan olevan ”populistisia paineita” saada ääntänsä kuuluviin klikkiotsikkoja ja nasevia lausuntoja suosivassa uutismaailmassa.

Median toiminta

Populismin ja median suhteen kuvauksessa olennaiseksi osaksi nousi median olemuksen ja tapojen muutos. Lehdet ovat ketjuuntuneet digitaalisesta murroksesta johtuen, uutisoinnin vaihtoehtoja on ”vähemmän kuin koskaan aikaisemmin modernina aikana”, ja tiedotusvälineet joutuvat kilpailemaan lukijoista aivan eri tapaan kuin ennen. Etenkin politiikasta uutisoinnin koettiin muuttuneen, ja tämän

arvioitiin vaikuttaneen myös populismin näkyvyyteen yhteiskunnassa. Toisaalta politiikasta uutisointia koettiin olevan vähemmän kuin ennen. Tiedotusvälineiden kuvattiin uutisoineen 80- ja 90-luvuilla eduskuntatyöstä laajasti ja usein, mutta nykyinen tieto, jota media välittää kansanedustajien ja puolueiden toiminnasta, koettiin vähäisenä. Toisaalta populisteista ja heidän ajamistaan aiheista uutisointia kuvattiin ”valtavana mediapyörityksenä”.

Suomalaista lehdistöä kuvattiin lieväksi brittien keltaiseen lehdistöön verrattuna. Keltaista lehdistöä Yhdistyneessä kuningaskunnassa kuvattiin ”populistin ensisijaisena työkaluna”. Suomessa ei koettu olevan varsinaista keltaista lehdistöä, mutta eräitä suomalaisia mediatoimijoita, kuten 7 päivää -lehteä ja MV-lehteä kuvattiin ”populistisina medioina”. Alla oleva aineistoesimerkki kuvaa Suomen ja Yhdistyneen kuningaskunnan mediamaiseman eroa, ja samalla myös median voimaa populismin ajurina.

”Niin jos aattelee tällasta brittiläistä keltasta lehdistöä, eihän suomessa oo sellasta. Vaikka monta kertaa sitä tuhahtelee kun lukee Ilta-Sanomia et voi jumalauta tätäkin juttua, niin onhan siinä valovuosia matkaa välissä. Et se on ihan kauheeta, ja se on tietenkin ollut populistin ensisijainen työkalu. Se on päivittäin paukuttanu, siis Brextiä ei olis koskaan tapahtunut ilman sitä Murdochin lehdistöä.”

Europarlamentaarikot kuvailivat moninaisia syitä sille, miksi populistit ovat saaneet niin paljon tilaa mediassa. Vastuuseen laitettiin niin vanhat poliittiset puolueet, edellä kuvattu mediamaailman muutos ja myös oma, yksitoikkoinen viestintä. Eräs haastateltu kuvasikin tässä olevan peiliinkatsomisen paikka, kuinka ”pystyynkuollutta aineistoa ja asiaa pystyy tuottamaan.”

Yhdeksi syyksi populismin medianäkyvyyteen mainittiin kansalaisten ja median kyllästyminen vanhojen puolueiden ja poliitikkojen keskinäiseen nahisteluun. Uusien populististen puolueiden ja poliitikkojen nähtiin tuovan median näkökulmasta uutta ”draivia” perinteiseen poliittiseen kuvioon. Europarlamentaarikot arvioivat median antaneen tilan populisteille, koska taustalla on halu herättää poliittinen keskustelu uuteen uskoon ja tehdä juttuja, jotka kiinnostavat ihmisiä. Poliitikasta on pyritty saamaan ihmisten suuntaan arkisempaa ja kiinnostavampaa ja tähän rakoon populistit ovat sopivasti mahtuneet. Populistien toiminta ja viestintä nähtiin medialle helppona aiheena, josta kirjoittaa hienoja

juttuja ja näyttäviä artikkeleita. Tätä kuvattiin myös median omana, populistisena ja yksioikoisena ajatuksena – ”jes tästä tulee hyvä kun nyt haastetaan kaikki”.

Populismista uutisoinnin nähtiin vaikuttaneen politiikkaan katalyytin tavoin, ja median nähtiin kiihdyttäneen populismin niin kutsuttua nousua yhteiskunnassa. Nykyisessä politiikan uutisoinnissa populistista viestintää ja kirjoittelua suvaitaan vapaasti, ja sen koettiin tehneen politiikasta ”valtavan riitaisaa ja toinen toistaan haukkuvaa”. Populismien näkyvyyden mediassa kerrottiin myös avanneen keskustelun yhteisistä pelisäännöistä, siis siitä, mitä toisesta ihmisestä saa sanoa ja kirjoittaa.

Median vastuu

Uutisoinnin muuttumisen ja populismin tilan kuvaamisen ohella europarlamentaarikot painottivat median vastuuta. Europarlamentaarikot penäsivät kansalaisilta mediakriittisyyttä, mutta myös median toimijoilta kriittisyyttä. Toisaalta lehtien toimintaa ymmärrettiin, sillä nykypäivän kilpailussa mediatoimijoiden pysyvyys ei ole itsestäänselvä. Toisaalta median kaupallista toimintaa, jossa otsikoita tehtiin tietoisesti klikkauksia hakien ja populistisiin ryhmiin kuuluvia lukijoita houkutellen, kritisoitiin. Alla olevat aineistoesimerkit havainnollistavat tätä kritiikkiä.

”Et siinä populismin äärellä kyllä voi vähän kyseenalaistaa mediankin valintoja. Ja tavallaan semmosta vastuuta ja arvostelukykä. Mut se on tietysti helppoa, populistit varmaan auttaa lehtiä pärjäämään kovassa mediakisassa, että saadaan raflavia otsikoita ja semmosia näyttäviä juttuja.”

”Mä tiedän et medialla ei oo helppoo mut se on oikeesti ongelma kun aatellaan sitä laajempaa kuulijakuntaa.”

Kritiikissä median toimintaa kohtaan oli kaksi pääpistettä, faktojen merkityksen ja faktan tarkistuksen vähentyminen, ja median pyrkimys antaa kaikille äänille tasa-arvoisesti tilaa. Brexit nostettiin esimerkkinä siitä, mitä voi seurata, kun iso osa mediasta uutisoi populistien sanomat kritiikittömästi ja faktoja tarkistamatta. Myös Kreikka-keskustelu nostettiin esimerkkinä siitä, miten populististen viestien uutisoinnissa faktat jäävät sivuosaan, kuten seuraava aineistoesimerkki havainnollistaa.

”Mediassa hirveen usein otetaan jotain juttuja annettuna. -- Niin silloin esimerkiksi niinkun Kreikka-keskustelu. Timo Soini sai sanoa ihan mitä lukuja tahansa, ihan mitä väitteitä tahansa ilman että kukaan ois kysynyt siltä et hetkinen, mitä tapahtuis jos oikeasti Kreikka erotettaisiin. Jos se sano et ei siinä mitään tapahdu ilman mitään taustatyötä, niin millä perusteella mielestäsi sitten tällasta domino-efektiä ei synny tai talous ei romahda? Eli ikään kuin sitä populismia ei pistetä tiukoille kovin helposti siinä vaan se ikään kuin siteerataan samalla tasolla kun pääekonomistin lausunnot.”

Suomalaisten päämedioiden arvomaailmaa kuvattiin demokraattisena, moniarvoisena ja tasapuolisuuteen pyrkivänä. Tämä nähtiin ongelmallisena yhtälönä ääriliikkeiden populismin kanssa, sillä tämän johdosta populistiset sanomat, joiden faktoja ei tarkisteta, saavat mediassa yhtä paljon tilaa kuin asiantuntijalausunnot. Tähän myös samaistuttiin omassa viestintäkäyttäytymisessä, sillä periaatteessa koettiin, että kaikkien pitäisi saada sanoa sanottavansa. Alla olevat aineistoesimerkit havainnollistavat tätä suomalaisen mediaan kohdistettua kritiikkiä.

”Jos aatellaan tällasta valtamediaa nii siellä on kuitenkin tämmönen demokraattinen, moniarvonen, tasapuolisuuden ynnä muun aattelu taustalla. Se on sama, et minkä takia myöskin ihmisoikeuksia ja perusoikeuksia ja vapauksia kunnioittavien ihmisten on vaikea laittaa tämmösille ääriliikkeille kamppoihin. Kun niin pitkään on se ”joo pitää kuunnella, ja joo on toinenkin mielipide ja mun pitää antaa tälle aikaa argumentoida oma pointtinsa ennen kun sanon et älä puhu paskaa”. Eikä sit kaiken lisäksi ees sano että älä puhu paskaa, vaan selität sen jotenkin hygieenisemmin.”

”Eli ikään kuin sitä populismia ei pistetä tiukoille kovin helposti siinä vaan siteerataan samalla tasolla kun pääekonomistin lausunnot. Et toi nyt sanoo noin. Ja samahan se on ollut, musta se nyt on populismia myöskin, jossa on toisenlaiset poliittiset tarkoitukset, tää ilmastopuhe, jota ei nyt enää oo. Mut se oli pitkään sellasta et oli jotain ilmastotieteilijöitä, jotka sanoivat että nyt käy huonosti ja siellä on miljoona riviä tutkimusta. Sit joku hattivatti löytyy jostakin, joka sanoo et ei pidä paikkaansa eikä mitään ilmastonmuutosta oo, niin molemmat saa melkein yhtä paljon tilaa, ja molempia siteerataan.”

On hyvä huomata, että europarlamentaarikot mainitsivat suomalaisen päämedian linjan tiukentuneen ”populistista öyhötystä” kohtaan viime aikoina. Niin kutsutun ”laatulehdistön” kuvattiin taistelevan sen kanssa, miten sen on suhtauduttava poliittiseen puheeseen. Median moniäänisyyden vähentymistä tai sensuuria ei varsinaisesti toivottu, mutta medialta toivottiin entistä näkyvämpää faktantarkistusta ja kriittisyyttä populismin kanssa toimimisessa. Vastuu asetettiin myös kasvattajille, niin koulussa kuin kotona. Medialukutaidon ja kriittisyyden painottamista nuorten kasvattamisessa toivottiin. Myöskin yhteiskunnan kuplaantuminen ja kansalaisten yleinen haluttomuus seurata politiikkaa nostettiin esiin. Ei ole väliä, julkaistaanko populismia kriittisesti käsittelevä ja faktoja

painottava tutkimus yliopistomaailmassa tai laadukkaana lehtiartikkelina, jos ne eivät kantaudu suuren yleisön tietoisuuteen. Nämä toimijat eivät juurikaan hyödynnä kärkeästä, yksinkertaistavaa kieltä, joten niiden viestit eivät uppoa samaan tapaan kuin kansankielisen populistipoliitikon. Ongelma on siis niin viestin levikissä kuin sen tyyliäkin. Alla oleva aineistoesimerkki havainnollistaa tätä.

”Miten sit puretaan tätä möyhäystä vastaan, ja ottaen vielä yks juttu siinä huomioon: se, että tätä ei tarvitse sun opiskelukaveris tietää, koska hänellä on itellä medialukutaidot ja muut. Et hohhoijaa olipa siinä taas soopaa. Mutta sitten kun aatellaan että siellä on tää perus elämänsä tyytymätön politiikkaa vähän seuraava ihminen ja ehkä niitten rakenteita huonosti hahmottava, joka on nimenmaan altis sille populistiselle väärälle viestille. Nii siinä joku tämmönen syväanalyysi ja tämän gradun julkistaminen ei puhuttele sitä ihmistä, vaan häntä puhuttelis suurin piirtein se, et kuten sanottu ’Soini valehtelee’, ja se ei taas kuulu tähän liberaalidemokraattiseen moniarvoiseen mediaan eikä politiikan eikä minkään kommunikaatioon, eikä muuhun kielenkäyttöön.”

”Koska Suomen kuvalehti kirjottaa jotankin ja on peevelin hyvä juttu ja minä ja kaikki mun kaverit on sen lukenu, mut katoppa sen levikkii ja vertaa sitä Iltä-Sanomiin. Puhumattakaan iltapäivälehtiin yhteensä. Nii tää on se haaste, miten siihen ’oho katso nämä kuvat’-mediaan mahtuu myös ainakin ripaus myöskin tätä ’no hei kyl näillä poliittisilla järjestelmillä on merkitys, ja kuka siel on. Ja hei kyllä nyt oikeesti kannattais sitä tai tätä vähän arvostaa ja kattoo mitä äänestä’.”

Poliitikojen toiminta median kanssa

Europarlamentaarikot arvioivat myös laajasti poliitikojen toiminnan merkitystä populismin ja median suhteen muotoutumisessa. Poliitikojen toimintaa median kanssa kuvattiin ennen kaikkea opportunistisena, mutta tätä ei tarkoitettu ainoastaan negatiivisessa mielessä. Poliitikko miettii strategisesti, miten hänen kannattaa toimia, miten se ilmenee mediassa ja miten se vaikuttaa hänen kannatukseensa seuraavissa vaaleissa. Edellä kuvatun mediamaiseman suppeutumisen ja klikkikulttuurin mainittiin tukevan poliitikojen opportunistisia valintoja. Myös se, että muut poliitikot viestivät tavoitteenaan ylittää uutiskynnys, lisää omia paineita toimia samaan tapaan. Tätä kuvattiin ”populististen paineiden lisääntymisenä politiikassa”. Seuraava aineistoesimerkki kuvaa populistisen tyylin ylittävän uutiskynnyksen muita herkemmin.

”Jos sä osaat tehdä hyvän kielikuvan, hyvän lauseen, niin silloin sä saat tilaa, osaat hyvin yksinkertaistaa, silloin sä saat, mutta jos sä puhut kuivaa asiaa ja olet tavallinen kansanedustaja tai meppi, niin ei sillä mitään julkisuutta saa.”

Kaiken kaikkiaan populismin ja median suhdetta kuvattiin ”symbioottisena”. Poliitikkojen populistinen tyyli sopii median toimijoille, sillä se tuo klikkauksia ja lukijoita, ja tämän takia populistinen viesti ylittää uutiskynnyksen herkemmin. Toisaalta myös populistit tarvitsevat mediaa sanomansa välittämiseen, vahventamiseen ja siihen, että yhteiskunnan keskustelu pyörii heidän ajamiensa aiheiden ympärillä. Toisaalta media on kaikille poliitikoille tärkeä alusta. Alla oleva aineistoesimerkki havainnollistaa sitä, miten niin sanotusti tavallisen poliitikon ja median, ja toisaalta populistisen poliitikon ja median suhde eroaa toisistaan.

”Se on selvä asia, et populistihan tarvii mediaa. Ja viitaten siihen mitä tossa hetki sitten puhuttiin siitä puheesta ja siitä et miten paljon tää on siirtynyt jatkuvaan massaviestintään, niin se on ihan symbioottinen se suhde. Mut niinku kaikki poliitikot, täytyy samalla se huomata, et kaikki poliitikot tarvii sitä mediaa. Mut populistit tarvii mediaa siihen, että se kaiku vahvistuu ja voimistuu.”

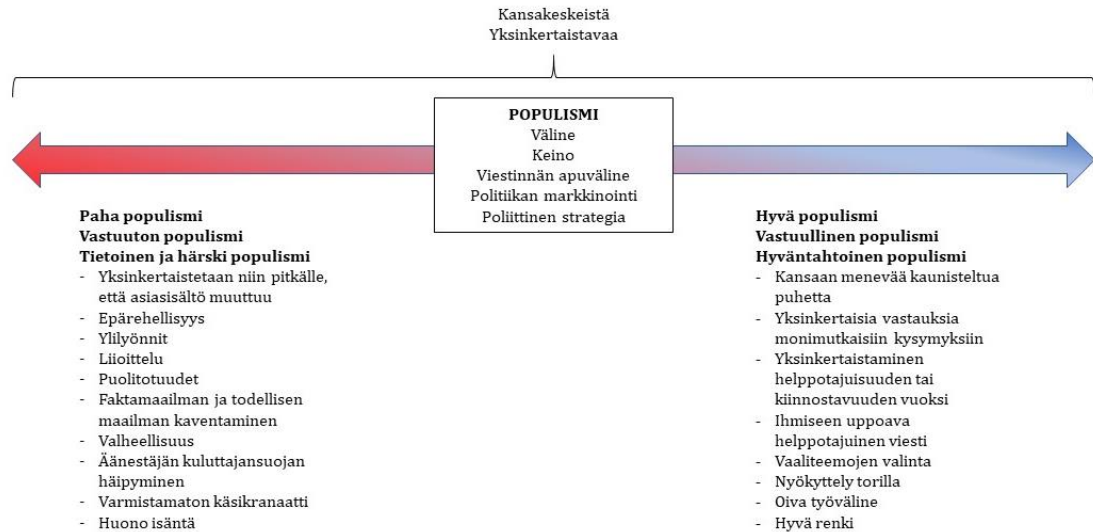
Europarlamentaarikoiden mukaan populismin retoriikassa olennaista ovat siis kansan ja eliitin käsitteet. Retoriikalle ominaista on myös vastakkainasettelu, yksinkertaistaminen sekä voimakas ja emotionaalinen ilmasutapa. Omassa viestinnässään europarlamentaarikot havaitsivat ”hyviä” ja rehellisiä populistisia piirteitä, mutta eivät käytä harhaanjohtavaa populistista yksinkertaistamista.

Media antaa europarlamentaarikoiden mielestä paljon näkyvyyttä populistiselle retoriikalle, joka johtuu median kovasta kilpailusta saada yleisö kiinnostumaan. Europarlamentaarikot penäsivätkin medialta vastuullisuutta populismista uutisoinnin suhteen, mutta myönsivät myös oman vastuunsa: europarlamentaarikkojen on itse viestittävä faktapitoisesti mutta kiinnostavasti, jotta oma sanoma hyödyttää mediaa ja kiinnostaa yleisöä.

6 Pohdinta

Tämän tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, mitä populismi on europarlamentaarikoille. Tutkimuksessa selvitettiin europarlamentaarikoiden käsityksiä ja kokemuksia populismista. Tutkimustehtävää täsmensi kaksi tutkimuskysymystä: 1) millaisena europarlamentaarikot käsittävät populismin? ja 2) millaisia käsityksiä ja kokemuksia europarlamentaarikoilla on populismista poliittisessa viestinnässä? Tämän tutkimuksen tulokset ovat hyvin linjassa aiemman populismin teorian ja tutkimuksen kanssa, mutta se toi myös esiin uusia merkityksiä populismin olemuksesta, ilmenemisestä ja siihen liitetyistä ilmiöistä. Tässä luvussa käyn tutkimuksen tulokset vielä tiivistetysti läpi ja peilaan niitä aiempaan tietoon populismista.

Ensimmäiseen tutkimuskysymykseen vastaavien tulosten mukaan europarlamentaarikot käsittävät populismin vaikuttamisen keinona, jolla pyritään oman asian ajamiseen ja kansalaisten ja median huomion saamiseen. Seuraava kuvio vetää yhteen europarlamentaarikkojen käsityksen populismin olemuksesta (ks. kuviota 1 seuraavalla sivulla). Populismia ei nähty ideologiana, vaan vaikuttamisen välineenä, eli politiikan markkinointina. Kaikessa populismissa keskeistä on sen kansakeskeisyys ja yksinkertaistaminen. Populismin kuvattiin useimmiten ajavan yhtä ajankohtaista asiaa, eli se on eräänlainen yhden asian liike. Tulosten perusteella populismia voidaan hahmottaa eräänlaisella hyvä-paha-akselilla, kuten kuvio osoittaa. Hyvä, hyväntahtoinen tai vastuullinen populismi on monimutkaisen sanoman sanomista kansankielisesti. Paha, vastuuton tai tietoinen ja härski populismi sen sijaan niin pitkälle yksinkertaistamista, että sanoma muuttuu valheelliseksi.

KUVIO 1: Europarlamentaarikoiden käsitys populismista

Aikaisempien populismin määrittelyn vähimmäiskriteerien mukaan kaikki populismin ilmentymät 1) sisältävät vetoamisen kansaan ja 2) ovat tavalla tai toisella eliitin vastaisia (Mudde & Kaltwasser 2012, 7 - 8). Tutkimuksen tulokset tukivat etenkin ensimmäistä kriteeriä, sillä europarlamentaarikot mainitsivat kansakeskeisyyden olevan ominaista ja määritelmänomaista kaikelle populismille. Europarlamentaarikkojen mukaan populismi on usein eliittien vastaista pyrkiessään vetoamaan kansaan, mutta yksinkertaistaminen nousi tuloksissa eliittien vastaisuutta vahvemmaksi populismin määrittäjäksi. Europarlamentaarikoiden mukaan yksinkertaisten vastausten tarjoaminen monimutkaisiin ongelmiin on ominaista kaikelle populismille. Tulokset ovat samassa linjassa Laclau'n (2005, 18) määrittelyn kanssa, jonka mukaan populismi yksinkertaistaa poliittista tilaa ja ohittaa poliittisten ilmiöiden kompleksisen luonteen. Tämän tutkimuksen tulosten mukaan kaikelle populismille ominaista on siis 1) kansakeskeisyys ja 2) yksinkertaistaminen, niin retorisella kuin ideologisellakin tasolla. Nämä ovat populismin vähimmäiskriteerit europarlamentaarikoiden mukaan.

Europarlamentaarikot kuvasivat populismia liian kapea-alaisena, että se voisi toimia kokonaisena, itsenäisenä ideologianaan. Populismin kerrottiin saavan asiasisältönsä jostain toisesta ideologiasta tai aatteesta. Populismia kuvailtaessa lueteltiin lukuinen joukko erilaisia aatteita oikeistosta vasemmistoon ja

viherpopulismista liberaalipopulismiin. Tämän tutkimuksen tulokset tukevat populismin tutkijoiden käsitystä populismista ohuena ideologiana. Tutkimuskirjallisuuden mukaan populismilta puuttuu kyky esittää laajoja ja johdonmukaisia vastauksia keskeisiin poliittisiin kysymyksiin, ja se toimii pikemminkin täydentävänä ideologiana, joka sulautuu kokonaisvaltaisiin ideologioihin (Stanley 2008, 95 - 96, 107). Tulosten mukaan oikeistopopulismi voidaan määritellä omaksi ideologiakseen, populismi siis muuttuu ideologiaksi sen sulauduttua johonkin toiseen aatteeseen.

Europarlamentaarikoille populismi on pikemminkin viestinnällinen vaikuttamisen väline kuin ideologia. Populismia ”käytetään” jonkin päämäärän saavuttamiseen. Populismia ei myöskään koeta kovinkaan aatteellisena. Sen tarkoituksena on pikemminkin huomion ja näkyvyyden saaminen omalle asialle, kansalaisten vakuuttaminen sekä eräänlainen hämmennyksen aiheuttaminen ja vanhojen puolueiden ravistelu. Palosen ja Saresman (2017, 16) mukaan populismi on performatiivista, eli populistisella retoriikalla on aina kuviteltu tai todellinen yleisö. Tutkimuksen tulokset antavat tukea tälle väitteelle, sillä europarlamentaarikot kuvailivat populistien ilmaisevan itseään eri tavalla täysistunnoissa tai median edustajien läsnäollessa verrattuna pienempiin puolueiden kokouksiin, joissa yleisö ei ole läsnä. Populismien performatiivisuus tukee sen olemusta vaikuttamisen välineenä pikemminkin kuin aina läsnä olevana aatteena.

Tämän tutkimuksen tärkeä tulos on populismin kaksijakoisuus. Populismista puhuttiin vastustettavana ilmiönä ja retoriikkana, joka yksinkertaistaa asiat niin pitkälle, että sanoma muuttuu valheelliseksi. Toisaalta myös normaali poliittinen toiminta, kuten vaaliteemojen valinta, on eräänlaista populismia europarlamentaarikoille. Tietyntyyppistä vastuullista populismia pidettiin jopa tavoiteltavana asiana. Europarlamentaarikot haluavat puhua kansan kielellä ja yksinkertaistaa monimutkaiset asiat ymmärrettäviksi. Aikaisemmassa kirjallisuudessa populismista on puhuttu joko neutraaliin tai kritisoivaan sävyyn, sitä ei ole pidetty tavoiteltavana tapana tehdä politiikkaa tai puhua kansalaisille. Europarlamentaarikoita huolestutti se, jos populismiin ja kansanomaiseen kieleen suhtaudutaan yksinomaan negatiivisesti. Populismien käsitystä voitaisiin siis laajentaa; on tärkeää muistaa myös niin kutsuttu hyvälaatuinen tai vastuullinen populismi, ja ymmärtää sen paikka osana normaalia poliittista toimintaa.

Tulosten mukaan yhden asian puolueet ovat ominaisia populismille. Populismien ytimessä on kautta historian ollut jokin yksinkertainen ja ajankohtainen ydinajatus (Fryklund 2018, 29). Europarlamentaarikot kuvasivat, että jos populismia voi kuvata liikkeenä, se yleensä pyrkii lyhytkestoiseksi ajamaan yhtä tai muutamaa asiaa. Populismien ajankohtaisuus ja yhden asian ympärille keskittyminen siis todentui. Tänä päivänä populismi keskittyy maahanmuuttokysymyksiin ja kansallisen itsenäisyyden korostamiseen.

Tämän tutkimuksen mukaan niin vasemmisto- kuin oikeistopopulistit ovat konservatiivisia ja haikailevat paluuta vanhoihin hyviin aikoihin. Oikeiston rinnalla myös vasemmistopopulistien kuvattiin puhuvan perinteisistä perhearvoista. Inklusiivisen populismien käsite (Stavrakakis ja Katsambekis 2014), jonka mukaan vasemmistopopulismi on toisaalta talouseliittiä kritisoivaa, toisaalta arvoliberaalia ja tasa-arvoa ajavaa, ei siis todentunut tässä tutkimuksessa. On kuitenkin hyvä huomioida, että inklusiivista populismia esiintyy paljon Latinalaisen Amerikan ja Etelä-Euroopan maissa. Tässä tutkimuksessa europarlamentaarikot puhuivat pitkälti länsi- ja pohjoiseurooppalaisesta näkökulmasta käsin.

Europarlamentaarikot kritisoivat populismia eri tavalla kuin tutkijat. He olivat huolissaan populismille ominaisesta faktamaailman kaventamisesta, joka on johtanut kansalaisten kriittisyyden vähenemiseen ja faktatiedon arvostuksen laskuun. Rosanvallonin (2008, 212 - 215) kritiikki kohdistuu siihen, että populismille ominainen vallanpitäjien kritisointi muuttuu jatkuvaksi viranomaisten leimaamiseksi, ja populismi korostaa tavallisen kansan tahtoa oikeusjärjestelmän yli. Tutkimusten tulokset kuitenkin tukevat kolmatta populismille ominaista ristiriitaa (Rosanvallon 2008, 212 - 215), jonka mukaan populismi on toisaalta järjestelmän vastainen mutta toisaalta haluaa toimia vastustamassaan poliittisessa järjestelmässä. Europarlamentaarikot kuvailivat samankaltaista järjestelmän ulkopuolisuuden ristiriitaa. Tulosten mukaan populistiset toimijat ovat haluttomia kokonaisvaltaiseen vaikuttamiseen Euroopan parlamentissa ja käyttävät populismia pikemminkin yhden agendan tai asian läpi viemiseen, ja poistuvat sitten politiikasta. Euroopan parlamentissa populistit haluavat näpäyttää olemassa olevan järjestelmän valtaeliittiä.

Kansa todentui tässä tutkimuksessa populismien keskeisimmäksi käsitteeksi. Populismi toi europarlamentaarikoille ensimmäisenä mieleen kansankielisyyden ja

kansanomaisuuden. Kansa nähtiin populismin retoriikan kohdeyleisönä ja sisältönä, sillä populistisessa retoriikassa pyrittiin yksinkertaistamaan ja kansantajuistamaan. Tulosten mukaan europarlamentaarikot eivät näe populismin pyrkivän välttämättä ideologisesti ajamaan kansan etua, se on pikemminkin retorinen tehokeino ja yleisö, jolle viesti kohdennetaan.

Tämän tutkimuksen tuloksissa populismin kansa määritellään hieman eri tavalla kuin tutkimuskirjallisuudessa. Europarlamentaarikoiden mukaan populismin kansa muodostuu huono-osaisista, työssäkäyvistä ”perusduunareista” ja vähemmän koulutetuista. Tutkimuskirjallisuuden mukaan (ks. mm. Oliver & Rahn 2016) populismin kansa muodostuu etnisen samankaltaisuuden, siis ihonvärin, kansalaisuuden tai uskonnon perusteella. Tämän tutkimuksen tulosten mukaan kansa on populistille yhtä kuin äänestäjät, joten sitä ei ole järkevää rajata ihonvärin, uskonnon tai kulttuurisen taustan perusteella.

Aikaisemman tiedon mukaan populismissa kansa, eli ”yhtenäinen Me” luodaan tunnistamalla ihmisten sisäiset ja ulkoiset yhteiset viholliset (Oliver & Rahn 2016), josta populismin usein nationalistinen sanoma johtuu. Europarlamentaarikoiden mukaan kansa luodaan vastakkainasettelun kautta, ja yhtenäinen me luodaan pikemminkin eliittiä antagonisoimalla kuin vertaamalla ”toisiin”, eli etnisesti erilaisiin uhkaaviin vihollisiin. Näyttäisi siis, ettei populismi näyttäyty europarlamentaarikoille niin nationalistisena tai muukalaisvastaisena kun voisi olettaa. Tutkimuskirjallisuudessa myöskään Palonen ja Saresma (2017, 15) eivät rinnastaneet populismia nationalismiin, koska populismi ei aina sisällä nationalismille tyypillistä ”puhtaan kansan” tuottamista. Myös tämä tulos voi johtua kulttuurieroista. Monet populismin tutkijat ovat kotoisin Yhdysvalloista, jossa esimerkiksi ihonväri on historiallisesti ollut näkyvämpi sosiaaliseen oikeuteen liittyvä keskustelu Suomeen verrattuna. Kansan muodostumisessa europarlamentaarikot käyttivät runsaasti esimerkkejä Suomesta, mainiten esimerkiksi kuntien autioitumisen syyksi kansan tyytymättömyydelle. Tämä antaakin osviittaa heidän keskittyneen kuvailemaan suomalaisen tai länsi- ja pohjoiseurooppalaisen populismin kansaa.

Eliitti ei ollut europarlamentaarikoille niin vahvasti populismin keskiössä oleva käsite kuin tutkimuskirjallisuudessa. Esimerkiksi Stanley (2008, 103) mukaan populismi rakentuu sen käsityksen ympärille, että yhteiskunnassa olemassa kaksi

yksikköä, kansa ja eliitti, ja näiden kahden yksikön suhde on toisiaan vastustava. Tämän tutkimuksen tulosten mukaan kansan tahdon korostaminen on populismille olennaisempaa kuin eliitin alentaminen. Europarlamentaarikoiden mukaan populismissa eliitti saa syntipukin roolin poliitikkojen havitellessa suosiota ja ääniä etenkin kansan tyytymättömistä riveistä. Populismi jättää usein eliitin määrittelemättä, tai nimittää eliitiksi sen tahon, mikä omaan agendaan milloinkin sopii. Tulosten mukaan eliitinvastaisuus on siis pikemminkin retorinen tehokeino kuin toinen koko populismin peruskivistä. Tämä voi johtua siitä, etteivät europarlamentaarikot käsitelleet populismia varsinaisena ideologiana tai aatteena, kuten monet tutkimuskirjallisuudessa, vaan vaikuttamisen välineenä.

Tämä tutkimus tuotti myös tietoa toisen tutkimuskysymyksen (*millaisia käsityksiä ja kokemuksia europarlamentaarikoilla on populismista poliittisessa viestinnässä?*) ohjaamana. Tulosten mukaan populismin retoriikka on kansankielistä, yksinkertaistavaa ja vastakkainasettelua korostavaa. Vastakkainasettelun luomisessa se käyttää hyväkseen etenkin kansan ja eliitin käsitteitä Fryklundin (2009, 40 - 41) mukaan populistiselle retoriikalle tyypillistä on vastakkainasettelu ja yksinkertaistukset. Myös Palonen ja Saresma (2017, 40) ja Wiberg (2011, 15) nostavat esiin populistisen retoriikan vastakkainasettelun ja yksinkertaistukset. Tutkimuksen tulokset tukivat vastakkainasettelun ja yksinkertaistusten kuuluvan populistiseen retoriikkaan. Canovanin (1984, 313) mukaan kaikkea populistista retoriikkaa yhdistää vetoaminen kansaan, mikä todentui tämän tutkimuksen tuloksissa.

Populistinen retoriikka on myös pelottelevaa, kansankielistä ja yksinkertaistavaa. Europarlamentaarikot kuvasivat populistisia puhujia karismaattisiksi, jotka hyödyntävät puheenvuoroissaan voimakasta ja tunnepitoista ilmaisutapaa. Populistien viestintästrategiaksi kuvattiin keskustelutilanteen sivuraiteilla ajaminen, ja tämän strategian koettiin muuttaneen keskustelukulttuuria. Europarlamentaarikot kokivat, että jos haluaa pärjätä populistien kanssa samassa keskustelussa, on hyödynnettävä samoja taktiikoita. Myös median koettiin suosivan populistisia lausuntoja, ja tämän kuvattiin aiheuttavan paineita käyttää samanlaista retoriikkaa saadakseen oman asian otsikoihin.

Tutkimuskirjallisuudessa populistisia viestintästrategioita on jaoteltu kansaan vetoaviin, eliittiä vastustaviin ja kansan suvereniteettia korostaviin strategioihin

(Ernst ym. 2017). Tulosten perusteella kansaan vetoaminen erilaisin keinoin on ehdottomasti yleisin populistinen viestintästrategia. Eliitin vastustaminen ja kansan suvereniteetin korostaminen kuuluvat europarlamentaarikoiden mukaan populismiin, mutta kansaan vetoaminen on populismin keskeisin retorinen strategia. Bracciale ja Martella (2017, 1313) ovat lisänneet edellä mainittuihin strategioihin muukalaisvastaisuuden populismille ominaiseksi viestintästrategiaksi. Europarlamentaarikoiden mukaan muukalaisvasaisuus ei ole ominaista kaikelle populismin retoriikalle, mutta oikeistopopulismiin yhdistettiin muukalaisvastaisuuteen asti menevä nationalismi.

Tulosten mukaan iskulauseet ja tunnepitoinen ilmaisutapa kuuluu populistiseen puheeseen. Tutkimuskirjallisuudessa tätä populistista tyyliä on kuvailtu termillä kielellinen radikalismi (Bos & Brants 2014, 706), joka tarkoittaa juuri tätä populismille ominaista tunteikasta ja liioiteltua kieltä, joka sisältää runsaasti iskulauseita. Myös muut tutkijat (Fryklund 2009, 40 - 41, Wiberg 2011, 18) asettavat tunnepitoisuuden keskeiseksi populismille. Wibergin (2011, 20) mukaan populistiselle retoriikalle on tyypillistä myös menneisyyden ihannoiti, ja puheiden nostalgiapitoisuus on populistisen retoriikan tunnepitoisuuden yksi ilmenemismuoto. Tämän tutkimuksen tulosten mukaan niin oikeisto- kuin vasemmistopopulistien haikailevat retoriikassaan menneeseen ja korostavat perinteistä koti-uskonto-isänmaa -arvopohjaa. Tutkimuskirjallisuuden mukaan vahvan johtajuuden ihailu on ominaista populismille (Laclau 2005, 4; Gürnhali 2018, 57). Tämän tutkimuksen tulokset eivät todentaneet tätä, mikä voi tosin johtua haastateltujen kulttuurisesta taustasta. Suomalainen tai pohjois- ja länsieurooppalainen populismi ei henkilöidy yhtä vahvasti ihailun auktoriteetin alle, kuten esimerkiksi turkkilainen tai yhdysvaltalainen populismi.

Aivan uutta tutkimustietoa tässä tutkimuksessa toi europarlamentaarikkojen pohdinta heidän oman viestintänsä populistisuudesta. Europarlamentaarikot näkivät omassa poliittisessä viestinnässään olevan yhtymäkohtia niin kutsuttuun hyvään populismiin, sillä he pyrkivät kääntämään monimutkaisen EU-jargonin kansan kielelle. Haastatellut pyrkivät myös mielenkiintoistamaan omaa viestintäänsä saavuttaakseen äänestäjien ja median huomion, ja kokivat tämän joskus hipovan populismia. Tietoisesti vääristelevää ”pahaa populismia” he eivät kuitenkaan kokeneet käyttävänsä.

Keskustelu populistien kanssa koettiin hankalaksi, ja europarlamentaarikot kokivat painetta vastata samalla kielellä, itsekin sanomaa popularisoiden. Populististen tahojen kuvattiin olevan taitavia johtamaan poliittinen keskustelu heidän oman agendansa ympärille, niin yksittäisissä keskustelutilanteissa kuin makrotasollakin, koko parlamentin keskustelukulttuurissa. Populististen tahojen kerrottiin onnistuneesti muuttaneen Euroopan parlamentin keskustelukulttuuria maahanmuuton ympäriltä. Myös niin kutsutut vanhat puolueet ovat alkaneet käyttää populistisia keinoja puheenvuoroissaan enemmän kuin aikaisemmin, koska populistinen puhe on osoittautunut tehokkaaksi. Yleensä siis median toiminnan kuvaamisen yhteydessä käytettyjä kehystyksen ja agendan asettamisen (agenda setting) käsitteitä (ks. mm. Mazzoleni, Stewart & Horsfield 2003) voitaisiin käyttää myös populististen tahojen toimintaa kuvatessa. Populisteilla on ollut keskeinen vaikutus parlamentin keskustelujen puheenaiheiden asettamisessa ja keskusteluiden kehystämisessä, joka on vaikuttanut niin muiden puolueiden tapaan osallistua keskusteluihin kuin median tapaan uutisoida aiheista.

Tutkimuksen tulokset ovat samassa linjassa aiemman tiedon kanssa, jonka mukaan media antaa populistisille toimijoille paljon näkyvyyttä, koska populismista uutisointi tuo mediataloille paljon lukijoita. Poliitiikasta on tullut viihdettä, ja poliitikkojen populistiset letkautukset kiinnostavat ihmisiä. Median logiikan mukaan uutissisältöjen sensaatiohakuisuus onkin suora vastaus markkinavoimien vaatimuksille (Mazzoleni, Stewart & Horsfield 2003, 6, 12).

Mediavaikuttaminen (Mazzoleni, Stewart & Horsfield 2003) on käypä termi populistisen viestintätyylin suosion selittämiseen. Näkyvyyden ja äänestäjien kosiskelu ajaa poliitikot puhumaan kansanomaisesti. Europarlamentaarikot kuvailivat sitä, että median kanssa on työskenneltävä, jos haluaa oman viestinsä läpi. Tämä poliitikkojen opportunistinen toiminta kuuluu asiaan, eikä ole vain populistien etuoikeus. Toisaalta populistien ja median suhde nähtiin symbioottisempänä kuin ”peruspoliitikon” suhde mediaan. Populistinen tyyli tuo klikkauksia ja lukijoita, ja populistit saa viestinsä läpi. Tulosten mukaan myös vanhojen puolueiden väsynyt ulosanti mediassa ja epäonnistuminen populistisen retoriikan haastamisessa on syynä populismin suosiolle.

Tulokset toivat mielenkiintoisen lisän populismin ja median suhteeseen. Europarlamentaarikot kuvailivat paineita mukautua siihen viestintätyyliin, joka

herättää median ja yleisön suosion. Tätä he kutsuivat populistisiksi paineiksi. Poliitikot siis saattaisivat haluta viestiä faktapitoisemmin ja perustellummin letkautusten sijasta, mutta tämänhetkinen politiikasta uutisoinnin kulttuuri ei anna mahdollisuutta sille. Europarlamentaarikot peräänkuuluttivatkin median vastuuta esimerkiksi asiantuntijalausunnoissa, ja toivoivat, ettei populistinen näkökulma saisi ainakaan samanlaista asiantuntijalausunnon painoarvoa kuin asiaan perehtyneen tutkijan lausunto.

Aiemman tutkimuksen (Bracciale & Martella 2017; Mazzoleni, Stewart & Horsfield 2003, 12) mukaan media voi itsessään muuttua populistiseksi, jos se käsittelee politiikkaa spektakularisaation kautta. Tulokset kuvailevat ennemminkin median populismista uutisointia kuin populistisuutta. Europarlamentaarikot tekivät kuitenkin selvän jaon keltaisen lehdistön ja laatumedian välille. Keltaista lehdistöä kuvailtiin populististen vetoomusten merkittävänä alustana. Mazzolenin, Stewartin ja Horsfieldin (2003, 8) median jaoittelu eliittimediaan ja populaarimediaan siis todentui tutkimuksessa. Eliittimedia pyrkii esiintymään puolueettomana ja vastuuttomana, kun taas populaarimedia keskittyy kevyempään ja viihteellisempään uutisointiin. Europarlamentaarikot nostivat kuitenkin esiin sen, miten Suomen iltapäivälehdistö ei ole verrattavissa paljon vastuuttomampaan, eli ehkä siis populistisempaan Yhdistyneen kuningaskunnan keltaiseen lehdistöön.

Tulosten mukaan populismin lisääntymisen syy on edellä kuvailtu keskustelukulttuurin muuttuminen, median murros, yhteiskunnan rakenteelliset ongelmat sekä monimutkaisen yhteiskunnan aiheuttama informaatioähy. Europarlamentaarikkojen mukaan kansalaiset arvostavat suoraviivaisia ratkaisuja ja yksinkertaisia vastauksia monimutkaisiin kysymyksiin. Myös Rosanvallonin (2008, 210) mukaan luokkarakenteiden hämärtyessä yhteiskuntaa on vaikeampi ymmärtää, joka käy hyvin yhteen europarlamentaarikoiden käyttämän information overflow'n käsitteen kanssa. Palosen ja Kovalan (2018, 11) mukaan sosiaalinen muutos, monikulttuuriset haasteet ja yhteiskunnallinen eriarvoisuus ovat olleet näkyvillä mediassa, luoneet turvatonta kuvaa ihmisten mieliin ja näin lisänneet populistien kannatusta ja populistisia vetoomuksia. Tämän tutkimuksen tulokset ovat siis melko yhteneväisiä aikaisemman tiedon kanssa siitä, miksi populismi on viime aikoina lisännyt suosiotaan. Europarlamentaarikot eivät korostaneet yhtä

paljon mediassa näkyvien uhkakuvien ja ”kriisidiskurssin” merkitystä populismin suosion nousussa kuin tutkimuskirjallisuus.

Tulosten mukaan populismin tulevaisuus on epävarma. Populismi on ajan hengen lapsi, ja löytää aina uutta sisältöä, vaikka keskustelunaiheet muuttuisivatkin. Kuten todettu, myös aiemman tiedon mukaan (Fryklund 2018, 29) erilaiset yhteiskunnalliset kysymykset ovat olleen populististen toimijoiden ydinajatuksena eri aikakausina. Vaikka tämän tutkimuksen tavoitteena ei olekaan ennustaa tulevaisuutta, uskallan tulosten perusteella esittää valistuneen arvauksen populismin tulevaisuudesta. Vaikka nykyajan maahanmuuttokeskustelu hiipuisi, ei populismi vaikuttamisen välineenä ole menossa minnekään. Populistinen vuorovesi vaihtelee, mutta populistiset tahot tulevat todennäköisesti aina nousemaan kansan poliittisen tyytymättömyyden äänitorviksi.

7 Päätäntö

7.1 Tutkimuksen arviointi

Tämän tutkimuksen tavoitteena oli selvittää europarlamentaarikoiden käsityksiä ja kokemuksia populismista poliittisessa puheessa. Tutkimus toteutettiin laadullisin menetelmin puolistrukturoidulla haastattelulla. Tässä alaluvussa arvioin koko tutkimusprosessin ja sen raportoinnin luotettavuutta.

Luotettava tutkimus on eettistä tarkastelua kestävä tutkimus. Tuomen ja Sarajärven (2018, 149 - 150) mukaan tutkimuksen etiikan pohtimisessa on eettisten kysymysten lisäksi arvioitava tutkimuksen laatua. Eettinen tutkimus on huolella tehty, tutkimusasetelmaltaan sopiva ja täsmällisesti raportoitu. Näiden muodollisten seikkojen lisäksi hyvään, eettisesti kestävään tutkimukseen liittyy kuitenkin olennaisesti myös tutkijan oma moraalinen ja sitoutuneisuus eettisen tutkimuksen tekemiseen. Tutkimuksen toteutukseen liittyviä eettisiä kysymyksiä käyn läpi alaluvussa 4.6 Tutkimuseettisen neuvottelukunnan Hyvä tieteellinen käytäntö -ohjeistuksen (2012) mukaisesti.

Laadullisen tutkimuksen laadun tarkastelulle ja arvioinnille on tutkimuskirjallisuudessa asetettu erilaisia kriteerejä. Tässä tutkielmassa pohjaan tutkimuksen arvioinnin Eskolan ja Suorannan (1998, 211 - 212; 214 - 215) esittelemille tutkimuksen luotettavuuden arviointikriteereille. Arvioin tutkimuksen luotettavuutta käyttäen arviointikriteereinä uskottavuutta, tulosten siirrettävyyttä, varmuutta ja vahvistuvuutta. Lisäksi arvioin tutkimuksen aineiston merkittävyyttä ja riittävyttä (Mäkelä 1990, 47 - 53). Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta arvioidessa on otettava huomioon tutkimusprosessin varrella tehdyt valinnat, rajaukset ja analyysiä ohjaavat periaatteet (Ruusuvoori, Nikander & Hyvärinen 2010, 27). Sovellankin edellä mainittuja kriteerejä koko tutkimusprosessin kokonaisuuden arviointiin.

Kuten tutkimusmenetelmän esittelyn yhteydessä kerron (ks. alaluku 4.2), tämä tutkimus pohjautuu sosiaalisen konstruktionismin perinteeseen. Tutkimus pohjaa siis ajatukseen, jonka mukaan ei ole olemassa valmiita tietoja, johon tutkimuksella pyritään pääsemään käsiksi, vaan tieto syntyy ja sitä rakennetaan ja muokataan

vuorovaikutuksessa (Schwandt 1994, 125 - 127). Tämän vuoksi valitsin tutkimuksen arviontiin edellisessä tekstikappaleessa esiteltyt kriteerit perinteisten, alun perin määrällisen tutkimuksen arviontiin kehitettyjen validiteetin ja reliabiliteetin käsitteiden sijaan. Hirsjärven ja Hurmeen (2008, 185) mukaan validiteetin ja reliabiliteetin käsitteet perustuvat ajatukselle siitä, että tutkimuksella on mahdollista päästä käsiksi objektiiviseen totuuteen. Etenkään validiteetti, eli tutkimusmenetelmän pätevyys mitata sitä, mitä on tarkoituskin mitata (Hirsjärvi, Remes & Saajaranta 2004, 226) ei ole tarkoituksenmukainen arvointikriteeri tälle tutkimukselle.

Arvointikriteerinä *uskottavuus* viittaa siihen, että tutkijan käsitteellistysten ja tulkintojen haastateltujen tulkinnoista on oltava uskottavia (Eskola & Suoranta 1998, 211). Uskottavuutta arvioidessa on hyvä muistaa, että laadullinen tutkimus nojaa tutkijan avoimeen subjektiviteettiin (Eskola & Suoranta 1998, 210). Tutkimustulokset ovat aina tutkijan jäsenneetyn analyysin avulla tehtyjä tulkintoja aineistosta. Niinpä haastateltujen ja tutkijan merkitysten yhteneväisyyttä, eli tulkintojen paikkansapitävyyttä ei voida koskaan varmasti taata. Tässä tutkimuksessa uskottavuutta voidaan arvioida ensinnäkin haastatteluvaiheesta pohtimalla, miten hyvin haastateltavien tulkinnat haastattelukysymyksistä vastasivat tutkijan tarkoitusta. Toinen uskottavuuden arvioinnin kohta on aineiston analyysi. On reflektoitava, kuinka uskottavasti tutkija pääsee aineiston analyysivaiheessa käsiksi haastateltujen merkityksiin.

Aineistonkeruussa pyrin luomaan keskustelevan haastattelutilanteen, jossa haastateltavia rohkaistiin kysymään tarkentavia kysymyksiä jo haastattelutilanteessa. Haastateltavilla oli myös mahdollisuus tarkentaa ja täydentää vastauksiaan jälkikäteen. Selvensin parhaani mukaan kysymyksissä käyttämäni termit ja käsitteet, ja tarjosin esimerkiksi tilanne-esimerkkejä europarlamentaarikon työstä tukemaan käyttämäni termien merkityksiä. Esimerkiksi kysymyksissä esiintyvä käsite ”poliittinen viestintä” avattiin samalla tavalla kuin tutkimusraportissakin, eli kertomalla, että tässä tutkimuksessa se tarkoittaa *viestintää, jossa parlamentaarikko kokee puhuvansa (myös) kansalle*, oli se sitten täysistuntosalin puheenvuorossa tai annetussa medialausunnossa. Haastattelijana kysyin runsaasti tarkentavia kysymyksiä vastauksista, koska halusin varmistua mahdollisimman suuresta yhteisymmärryksestä. Uskottavuutta lisää

myös se, että haastateltavat olivat suomalaisia. Kielimuuri tai kovin erilainen kulttuurinen tausta olisi voinut lisätä väärintulkinnan vaaraa.

Pyrin vähentämään väärintulkinnan riskiä aineiston analyysivaiheessa jättämällä analyysistä pois sellaiset sisältökokonaisuudet, joiden sisältö oli epäselvä tai vaikeasti tulkittavissa. Ruusuvuoren, Nikanderin ja Hyvärisen (2004, 27) mukaan luotettavuutta lisää aineiston kokonaisuuden huolellinen kuvaus, ja niiden aineiston osien kuvaus, joille havainnot rakentuvat. Kuvaamalla tässä tutkimusraportissa analyysimenetelmän mahdollisimman huolellisesti olen pyrkinyt helpottamaan lukijan arviointia analyysin luotettavuudesta. Olen myös pyrkinyt lisäämään analyysivaiheessa tehtyjen tulkintojen uskottavuutta liittämällä runsaasti aineistoesimerkkejä ja lainauksia tulosten raportoinnin tueksi. Näin lukija pystyy seuraamaan aineistoesimerkeistä tehtyjä tulkintoja, ja päätyämään joko samankaltaiseen tai erilaiseen päätelmään.

Tutkimustulosten suora *siirrettävyys* toiseen kontekstiin, tai tulosten perusteella yleistysten luominen, ei ole yleensä laadullisen tutkimuksen pyrkimys, mutta on mahdollista tietyin ehdoin (Eskola & Suoranta 1998, 211). Koska jokaisella yksilöllä on oma, uniikki kokemusmaailmansa, voidaan jokaista laadullista tutkimusta pitää tapaustutkimuksena, eikä niillä pyritä tilastollisen tutkimuksen kaltaiseen tulosten yleistettävyyteen. Laadullisessa tutkimuksessa tulkintojen jonkinasteista yleistettävyyttä edistää tutkimusprosessin mahdollisimman yksityiskohtainen kuvaus ja tarkka käsitteellistäminen. (Eskola & Suoranta 1998, 65.)

Tämän tutkimuksen tavoitteena ei ole tuottaa kaikenkattavaa käsitteellistystä populismille, vaan kuvata, mitä populismi on europarlamentaarikoille. Tulokset eivät siis ole suoraan siirrettävissä jonkin toisen kohderyhmän käsityksiin ja kokemuksiin populismista. Ruusuvuoren, Nikanderin ja Hyvärisen (2010, 27 - 28) mukaan laadullisen tutkimuksen yleistettävyyden yhteydessä pitäisi enemmän puhua mahdollisen logiikasta. Koska jotkin tavat ovat jaettuina kulttuurin sisällä, voidaan siis olettaa, että laadullisen analyysin tavoittamat jäsenystavat ovat jossain määrin jaettuina, eivät kokonaan yksilöllisiä. Tulosten siirrettävyys riippuu myös siitä, miten samanlaisia tutkittu ja konteksti, johon tuloksia sovelletaan, ovat (Niiranen 1990, Tuomen & Sarajärven 2018 mukaan, 162).

Tämä tutkimuksen tuloksia voidaan jossain määrin soveltaa europarlamentaarikkojen ja muiden (etenkin suomalaisten) poliitikkojen käsityksiin ja kokemuksiin. Vaikka haastattelin vain suomalaisia europarlamentaarikkoja, jotka tulevat erilaisesta kansallisesta taustasta kuin muiden maiden edustajat, on työympäristö ja työn sisältämät ajankohtaiset aiheet Euroopan parlamentissa samankaltaisia kaikille. Haastateltavat puhuivat runsaasti myös kokemuksistaan europarlamentaarikon roolin ulkopuolelta, kuten kansanedustajina tai kuntapäättäjinä, joten myös näiden päättäjryhmien näkökulman voidaan nähdä olevan edustettuna tuloksissa.

Varmuus tutkimuksen luotettavuuden kriteerinä viittaa siihen, miten hyvin tutkijan omat ennakko-oletukset on otettu huomioon (Eskola & Suoranta 1998, 212). Myös Tuomen ja Sarajärven (2018, 163) mukaan arvioinnissa on otettava huomioon se, miksi tutkija on valinnut juuri tutkittavan aiheen, ja reflektoitava, mitkä ovat tutkijan sitoumukset aiheeseen, mitä tämä on olettanut etukäteen ja ovatko ennakkoajatukset muuttuneet. Olen tutkimusprosessissa ollut avoin omasta harjoittelukokemuksestani Euroopan parlamentissa, ja reflektoinut tätä jatkuvasti. Olen pyrkinyt tietoisesti siihen, että omat ajatukseni tutkimuksen aiheista eivät vaikuttaisi väärin tavalla haastateltujen käsitysten ja kokemusten tulkintaan.

Olen myös tutkimusprosessissa tiedostanut sen, että minulla on tietynlaiset poliittiset mielipiteet, jotka luonnollisesti luovat ennakko-oletuksia tutkittavasta asiasta ja haastateltujen taustoista. Vaikka en ole avannut tässä tutkimusraportissa omaa poliittista kantaani sen tarkemmin, olen ollut jatkuvasti tietoinen sen vaikutuksesta ja reflektoinut kriittisesti sitä, olenko tehnyt tulkinnat aineistosta mahdollisimman puolueettomasti. Puolueettomuutta, ja tutkimuksen varmuutta edesauttoi se, että analyysivaiheessa aineistoa ei käsitelty henkilöitynä. Teemoittelin siis aineiston merkkäämatta, kuka haastateltava oli sanonut kyseisen ajatuskokonaisuuden. En usko, että minkäänlaisessa tutkimuksessa olisi mahdollista saavuttaa täysi puolueettomuus. Kriittinen reflektointi, aineiston analysointi henkilöstä irrotettuna ja mahdollisimman tarkka tulosten kuvaus tutkimusraportissa kuitenkin pyrkii vastaamaan varmuus-arviointikäsitteen kriteereihin.

Vahvistuvuus tutkimuksen laadun arviointikriteerinä tarkoittaa sitä, että aikaisemmat vastaavaa ilmiötä tarkastelleet tutkimukset tukevat tämän

tutkimuksen tuloksia (Eskola & Suoranta 1998, 212). Populismia ei ole aikaisemmassa tutkimuksessa tarkasteltu vastaavanlaisella tutkimusasetelmalla, joten tämän tutkimuksen vahvistuvuutta on vaikea arvioida tarkasti. Suuri osa olemassa olevasta populismiin liittyvästä tutkimustiedosta on saavutettu sisällönanalyysin keinoin ja tutkijalähtöisesti, ei poliitikoilta kysymällä. Populismien teoreettiset käsitteellistykset ja tämän tutkimuksen tulokset kuitenkin tukivat monessa kohtaa toisiaan. Esimerkiksi europarlamentaarikoiden arvio populismin ideologisesta ohuudesta, heidän populistiseen viestintään liittämät ominaispiirteet sekä heidän käsityksensä populismin ja median suhteesta ovat yhtenäisiä aikaisemman tutkimuksen kanssa.

Aineiston merkittävyys ja riittävyys ovat arviointikriteereinä suhteellisia, eikä laadullisen tutkimuksen aineistolle ole asetettu mitään kaikenkattavia yleiskriteerejä (Mäkelä 1990, Eskolan ja Suorannan 1998 mukaan, 214 - 215). Opinnäytetyöksi tämän tutkimuksen aineistoa voidaan pitää määrällisesti riittävänä. Haastattelin kuusi europarlamentaarikkoa, eli 46,15% tutkimuksen aikaan Suomen euroedustajina toimivista henkilöistä. Haastatellut olivat taustoiltaan monimuotoinen joukko, joiden kokemusvuodet politiikasta, niin europarlamentista kuin sen ulkopuolelta, vaihtelivat. Haastateltujen anonymiteetin suojelemiseksi en arvioi sitä, miten hyvin haastatellut edustivat puoluekentän eri laitoja. Tämän tyyppisessä tutkimuksessa on toki vaarana se, että jonkin tietyn poliittisen kannan edustajat ovat ali- tai yliedustettuna haastatelluissa, mikä vähentää aineiston laadullista riittävyyttä.

Aineisto oli sisällöltään monipuolinen ja laaja, sillä haastattelurunko salli europarlamentaarikkojen puhuvan keskusteluaiheiden puitteissa populismista melko vapaasti. Keskustelut olivatkin rönsyileviä ja aineisto kattaa paljon asioita, joka on voinut heikentää mahdollisuutta käsitellä syvällisemmin joitakin aihealueita. Tiukempi aihealueiden rajaus, strukturoidumpi haastattelurunko ja ohjatumpi haastattelutilanne olisivat voineet tuottaa syvällisempää tietoa keskusteluaiheista. Toisaalta kattava ja löyhä haastattelurunko sopi tutkimuksen tavoitteeseen, joka pyrkii piirtämään laajaa kuvaa populismista poliitikkojen näkökulmasta.

Aineiston riittävyyttä saattaa heikentää se, että haastattelin vain suomalaisia europarlamentaarikkoja. Tästä syystä kotimainen näkökulma varmasti korostuu

tuloksissa. Tämän opinnäytetutkimuksen puitteissa ei kuitenkaan ollut mahdollista tai tarkoituksenmukaista haastatella muiden maiden euroedustajia. Jos olisin tehnyt haastatteluja myös vieraalla kielellä, olisi kielimuuri voinut heikentää tutkimuksen uskottavuutta, eli tulkintojen yhtenevyyttä niin haastattelu- kuin analyysivaiheessakin.

Tämän tutkimuksen aineistoa voidaan pitää merkittävänä, sillä sen muodosti kuuden merkittävän ”populismien kokemusasiantuntijan” haastattelut. Hirsjärven ja Hurmeen (2008, 85) mukaan laadullisessa tutkimuksessa on tärkeää, että haastateltavat valitaan harkiten niin, että heillä on mielellään mahdollisimman paljon tietoa ja kokemusta tutkittavasta asiasta. Asiantuntijuuden lisäksi tässä tutkimuksessa haastatellut tuntuivat osallistuvan tutkimukseen innokkaasti. Aineiston merkittävyyttä siis lisää se, että haastatellut olivat motivoituneita osallistumaan tutkimuksellisen tiedon tuottamiseen populismista. Populismi koettiin erittäin tärkeänä ilmiönä.

7.2 Johtopäätökset ja jatkotutkimushaasteita

Tämän tutkimuksen tulokset tuovat tietoa siitä, millaisena populismi näyttäytyy europarlamentaarikoille. Europarlamentaarikoiden empiiriseen kokemukseen perustuva kuva populismista on pitkälti samoilla linjoilla aikaisemman tutkimuskirjallisuuden kanssa. Tämän tutkimuksen tuloksia voidaan soveltaa työkaluiksi populismin ymmärtämiseen ja tunnistamiseen poliittisesta viestinnästä.

Tutkimuksen tulokset tuovat kaivattua perspektiiviä yhteiskunnan keskusteluun populismista. Populismi esitetään usein pelottavana ja uhkaavana liikkeenä tai jonkin poliitikon takeettomina väitteinä. Populismien kaksijakoinen luonne on kuitenkin hyvä tiedostaa. Myös normaali poliittinen toiminta, kuten vaaliteemojen valitseminen, voi ainakin europarlamentaarikoiden mukaan olla eräänlaista populismia. Vastuullista populismia pidetään jopa tavoiteltavana asiana. Europarlamentaarikot haluavat puhua kansan kielellä ja yksinkertaistaa monimutkaiset asiat ymmärrettäviksi. Suuren yleisön käsitys populismista kaipaa laajentamista. Europarlamentaarikoita huoletti se, jos populismiin ja kansanomaiseen kieleen suhtaudutaan yksinomaan negatiivisesti.

Tulosten perusteella voidaan vetää johtopäätöksiä populismin suosion syistä. Viime vuosina populistinen viestintä on ainakin EU-kontekstissa lisääntynyt ja populististen liikkeiden suosio kasvanut. Suosiota on lisännyt populististen tahojen ”yhden ajankohtaisen asian politiikka” ja onnistuminen keskustelukulttuurin muuttamisessa itselleen suotuisaksi. Tämän kehityskulun mahdollistajina voidaan pitää yhteiskunnan taloudellisia ongelmia, median murrosta, vanhojen puolueiden hampaattomuutta sekä informaation monimutkaistumista.

Europarlamentaarikot ilmaisivat huolensa faktamaailmaa kaventavan pahan populismin noususta. Tätä vastaan taistelussa tarvitaan faktatiedon tärkeyden korostamista. Avainasemassa tässä taistossa ovat faktojen merkitystä ja kriittistä ajattelua korostava koulutusjärjestelmä, vastuullinen media ja poliitikot itse. Vaikka populistinen puhe voi näyttäytyä helppona tienä kansan suosioon, ei poliitikkojen pidä käyttää sitä totuuden ja vastuullisuuden kustannuksella. Poliitikkojen täytyisi jaksaa osallistua keskusteluihin vastuuttomien populististen tahojen kanssa ja argumentoida faktapohjaisesti, mutta myös pyrkiä sanomaan asiansa mielenkiintoisesti siellä, missä se tavoittaa suuren yleisön. Vanhojen puolueiden poliitikot eivät voi olettaa viestintänsä olevan automaattisesti uutiskynnyksen ylittävää tai kiinnostavaa suurelle yleisölle. Samaan aikaan faktapitoinen ja kiinnostusta herättävä viestintä ei ole helppoa. Vastuutonta populismia vastaan taistelussa viestinnän ammattilaisten erikoisosaaminen olisi poliitikoille varmasti hyödyksi.

Tämän tutkimuksen tulokset ovat hyödyllisiä jokaiselle, joka haluaa syventää ymmärrystään populismista arkikäsitystä pidemmälle. Tämän tutkimuksen tuottama tieto on kuitenkin erityisen hedelmällistä viestinnän ja politiikan ammattilaisille. Alasta huolimatta jokaisen viestinnän ammattilaisen on tärkeää ymmärtää poliittista viestintää ja sen ydinilmiöitä. Monet populismin keskeisistä ilmiöistä ja piirteistä ovat sovellettavista myös ei-poliittisessa kontekstissa. Tämä tutkimus ottaa median huomioon yhtenä tärkeänä populismin alustana, rakentajana ja vastustajana, joten tulokset ovat hyödyllistä tietoa myös median parissa työskenteleville viestijöille ja journalisteille.

Viestinnän ammattilaisilla on tärkeä rooli siinä, ettei kaikkea yksinkertaistavaa tai ”kansankielistä” viestintää leimattaisi populistiseksi. Niin poliittiset tahot kuin yrityksetkin kaipaavat viestinnän ammattilaisten apua hyvän ja pahan populismin

välillä tasapainoilemiseen. Viestinnän ammattilainen osaa sanoa, milloin monimutkaisen jargonin välttäminen on vaarassa muuttua epärehellisen yksinkertaistamisen puolelle. Viestinnän asiantuntijoilla on myös paremmat valmiudet tunnistaa epärehellinen populistinen viesti ja argumentoida sitä vastaan. Mitä enemmän tiedämme populismista, sen ilmenemismuodoista ja ominaispiirteistä, sen helpompi populistiset vaaranpaikat on tunnistaa.

Tämän tutkielman valmistuessa keväällä 2019 järjestetään europarlamenttivaalit, joten oletettavasti myös tutkimustieto populismista tulee olemaan erityisen ajankohtaista. Toisaalta populismi erilaisten vaalien kuumana perunana ei ole menossa minnekään. Vaikka puolueet tai populismin ajamat aiheet vaihtuisivat, kiihas keskustelu sen ympärillä tulee jatkumaan tulevaisuudessakin.

Kuten todettu, tämän tutkimuksen aineisto oli sisällöltään monipuolinen ja laaja. Haastatteluissa monia mielenkiintoisia keskusteluaiheita olisi voinut käsitellä syvällisemmin. Tämä tutkimus pyrki piirtämään laajaa kuvaa populismista poliitikkojen näkökulmasta, ja tarjoaakin runsaasti aihealueita, joihin tutkimus voisi jatkossa pureutua syvemmälle. Populismi tulee varmasti pysymään yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen suosikkiaiheena, mutta tutkimusta etenkin viestinnän ja vuorovaikutuksen näkökulmasta tarvitaan jatkossakin lisää.

Tässä tutkimuksessa haastateltiin suomalaisia europarlamentaarikkoja, jotka EU-kokemuksestaan huolimatta ovat kaikki kotoisin pohjoismaisesta hyvinvointivaltiosta. Olisi kiinnostavaa jatkaa populismin tutkimista vastaavanlaisella tutkimusasetelmalla muunlaisia ”poliittisen todellisuuden konstruoijia” haastatellen. Jatkossa tutkimuksessa voitaisiin haastatella päättäjiä yhteiskuntarakenteen eri tasoilta, kuten kunnista, kaupungeista ja eduskunnasta. Kuten tämänkin tutkimuksen tuloksista käy ilmi, populismin ilmeneminen on kulttuurisidonnaista ja vaihtelee eri maiden erilaisten poliittisten ympäristöjen mukaan. Poliitikkojen käsityksiä populismista voitaisiin tutkia joko Euroopan unionin sisällä, laajentaen kohdeympäristön populismille erityisen mielenkiintoisiin Yhdysvaltoihin ja Etelä-Amerikkaan, tai keskittyen aivan erilaiseen poliittiseen järjestelmään, Kiinaan. Myös vertaileva tutkimus eri maiden tai alueiden välillä voisi olla hedelmällistä.

Jatkossa tutkimus voisi nostaa myös populismin subjektin, eli kansalaisten äänen mukaan keskusteluun. Tulevaisuudessa voitaisiin tutkia, miten populismi näyttäytyy kansalaisille eri maissa, ja mitä se kenellekin tarkoittaa. Kansalaisten asenteita populismia kohtaan olisi mielenkiintoista tutkia. Myös tässä näkökulmassa vertaileva tutkimus voisi tuottaa kiinnostavaa tietoa – vaikuttaako kotimaa, perhetausta, koulutusaste tai vaikkapa ikä erilaisten kansalaisten käsityksiin populismista? Myös populistista retoriikkaa ja sen ”tehokkuutta” voitaisiin tutkia kohdeyleisön näkökulmasta.

Europarlamentaarikkojen reflektointi oman viestintänsä populistisuudesta tuotti mielenkiintoisia jatkotutkimusaiheita. Tulevaisuuden tutkimusaihe voisi olla europarlamentaarikkojen mainitsemat populistiset paineet, joita he kokivat viestiessään samassa mediaympäristöissä populististen, runsaasti palstatilaa saavien tahojen kanssa. Näitä populistisia paineita voitaisi tutkia lisää eritaustaisten, erilaisissa hallinnon elimissä toimivien päättäjien näkökulmasta. Toisaalta olisi mielenkiintoista tutkia myös median tekijöiden näkökulmaa. Kuinka helppoa on toteuttaa vastuullista journalismia maailmassa, jossa räväkät lausunnot saavat eniten klikkauksia todenmukaisuudesta huolimatta?

Tässä tutkimuksessa ei syvennytty poliittiseen viestintään ja populismiin sosiaalisessa mediassa, koska se olisi laajentanut tutkimuksen turhan laveaksi gradututkielman tarkoituksiin. Sosiaalinen media on kuitenkin merkittävä ympäristö poliittiselle keskustelulle. Populistisia lausuntoja on jo tutkittu sosiaalisen median alustoilta etenkin sisällönanalyysin keinoin (ks. mm. Bracciale & Martella 2017; Ernst ym. 2017), mutta jatkossa populismia sosiaalisessa mediassa voitaisiin tutkia samankaltaisella tutkimusotteella kuin tässä tutkimuksessa, haastatellen päättäjiä tai median edustajia heidän kokemuksistaan ja käsityksistään.

Tutkimus on aina aikansa kuva. Tämä tutkielma kuvaa maailman tilaa ja populismia 2010-luvun viimeisiltä vuosilta. Tutkielma tarjoaa näkymän siihen, millaisena populismi juuri tässä hetkessä näyttäytyy, toki historialliset kehityskulut tämän hetken populismin kuvan rakentumisessa huomioiden. Ajan kulku asettaakin mielenkiintoisen jatkotutkimushaasteen. Koska populismi keskittyy jonkin ajankohtaisen suuren aiheen ajamiseen, voi se muutaman vuoden päästä näyttää aivan erilaiselta kuin vuoden 2019 populismi. Populisteille tällä hetkellä tärkeistä maahanmuuttokysymyksistä on voitu siirtyä vaikkapa ilmastonmuutosasioihin.

Maailmanpolitiikan suuret tapahtumat, valtioiden uudet liitot ja erot vanhoista unioneista, vaalitulokset, talouden heittäytyminen ja julkisuudessa näkyvillä olevat vaikutusvaltaiset johtajat luovat perustaa sille, millaiseksi populismi tulee kehittymään. Tutkijoilla ja tiedeyhteisöllä on tärkeä rooli siinä, ettei vastuuton populismi pääse voitolle. On varmistettava, että faktatiedolla on paikkansa populismin rinnalla myös huomisen maailmassa.

Kirjallisuus

- Alasuutari, P. 2011. Laadullinen tutkimus 2.0. 4. uud. painos. Tampere: Vastapaino.
- Auers, D. & Kasekamp, A. 2013. Comparing radical-right populism in Estonia and Latvia. Teoksessa R. Wodak, M. Khosravinik & B. Mral (toim.) Right-wing populism in Europe. Bloomsbury, 235 - 248.
- Bellè, E. & Poggio, B. 2018. New faces of populism: the Italian 'anti-gender' mobilization. Teoksessa U. Kovala, E. Palonen, M. Ruotsalainen & T. Saresma (toim.) Populism on the loose. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 119 - 142.
- Bos, L. & Brants, L. 2014. Populist rhetoric in politics and media: A longitudinal study of the Netherlands. *European Journal of Communication*, 29, 703 - 719.
- Bracciale, R., & Martella, A. 2017. Define the populist political communication style: the case of Italian political leaders on Twitter. *Information, Communication & Society*, 20, 1 - 20.
- Canovan, M. 1984. 'People', politicians and populism. *Government and Opposition* 19: 312.
- Denzin, N. K. & Lincoln, Y. S. 2011. The discipline and practice of qualitative research. Teoksessa N. K. Denzin & Y. S. Lincoln (toim.) *The SAGE handbook of qualitative research*. 2. painos. Thousand Oaks: Sage, 1 - 28.
- Ernst, N., Engesser, S., Büchel, F., Blassnig, S., & Esser, F. 2017. Extreme parties and populism: an analysis of Facebook and Twitter across six countries. *Information, Communication & Society*, 20, 1347 - 1364.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 10. painos. Tampere: Vastapaino.
- Eskola, J. & Vastamäki J. 2015. Teemahaastattelu: Opit ja opetukset. Aaltola J. & R. Valli (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Metodien valinta ja aineistokeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle*. 4. uud. painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 27 - 44.

- Euroopan parlamentin kotisivut: Tietoa parlamentista. Saatavana:
<http://www.europarl.europa.eu/about-parliament/fi> [Viitattu 5.11.2018]
- Fryklund, B. 2018. Populism in the Nordic countries 1965–2015: The Swedish case as an ideal type or comparative yardstick for the development of populism. Teoksessa U. Kovala, E. Palonen, M. Ruotsalainen & T. Saresma (toim.) Populism on the loose. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 29 - 52.
- Guba, E. G. & Lincoln, Y. S. 1994. Competing paradigms in qualitative research. Teoksessa N. K. Denzin & Y. S. Lincoln (toim.) The SAGE handbook of qualitative research. 1. painos. Thousand Oaks: Sage, 105 - 117.
- Gürnhali, H. 2018. Populism on steroids: Erdoğanists and their enemies in Turkey. Teoksessa U. Kovala, E. Palonen, M. Ruotsalainen & T. Saresma (toim.) Populism on the loose. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto 53 - 80.
- Hafez, F. 2017. Debating the 2015 Islam law in Austrian Parliament: Between legal recognition and Islamophobic populism. *Discourse & Society*, 28(4), 392 - 412.
- Hall, S. 1999. Identiteetti. Suom. ja toim. M. Lehtonen ja J. Herkman. Tampere: Vastapaino.
- Hardmeier, S. 2008. Populism and Responsiveness. Teoksessa W. Donsbach (toim.) The International encyclopedia of communication. Blackwell Publishing. Saatavana:
http://www.communicationencyclopedia.com/subscriber/tocnode.html?id=g9781405131995_yr2014_chunk_g978140513199521_ss79-1 [Viitattu 16.03.2018]
- Hatakka, N., Niemi, M. K. & Välimäki, M. 2017. Confrontational yet submissive: Calculated ambivalence and populist parties' strategies of responding to racism accusations in the media. *Discourse & Society* 28, 262 - 280.
- Helin, S. & Nurminen, P. 2017. Euroopan parlamentti: Tietokirja. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Teos.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2008. Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Saajavaara, P. 2004. Tutki ja kirjoita. 10. osin uud. laitos. Helsinki: Tammi.

Ilie, Cornelia. 2008. Rhetoric and language. . Teoksessa W. Donsbach (toim.) The International encyclopedia of communication. Blackwell Publishing.
 Saatavana:
http://www.communicationencyclopedia.com/subscriber/tocnode.html?id=g9781405131995_yr2014_chunk_g978140513199523_ss55-1 [Viitattu: 9.5.2018]

Kemppinen, R. 1999. Suomi Euroopan unionissa: Perusteos. 2. uud. painos. Helsinki: Edita.

Koivunen, A. 2011. Jyrki Kataisen kyynleet eli sivustakatsova valta. Teoksessa A. Koivunen & M. Lehtonen (toim.) Kuinka meitä kutsutaan?: Kulttuuriset merkityskamppailut nyky-Suomessa. Tampere: Vastapaino, 219 - 238.

Korvela, P. & Vuorelma, J. 2017. Teosta sanoihin – Mitkä faktat, mikä totuus? Teoksessa P. Korvela & J. Vuorelma (toim.) Puhun niin totta kuin osaan: Poliitiikka faktojen jälkeen. Jyväskylä: Docendo, 7 - 24.

Kumar, A. 2014. Looking back at Obama’s campaign in 2008: “True Blue Populist” and social production of empty signifiers in political reporting. *Journal of Communication Inquiry* 38, 5 - 24.

Laclau, E. 2005. *On Populist Reason*. London: Verso.

Lakoff, R. T. 2017. The hollow man: Donald Trump, populism, and post-truth politics. *Journal of Language and Politics* 16, 595 - 606.

Mazzoleni, G. 2008. Mediated populism. Teoksessa W. Donsbach (toim.) The International encyclopedia of communication. Blackwell Publishing.
 Saatavana:
http://www.communicationencyclopedia.com/subscriber/tocnode.html?id=g9781405131995_yr2014_chunk_g978140513199518_ss57-1 [Viitattu 16.03.2018]

Mazzoleni, G., Stewart, J. & Horsfield, B. 2003. *The media and neo-populism: A contemporary comparative analysis*. Westport (Conn.) ; London: Praeger.

- Moilanen, P. & Rähkä, P. 2010. Merkitysrakenteiden tulkinta. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II – näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. 3. uud. ja täyd. painos. Jyväskylä: PS-kustannus. 44 - 67.
- Mudde, C. & Rovira Kaltwasser, C. (toim.) 2012. Populism in Europe and the Americas: Threat or corrective for democracy? Cambridge: Cambridge University Press.
- Mudde, C. 2007. Populist radical right parties in Europe. Cambridge: Cambridge University Press.
- Müller, J. 2017. Mitä on populismi? Tampere: niin & näin.
- Mäkelä, K. 1990. Kvalitatiivisen analyysin arviointiperusteet. Teoksessa K. Mäkelä & S. Apo (toim.) Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta. Helsinki: Gaudeamus, 42 - 59.
- Nieminen, J. 2018. Populism and the christian right in Finland: the political rhetoric of the Patmos foundation for world missions. Teoksessa U. Kovala, E. Palonen, M. Ruotsalainen & T. Saresma (toim.) Populism on the loose. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto 143 - 160.
- Niiranen, P. 1990. Amerikkalainen näkökulma kasvatuksen laadulliseen tutkimukseen. Joensuun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan opetusmonisteita 17.
- Oliver, J. E. & Rahn, W. M. 2016. Rise of the Trumpenvolk: Populism in the 2016 Election. The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science 667, 189 - 206.
- Palonen, E. & Kovala, U. 2018. Populism on the loose: seminal reflections on the condition of differentiability. Teoksessa U. Kovala, E. Palonen, M. Ruotsalainen & T. Saresma (toim.) Populism on the loose. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto 13 - 26.
- Palonen, E. & Saresma, T. 2017. Perussuomalaiset ja populistinen retoriikka. Teoksessa E. Palonen & T. Saresma (toim.) Jätkät & jytkyt: Perussuomalaiset ja populismin retoriikka. Tampere: Vastapaino, 13 - 44.

- Palonen, E. 2017. Perussuomalaiset Helsingin Sanomien peilissä. Teoksessa E. Palonen & T. Saresma (toim.) Jätkät & jytkyt: Perussuomalaiset ja populismin retoriikka. Tampere: Vastapaino, 71 - 108.
- Pappas, T. S. 2016. Distinguishing Liberal Democracy's Challengers. *Journal of Democracy*, 27, 22 - 36.
- Parry-Giles, S. J. & Samek, A. A. 2008. Rhetoric and politics. Teoksessa W. Donsbach (toim.) *The international encyclopedia of communication*. Blackwell Publishing. Saatavana:
http://www.communicationencyclopedia.com/subscriber/tocnode.html?id=g9781405131995_yr2014_chunk_g978140513199523_ss69-1 [Viitattu 9.5.2018]
- Pekonen, K. 2011. Puhe eduskunnassa. Tampere: Vastapaino.
- Rastas, A. 2005. Kulttuurit ja erot haastattelutilanteessa. Teoksessa J. Ruusuvuori, P. Nikander & M. Hyvärinen (toim.) *Haastattelun analyysi*. Tampere: Vastapaino, 78 - 102.
- Raunio, T. 1999. Euroopan parlamentti – unionin kansanvaltaisin areena? Teoksessa T. Raunio & M. Wiberg (toim.) *Päätöksenteko Euroopan unionissa: Selkeä johdatus monimutkaiseen vallankäyttöön*, 113 - 143. Helsinki: Gaudeamus.
- Rosanvallan, P. 2008. *Vastademokratia: Poliittika epäluulon aikakaudella*. Tampere: Vastapaino.
- Ruostetsaari, I. 2011. Populistiset piirteet Vennamolais-Soinilaisen puolueen ohjelmissa. Teoksessa M. Wiberg (toim.) *Populismi: Kriittinen arvio*. Helsinki: Edita, 94 - 146.
- Ruusuvuori, J., Nikander, P. & Hyvärinen, M. 2010. *Haastattelun analyysi*. Tampere: Vastapaino.
- Ruusuvuori, J. & Tiittula, L. 2005. *Haastattelu: Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus*. 1. painos. Tampere: Vastapaino.

- Schwandt, T. A. 1994. Constructivist, interpretivist approaches to human inquiry. Teoksessa N. K. Denzin & Y. S. Lincoln (toim.) *The SAGE handbook of qualitative research*. 1. painos. Thousand Oaks: Sage, 118-137.
- Stanley, B. 2008. The thin ideology of populism. *Journal of Political Ideologies* 13, 95 - 110.
- Stavrakakis, Y. & Katsambekis, G. 2014. Left-wing populism in the European periphery: the case of SYRIZA. *Journal of Political Ideologies*, 19, 119 - 142.
- Tikkala, H. 2016. Analyysi: Populismia on käytetty väärin jo vähintään 30 vuotta. Saatavana: <https://yle.fi/uutiset/3-9202743> [Viitattu 16.3.2018]
- Tracy, S. J. 2012. *Qualitative research methods: collecting evidence, crafting analysis, communicating impact*. Oxford: Wiley-Blackwell.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Uudistettu laitos. Helsinki: Tammi.
- Turner, J. C. & Hogg, M. A. 1987. *Rediscovering the social group: A self-categorization theory*. Oxford: Blackwell.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta: Humanistisen, yhteiskuntatieteellisen ja käyttäytymistieteellisen tutkimuksen eettiset periaatteet ja ehdotus eettisen ennakoarvioinnin järjestämiseksi. 2012. Saatavana: <http://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/eettisetperiaatteet.pdf> [Viitattu 16.4.2018]
- Vaarakallio, T. 2018. The concept of populism in the Finnish newspaper Helsingin sanomat. Teoksessa U. Kovala, E. Palonen, M. Ruotsalainen & T. Saresma (toim.) *Populism on the loose*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 203 - 211.
- Wiberg, M. & Koura, A. 1998. Kansanedustajat ovat kyselevinä ja ministerit ovat vastaavinaan: parlamenttikysymysten logiikka. Teoksessa K. Palonen & H. Summa (toim.) *Pelkkää retoriikkaa*. Tampere: Vastapaino, 197 - 219.
- Wiberg, M. 2011. Mitä populismi on? Teoksessa M. Wiberg (toim.) *Populismi: Kriittinen arvio*. Helsinki: Edita, 11 - 21.

Worsley, P. 1969. The concept of populism. Teoksessa G. Ionescu & E. Gellner
(toim.) Populism: Its meanings and national characteristics. London:
Weidenfeld & Nicolson, 212 - 250.